

รายงานการวิจัย

ชุดโครงการศึกษาของจังหวัดราชบุรีในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
เรื่อง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการ
ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี

โดย

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ
เครือข่ายการวิจัยภาคกลางตอนล่าง

BTC-Library

3 2000 00054515 4

ทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

ปีงบประมาณ 2547

ISBN 974-416-830-7

ห้องสมุดวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกรุงเทพ

รายงานการวิจัย

ชุดโครงการศักยภาพของจังหวัดราชบุรีในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
เรื่อง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการ
ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี

- กรรณิการ์
- กรรณิการ์
- กรรณิการ์
- กรรณิการ์
- กรรณิการ์

โดย

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ

ห้องสมุด
เครือข่ายการวิจัยภาคกลางตอนล่าง

มหาวิทยาลัย

BTC-Library

3 2000 00054515 4

ทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

ปีงบประมาณ 2547

ISBN 974-416-830-7

บทคัดย่อ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการ ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี

คณะผู้วิจัย นางสาวเบญจา จันทร
 นางสาวประทุมพร รังษิวงศ์
 นายพชรภักดิ์ ศรีสวัสดิ์
หน่วยงาน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ
ปีที่ดำเนินการ 2547

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ข้อมูลการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี และ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี โดยศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรอายุ เพศ สถานภาพ การสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ความรู้ เจตคติ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้ให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการด้านการจำหน่ายอาหาร-ผลิตภัณฑ์ต่างๆ และ ประชาชนในพื้นที่ ที่อยู่ในจังหวัดราชบุรี เฉพาะอำเภอที่มีพื้นที่ในเขตลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ได้แก่ อำเภอเมืองราชบุรี อำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธาราม อำเภอดำเนินสะดวก และอำเภอวัดเพลง จำนวน 417 ตัวอย่าง โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบหลายชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทำนาย และตัวแปรเกณฑ์ โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (r)

ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในกลุ่มผู้นำชุมชน มีส่วนร่วมในการวางแผนนโยบาย และร่วมปฏิบัติตามนโยบาย ส่วนกลุ่มที่เป็นผู้ให้บริการ ผู้ประกอบการ และ ประชาชนจะร่วมเสียสละแรงงานในกิจกรรมพัฒนาการท่องเที่ยว โดยผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ อายุ มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการ ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Abstract

Factors influencing the participation of local communities in Ecotourism management located in the Mae Klong River, Ratchaburi Province

Research committees : Miss Benja Juntan
Mrs. Prachoomporn Rangsiwong
Mr.Pongrapee Srisawat

Office : Rajamangala University of Technology Krungthep

Period of research conducting : 2004

The objectives of this research were to study both participation of local communities in Ecotourism management around the banks of the Mae Klong River, Ratchaburi Province and related factors, i.e. age, gender, status, education, occupation, income, knowledge, attitude, perception of information and participation of local communities in Ecotourism management. The areas of observation were some districts located on the Mae Klong River banks : namely Mueng Ratchaburi, Ban Pong, Photharam, Damnoen Saduak, and Wat Phleng. Moreover, the samples were selected from the community leaders, tourism service providers, food and products entrepreneurs, and local population, by multi-stage sampling method. In addition, 417 samples were collected using questionnaires, questionnaires with interview and structure interview. All data obtained were statistically analyzed using a computer software package via frequency distribution, percentage, mean, maximum and minimum value, standard deviation and Pearson's product moment correlation coefficient (r).

The results showed that the participation of local communities among leaders were policy construction and implementation, whereas the entrepreneurs and local population voluntarily devoted in such activities focusing on tourism development. According to the test of hypothesis at 95% confidence interval, the perception of information and knowledge on Ecotourism as well as age had the strong influences upon the participation of Ecotourism management, significantly at 0.05 level.

กิตติกรรมประกาศ

เอกสารงานวิจัยฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยดี เนื่องจากการที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ จัดให้สถานศึกษาในสังกัดรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายงานวิจัย อีกทั้งต้องการสร้างและพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้กลับคืนสู่ชุมชนท้องถิ่นในรูปแบบของงานวิจัย โดยสนับสนุนงบประมาณ และการให้คำปรึกษาเป็นอย่างดี

คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นำบุทร สงค์ธนาพิทักษ์ อธิการบดีสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล นายไพรัช รุ่งรุจิเมฆ ผู้อำนวยการสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ ที่ให้การสนับสนุน และอนุญาตให้คณะผู้วิจัยใช้เวลาราชการบางส่วน ดำเนินการทำวิจัยร่วมกับกลุ่มเครือข่าย นอกจากนี้ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มารีสา จินะดิษฐ์ ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยและฝึกอบรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ ที่ได้ให้คำแนะนำ และการสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยมาโดยตลอด

ขอขอบคุณคณะที่ปรึกษา คือ อาจารย์สุชสวัสดิ์ ชูวิเชียร อดีตหัวหน้าแผนกวิชาท่องเที่ยวและอาจารย์พิเศษแผนกวิชาท่องเที่ยว ของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ ที่ได้ให้คำแนะนำมาโดยตลอด รวมทั้ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชิต ฤทธิ์จัญญู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร อาจารย์ประสิทธิ์ เทียมเดช และคณะอาจารย์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ที่ได้คำแนะนำ และสนับสนุนงานวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณผู้ช่วยนักวิจัย นักศึกษาช่วยงานวิจัย และกลุ่มตัวอย่างของจังหวัดราชบุรี ซึ่งได้แก่ นายอำเภอ ผู้กำกับการสถานีตำรวจภูธร ผู้อำนวยการ หัวหน้าส่วนราชการ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการ และประชาชนในพื้นที่ ทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการทำงานวิจัยครั้งนี้ให้ประสบความสำเร็จ

คุณประโยชน์อันเกิดจากการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยขอมอบกลับคืนสู่ทุกๆ ท่านที่ได้มีส่วนในการช่วยเหลือทั้งทางตรง และทางอ้อม

อนึ่งปัจจุบัน สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ ได้เปลี่ยนชื่อเป็นมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ ตั้งแต่ 19 มกราคม 2548

คณะผู้วิจัย

เมษายน 2548

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ	ก
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ญ

บทที่ 1 บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
คำถามการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
งบประมาณ	5
ขอบเขตของการศึกษา	5
กรอบแนวคิดในการศึกษา	7
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
คำสำคัญของการวิจัย	8

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	9
- การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	9
- การมีส่วนร่วมของชุมชน	16
- การบริหารจัดการด้านท่องเที่ยว	24
- ประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำแม่กลอง และจังหวัดราชบุรี	28
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	43
สมมติฐานของการศึกษา	46

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 3 วิธีดำเนินการศึกษา

ข้อมูลและแหล่งข้อมูล	47
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	48
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	49
การเก็บรวบรวมข้อมูล	51
การวิเคราะห์ข้อมูล	52

บทที่ 4 ผลวิจัยและข้อวิจารณ์

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาจากผู้นำชุมชน	56
ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาจากผู้ให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการด้าน การจำหน่ายอาหาร-ผลิตภัณฑ์ และประชาชนในพื้นที่	70
ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร กับระดับการมีส่วนร่วม และการสร้างสมการถดถอย เพื่อพยากรณ์ระดับการมีส่วนร่วม	89
ข้อวิจารณ์	97

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย	102
อภิปรายผลการวิจัย	103
ข้อเสนอแนะ	105
- ข้อเสนอแนะทั่วไป	105
- ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป	108
- ข้อค้นพบ (บางส่วน) ในมุมมองของคณะวิจัยระหว่างลงพื้นที่	109

บรรณานุกรม	111
------------------	-----

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก. รายชื่อผู้ให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์	117
--	-----

คณะผู้วิจัย	123
-------------------	-----

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	48
2	ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน	58
3	ผลการสำรวจของผู้นำชุมชน เกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม ของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	61
4	ผลการสำรวจของผู้นำชุมชน เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เชิงนิเวศ	63
5	ปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของจังหวัดราชบุรี	64
6	ความคิดเห็นของผู้นำชุมชน ที่คิดว่าประชาชน/ชุมชน/ผู้ประกอบการ/ผู้ให้ บริการการท่องเที่ยว/ผู้บริหาร ศึกษารายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เชิงนิเวศ	66
7	ผลกระทบที่ประชาชน/ชุมชนท้องถิ่น ได้รับจากแหล่งท่องเที่ยว	68
8	ความต้องการ และแบบของที่พักนักท่องเที่ยว	69
9	ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม	72
10	ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่ละข้อ	75
11	ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เชิงนิเวศ	78
12	จำนวนกลุ่มตัวอย่างต่อเจตคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	79
13	ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับเจตคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เชิงนิเวศ	81
14	ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เชิงนิเวศ	82
15	ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความถี่ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	83

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
16	ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	84
17	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความถี่ของความต้องการรับรู้ ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มเติม	84
18	ร้อยละความต้องการข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้นำเสนอ ผ่านสื่อต่างๆ	86
19	จำนวนกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการด้านการท่องเที่ยว เชิงนิเวศ	87
20	ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการด้านการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	89
21	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างตัวแปรต่างๆ	92
22	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์และค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณยกกำลัง สองที่เพิ่มขึ้น เมื่อเพิ่มตัวแปรในการวิเคราะห์	95
23	ผลการวิเคราะห์ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์แบบ เพิ่มลดตัวแปรเป็นขั้นๆ	96

สารบัญภาพ

ตาราง		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการศึกษา	7
2	ตราประจำจังหวัดราชบุรี	34

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความสำคัญยิ่ง เนื่องจากสามารถทำรายได้เข้าสู่ประเทศเป็นจำนวนมากในแต่ละปี และมีการขยายตัวในอัตราที่รวดเร็ว ผลมาจากการให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมประเภทนี้ของทุกประเทศ ทุกทวีปทั่วโลก ด้วยเหตุผลข้างต้นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้จัดทำแผนแม่บทอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งชาติ (พ.ศ. 2544-2553) ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2543 กล่าวถึงสถานการณ์การท่องเที่ยวโลก จากการคาดการณ์ขององค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization : WTO) ว่าจำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศทั่วโลกจะมีจำนวนถึงหนึ่งพันล้านคน ในปี พ.ศ. 2553 และ 1.56 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2563 และกล่าวถึงสถานการณ์นักท่องเที่ยวที่จะมาเยือนภูมิภาคเอเชียในอีก 20 ปีข้างหน้าว่ามีจำนวนถึง 397 ล้านคน ซึ่งมีจำนวนนักท่องเที่ยวสูงเป็นอันดับสองรองจากภูมิภาคยุโรป องค์การการท่องเที่ยวโลก คาดการณ์ว่าประเทศไทยจะมีนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.9 ต่อปี ซึ่งสูงกว่าการเติบโตของเอเชียแปซิฟิกประมาณร้อยละ 4 อีกทั้งสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก (PATA) ได้มีการเปรียบเทียบจำนวนนักท่องเที่ยวเป้าหมายในแต่ละปี ซึ่งปี 2543 ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยว 9.47 ล้านคน ทั้งนี้ประเทศไทยยังคงรับนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉลี่ย 6-7 % เพิ่มขึ้นถึง 10.13 ล้านคน ในปี 2544 และ 10.87 ล้านคน ในปี 2545 ทั้งยังคงเป็นประเทศที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวมากที่สุดในกลุ่มอาเซียน (ชนิชฐา. 2547 : 17)

รัฐบาลภายใต้การนำของ พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้กำหนดนโยบายด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว (<http://www.mots.go.th/cover>, 6 มกราคม 2547) คือ 1.) การเร่งฟื้นฟูระดับความสัมพันธ์และร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้ไทยเป็นประตูทางผ่านหลักของการท่องเที่ยวในภูมิภาค ทั้งด้านการตลาด การขนส่ง การลงทุน การบริหารจัดการ รวมถึงการจัดอุปสรรคในการท่องเที่ยว 2.) บริหารการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก สร้างกิจกรรมท่องเที่ยวทั้งระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ เชื่อมโยงกับวิสาหกิจขนาดกลาง ขนาดเล็ก และธุรกิจชุมชน พัฒนาคุณภาพการบริการท่องเที่ยว และยกระดับประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการประชุมการสัมมนา และการแสดงสินค้าของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 3.) เร่งพัฒนา บุคลากร พื้นฟูมรดกและสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม ทั้งในเขตเมือง และ

นอกเมือง เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่ สร้างแหล่งจับจ่ายซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยว โดยจะส่งเสริมบทบาทเอกชนร่วมกับชุมชนในการรักษาแหล่งท่องเที่ยว และวิถีชีวิตให้อยู่ในสภาพเดิมอย่างต่อเนื่อง 4.) เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งในรูปแบบการจัดสหกรณ์การท่องเที่ยว และการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว 5.) เพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัย และป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว รวมทั้งเร่งรัดการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของนักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง

จากนโยบายดังกล่าวส่งผลให้การท่องเที่ยวภายในประเทศเจริญรุดหน้ามาตามลำดับ หลังจากได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมและกระตุ้นการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เป็นผลให้เกิดรายได้หมุนเวียนมูลค่านับแสนล้านบาท ซึ่งส่งผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศ แต่ในทางตรงกันข้ามการเติบโตของการท่องเที่ยวกลับทำให้สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว ถดถอยลง การจัดการ และการพัฒนาการท่องเที่ยวทั่วไปมักพบปัญหาที่สวนทางกันระหว่างการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมอยู่เสมอ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540) เพราะการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ต้องพึ่งพาสิ่งแวดล้อมทั้งทางกายภาพ ทางสังคม และวัฒนธรรม อาจกล่าวได้ว่าเมื่ออุตสาหกรรมกรรมการท่องเที่ยวได้พัฒนาเพิ่มขึ้นก็ต้องมีการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม มากขึ้น ดังนั้น เมื่อเกิดปัญหาหรือผลกระทบแล้ว จึงเกิดในลักษณะที่เป็นวงกว้างและสามารถถูกลามได้อย่างต่อเนื่อง

ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว นอกจากจะเกิดจากนักท่องเที่ยวที่ไร้ระเบียบ และขาดจิตสำนึกแล้ว ยังเกิดจากผู้ประกอบการธุรกิจที่มุ่งหวังกอบโกยผลประโยชน์โดยไม่คำนึงถึงผลเสียในระยะยาว เช่น พยายามดำเนินธุรกิจโดยหลีกเลี่ยงหรืออาศัยช่องโหว่ของกฎหมาย นอกจากนี้ยังมีสาเหตุอื่นๆ อีกเช่น การขาดการประสานงานในระดับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขาดการบริหารจัดการที่ดี ขาดงบประมาณและบุคลากรในการพัฒนาและป้องกันแก้ไขปัญหา รวมทั้งปัญหาความซ้ำซ้อนของกฎหมายและความไม่เคร่งครัดของเจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎระเบียบ แม้ว่าจะได้มีการจัดทำแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับต่างๆ เพื่อให้เกิดการบูรณาการของการพัฒนาในด้านต่างๆ เพื่อเป็นการป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตแล้วก็ตาม ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรการท่องเที่ยวก็ยังเป็นปัญหาที่ยังต้องพิจารณาและรอการแก้ไข ทั้งนี้เนื่องจากเงื่อนไขข้อจำกัดในด้านงบประมาณ และบุคลากรที่ไม่สามารถดำเนินการเพื่อป้องกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ทุกแห่งพร้อมกัน จึงก่อให้เกิดการสะสมและทวีความรุนแรงของปัญหาขึ้น หากยังไม่ปล่อยให้

สภาพปัญหาดังกล่าวทวีความรุนแรงต่อไป อาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวและ
สภาวะแวดล้อมโดยรวม

จากปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรได้ส่งผลโดยตรงต่ออุตสาหกรรม
การท่องเที่ยว ทั้งนี้เป็นเพราะการสูญเสียความสมดุลเรื่องใดเรื่องหนึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อความ
สมดุลในเรื่องอื่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะรูปแบบการท่องเที่ยวในปัจจุบันและอนาคตจำเป็นต้อง
จะต้องปรับเปลี่ยนแนวทาง เพื่อสร้างความสอดคล้องทั้งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และความ
ต้องการที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้ไปด้วยกันได้ ด้วยเหตุนี้เองรูปแบบของ
การท่องเที่ยวที่เรียกว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” (Ecotourism) จึงเกิดขึ้น เพื่อสร้างความสมดุล
ระหว่างการพัฒนาการอนุรักษ์ อีกทั้งยังเสริมสร้างประชาธิปไตยที่มาจากรากหญ้า ประกอบกับ
กระแสของโลกในการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) และยังเป็นส่วนในการผลักดัน
ให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดตั้งหน่วยงาน หรือ
กระบวนการเพื่อประสานการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น
และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง
ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิด
จิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมุ่งให้เกิดการดูแลรักษา
สิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว และทรัพยากรต่างๆ โดยเฉพาะระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว
ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism)
ที่สามารถพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) ตามปฏิญญาสากลว่าด้วย
การพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน (Environmentally Sustainable Development : Agenda 21) เพราะ
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มีการจัดการ
สิ่งแวดล้อม เสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วน
ร่วมของประชาชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย,
2540)

ดังนั้นกลยุทธ์ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงต้องมีเจ้าของหรือผู้มี
อำนาจหน้าที่ดูแลพื้นที่เป็นผู้รับผิดชอบหลัก โดยผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ได้แก่ ผู้นำชุมชน
ผู้ให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการด้านการจำหน่ายอาหารและผลิตภัณฑ์
นักท่องเที่ยว และ ประชาชนในพื้นที่ ที่ต้องให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ ไม่ทำลายหรือสร้าง
ความเสียหายแก่ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งในปัจจุบันยังมีปัจจัยอีกหลายประการที่เป็น
ปัญหาและอุปสรรคของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การขาดมรดกพิเศษเฉพาะทาง นักท่องเที่ยว

ขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการและแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แหล่งท่องเที่ยวขาดการดูแลเอาใจใส่และถูกทำลาย หรือทำให้เสื่อมโทรม ปัญหาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เป็นปัญหา ซึ่งผู้ประกอบการไม่สามารถควบคุมได้ เช่น การรักษาความสะอาด การส่งเสียงดัง การไม่เข้าใจขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น และสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งที่ควรให้ความสนใจ คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นเป้าหมายสำคัญในกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนในท้องถิ่นจะมีบทบาทในการกำกับ ดูแล และควบคุมการท่องเที่ยวได้มากขึ้น อีกทั้งประชาชนในท้องถิ่นยังสามารถเป็นศูนย์กลางเพื่อเชื่อมโยงกับหน่วยงานของรัฐ หรือเอกชนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการท่องเที่ยวระดับต่างๆ นอกจากนี้ยังแสดงถึงความรู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่น มีความรัก ความหวงแหน พึ่งพิง และใช้ประโยชน์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวได้ นอกจากนี้ชุมชนจะต้องพัฒนาตนเองให้เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชุมชน และระหว่างชุมชนกับเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540)

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่าสถานที่ท่องเที่ยวบริเวณลุ่มแม่น้ำแม่กลองในพื้นที่จังหวัดราชบุรี ครอบคลุม 5 อำเภอ คือ อำเภอเมืองราชบุรี อำเภอดำเนินสะดวก อำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธาราม และอำเภอวัดเพลง ในแต่ละอำเภอมีความแตกต่างกันทั้งสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โบราณสถานและโบราณวัตถุ วัฒนธรรมประเพณี รวมถึงความแตกต่างทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ระหว่างหน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชน ในขณะที่เดียวกันสถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเป็นจำนวนมากตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ทรัพยากรที่มีอยู่ลดน้อยลงและเสื่อมโทรมเป็นอันมาก จึงควรนำการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้ามาช่วยให้มีการจัดการเพื่อให้นักท่องเที่ยวผู้มาเยือนมีจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเข้ามามีบทบาทในการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของคนและทำให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนที่สุด

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาข้อมูลการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี

คำถามการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี สภาพปัจจุบันเป็นอย่างไร
2. ปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ข้อมูลที่ใช้เป็นแนวทางในการนำไปปรับใช้สำหรับชุมชนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี
2. ได้ข้อมูลที่ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมให้เกิดปัจจัยในการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี
3. ได้ข้อมูลที่ใช้เป็นแนวทางในการนำการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อแก้ไขปัญหา และผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว
4. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา สามารถนำไปใช้ได้ทั้งหน่วยงานของภาครัฐ เอกชน ผู้นำชุมชน ผู้ให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการด้านการจำหน่ายอาหาร และผลิตภัณฑ์ต่างๆ และประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งผู้ที่สนใจที่จะศึกษา หาแนวทางในการแก้ปัญหาเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน

งบประมาณ

งบประมาณได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ (สกอ.) โดยผ่านเครือข่ายงานวิจัยพื้นที่ภาคกลางตอนล่าง ในชุดโครงการวิจัยและถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการท่องเที่ยว ประจำปีงบประมาณ 2547 จำนวนเงิน 296,000.- บาท (สองแสนเก้าหมื่นหกพันบาทถ้วน) โดยแบ่งจ่ายจำนวน 2 งวด คือ งวดที่ 1 จำนวน 177,600.- บาท (หนึ่งแสนเจ็ดหมื่นหกพันบาทถ้วน) และงวดที่ 2 จำนวน 118,400.- บาท (หนึ่งแสนหนึ่งหมื่นแปดพันสี่ร้อยบาทถ้วน)

ขอบเขตของการศึกษา

1. พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้

เฉพาะอำเภอที่อยู่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ของจังหวัดราชบุรี ได้แก่ อำเภอเมืองราชบุรี อำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธาราม อำเภอดำเนินสะดวก และอำเภอวัดเพลง

2. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ แบ่งได้ 4 กลุ่มคือ

- 2.1 ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ
- 2.2 ผู้ให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
- 2.3 ผู้ประกอบการด้านการจำหน่ายอาหาร และผลิตภัณฑ์ต่างๆ
- 2.4 ประชาชนในพื้นที่

3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้

3.1 ตัวแปรทำนาย ได้แก่ ปัจจัยที่คาดว่ามือิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของชุมชนท้องถิ่น ได้แก่

3.1.1 ด้านปัจจัยลักษณะประชากร

- อายุ
- เพศ
- สถานภาพสมรส
- ระดับการศึกษา
- อาชีพ
- รายได้

3.1.2 ด้านปัจจัยเกื้อหนุน

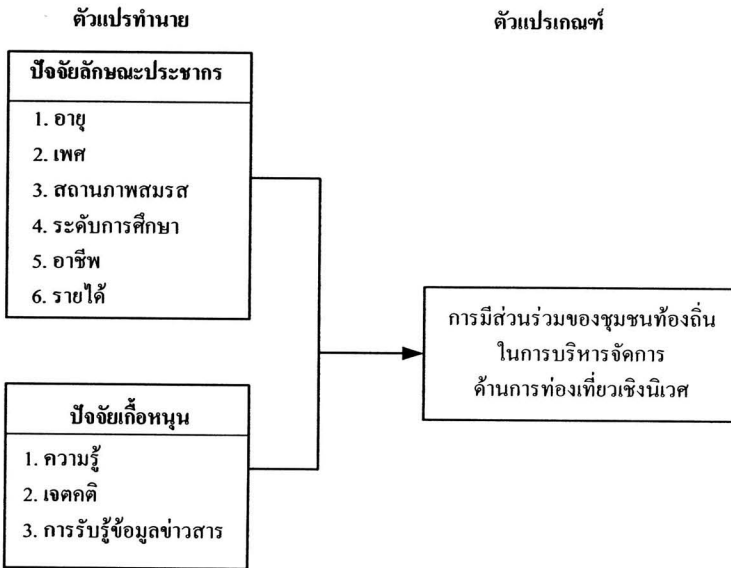
- ความรู้ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- เจตคติ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- การรับรู้ข้อมูล ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3.2 ตัวแปรเกณฑ์ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4. ระยะเวลาในการศึกษา

ระหว่างเดือนเมษายน 2547 ถึง เดือนกันยายน 2547 (รวม 6 เดือน)

กรอบแนวคิดในการศึกษา (Conceptual Framework)

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้ดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องร่วมกัน โดยให้บรรดาตามวัตถุประสงค์ และนโยบายที่กำหนดไว้ สามารถแบ่งได้ดังนี้ (ไพรัตน์ เดชะรินทร์, 2527 : 6)

1.1 ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้า ปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความต้องการของชุมชน

1.2 ร่วมคิดหา สร้างรูปแบบ วิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไข และลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน

1.3 ร่วมวางแผนนโยบาย หรือ แผนงาน หรือ โครงการงาน หรือกิจกรรม เพื่อจัด และ แก้ไขปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน

1.4 ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัด ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

1.5 ร่วมจัด หรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

1.6 ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน

1.7 ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรม ให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

1.8 ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการ และกิจกรรมที่ได้ทำไว้

2. การบริหารจัดการ หมายถึง การปฏิบัติตามหน้าที่บริหารของหน่วยงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของชุมชน อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด โดยอาศัยภาวะผู้นำที่จะเพิ่มสมรรถภาพ ความสามารถ และรวมน้ำใจของคนในชุมชนให้สามารถทำงานเป็นกลุ่มอย่างมีความสามัคคี มีความรับผิดชอบ สามารถตรวจสอบได้ และพัฒนายกระดับมาตรฐานการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ ในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่นเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน โดยสามารถแบ่งเป็น 3 รูปแบบ คือ 1.) การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 2.) การท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรม 3.) การท่องเที่ยวทางสังคม

4. กลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี หมายถึง กลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่าง ที่มีแม่น้ำแม่กลองไหลผ่านบริเวณจังหวัดราชบุรี อันประกอบด้วยอำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธาราม อำเภอเมืองราชบุรี อำเภอวัดเพลง และอำเภอดำเนินสะดวก ในปัจจุบัน

5. ชุมชนท้องถิ่น หมายถึง กลุ่มบุคคลที่อยู่ร่วมกันตามธรรมชาติ โดยมีความสัมพันธ์ระหว่างชีวิต ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องวิถีชีวิต เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา อย่างมีความสมดุล โดยมีการสืบทอดต่อกันมา

คำสำคัญ (Keywords) ของการวิจัย

การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation)

การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว (Tourism Management)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)

ฉบับที่.....

.....

เลขที่.....

บทที่ 2

วัน เดือน ปี.....

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การนำเสนอเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี ได้แบ่งกลุ่มเนื้อหาเอกสารที่เกี่ยวข้องเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. สมมติฐานของการศึกษา

แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. การมีส่วนร่วมของชุมชน
3. การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว
4. ประวัติศาสตร์ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง และจังหวัดราชบุรี

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การพัฒนาเขตภาคใต้กรุงเทพ

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และประชาชนในชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งยังสามารถปกป้อง รักษาสภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้คงอยู่ในสภาพเดิมมากที่สุด ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ขึ้นในประเทศไทย ซึ่งในระยะแรกๆ มีคำที่ใช้เรียกูปแบบนี้แตกต่างกันออกไป เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเพื่อธรรมชาติ การท่องเที่ยวสีเขียว การท่องเที่ยวเชิงชีวภาพ การท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ นิเวศสัญจร เป็นต้น เนื่องจากคำว่า Ecotourism เป็นคำผสมระหว่างคำว่า Ecology แปลว่า นิเวศวิทยา รวมกับคำว่า Tourism แปลว่า การท่องเที่ยว จะเห็นได้ว่าชื่อเรียกต่างๆ เป็นคำที่มีความหมายไม่ตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษเดิมคือ Ecotourism ท้ายที่สุดการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้บัญญัติศัพท์คำว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” แทนคำว่า “Ecotourism” อีกทั้งได้ส่งได้ส่งให้ราชบัณฑิตยสถาน พิจารณาความถูกต้องเหมาะสมอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้คำดังกล่าวเป็นคำที่สื่อความหมายร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง โดยประกาศเป็นนโยบายแห่งชาติต่อไป และเมื่อเดือน

มิถุนายน 2541 ราชบัณฑิตยสถานได้พิจารณาแล้วเห็นชอบให้ใช้คำว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แทน คำ Ecotourism เพราะถูกต้องตามหลักภาษาและสื่อความหมายถึงการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ให้คำนิยามของคำว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้นิยามว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้ธรรมชาติ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศ ในขณะที่เดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเกิดประโยชน์ต่อประชาชนท้องถิ่น

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น คณะผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ ในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่นเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน โดยสามารถแบ่งเป็น 3 รูปแบบ คือ 1.) การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 2.) การท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรม 3.) การท่องเที่ยวทางสังคม

จากคำนิยามดังกล่าว จะเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 6 ประการ (รำไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2544) คือ

1. เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติที่มีลักษณะของระบบนิเวศเฉพาะแต่ละแห่ง เช่น เที่ยวในป่าดงดิบเขานอกดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ มีความแตกต่างจากเที่ยวในป่าพรุสิรินธร จังหวัดนราธิวาส เนื่องจากป่าทั้งสองแห่งมีระบบนิเวศเฉพาะที่แตกต่างกัน
2. เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวบางแห่งก่อนไปถึงที่แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายปลายทางต้องผ่านหมู่บ้าน

ที่มีผู้คนอาศัย ที่มีวัฒนธรรมน่าสนใจ นักท่องเที่ยวอาจจะเที่ยวชมวิถีชีวิตของหมู่บ้านนั้นด้วย เช่น การแวะเที่ยวชมหมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้งที่คอยขุนกลางระหว่างทางไปเที่ยวป่าดงดิบเขานบอค คอยอินทนนท์ เป็นต้น

3. มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างมีระบบ ผู้ที่เกี่ยวข้อง หมายถึง เจ้าของสถานที่ท่องเที่ยว บริษัทนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ และนักท่องเที่ยว ที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานที่ท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบร่วมกัน คือ การรักษาความสะอาด การจัดระเบียบอย่างมีระบบ การจัดการน้ำเสีย การป้องกันมลพิษทางเสียงและอากาศ และการจัดการความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน เป็นต้น เพื่อรักษา สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณค่าและคุณภาพที่ยั่งยืน

4. มีการจัดการด้านการให้ความรู้ หมายถึง การจัดการให้ความรู้ในเรื่องระบบ นิเวศธรรมชาติที่เกี่ยวข้องและด้านสิ่งแวดล้อมของสถานที่อย่างเป็นระบบแก่นักท่องเที่ยว โดยเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยวควรมีการจัดทำป้ายสื่อความหมายธรรมชาติ ป้ายชี้ทางท่องเที่ยว แผนที่ท่องเที่ยว และคู่มือท่องเที่ยวในพื้นที่นั้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และความเข้าใจ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น

5. มีความรับผิดชอบโดยผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ประชาชนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ท่องเที่ยวควรมีส่วนร่วมในการวางแผน จัดการ และดำเนินการร่วมกัน รวมทั้งร่วมรับผลประโยชน์อย่างเสมอภาคด้วยกัน

6. เป็นการท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความเพลิดเพลินและประทับใจ หมายถึง นักท่องเที่ยวควรเพลิดเพลินและประทับใจ ได้รับความรู้ใหม่และประสบการณ์จากการเดินทางท่องเที่ยวและทำกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ฉะนั้นจึงสามารถนำแนวทางการจัดการของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมาประยุกต์ใช้ได้ ซึ่ง Eber (อ้างโดยสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์, 2540) ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ดังนี้

1. ใช้ทรัพยากรอย่างพอดี ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นแนวทางทำธุรกิจระยะยาว

2. ลดการบริโภคที่เกินความจำเป็นและการลดของเสีย จะช่วยลดค่าใช้จ่าย ในการฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อมในระยะยาว และเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยวด้วย

3. รักษาและส่งเสริมให้เกิดความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และ วัฒนธรรมซึ่งมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว

4. ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวให้อยู่ในกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะช่วยขยายศักยภาพของการท่องเที่ยวในระยะยาว

5. สนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยพิจารณากำหนดราคาและค่าบริการที่เหมาะสม ขณะเดียวกันก็ให้รักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลาย

6. ให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผน การจัดการ และการบริการ ซึ่งช่วยให้นักท่องเที่ยวในท้องถิ่นมีรายได้ และช่วยยกระดับการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพสูงขึ้นด้วย

7. ให้มีการบริการหรือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนในท้องถิ่น องค์กรต่างๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และช่วยยกระดับการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพสูงขึ้นด้วย

8. ทำการฝึกอบรมบุคลากรท้องถิ่นทุกระดับ โดยสอดคล้องแนวคิดและวิถีปฏิบัติในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งจะช่วยยกระดับของการบริการให้มีคุณภาพสูงขึ้น

9. ให้ทำการตลาดการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ เช่น จัดเตรียมเอกสารอย่างพร้อมมูล ซึ่งจะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ เข้าใจ และเคารพต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว นั้น และยังช่วยยกระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย

กล่าวโดยสรุปแล้ว กิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องสามารถดำรงอยู่ได้ มีนักท่องเที่ยวมาใช้บริการอย่างสม่ำเสมอ กิจกรรมมีกำไร และทรัพยากรยังคงน่าสนใจโดยไม่เสื่อมคลาย แม้จะต้องทำการปรับปรุงการบริการอยู่เสมอก็ตาม และจะต้องไม่ก่อผลกระทบเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม หรือถ้าเกิดบ้างก็ให้น้อยที่สุด เพราะการจัดการแบบยั่งยืนเท่านั้น จะสามารถคงความยั่งยืนของการท่องเที่ยวไว้ได้

หลักการในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แนวคิดพื้นฐาน ที่ควรพิจารณาในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มี 5 ประการ (ศูนย์วิจัยป่าไม้, 2541) ดังนี้

1. การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติและท้องถิ่นเดิม

จุดขายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ขึ้นกับสภาพธรรมชาติและเอกลักษณ์ของพื้นที่ และนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มักเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้ และแสวงหาประสบการณ์จากธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น นิยมที่จะเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ

ที่ยากลำบากต่อการเดินทางและทำขาย และมักไม่สนใจกับความสะอาดสบาย แต่ให้ความสำคัญกับการบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทที่ให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก ดังนั้นการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกจึงเน้นเฉพาะสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่จำเป็นต่อการประกอบกิจกรรมเท่านั้น การออกแบบต้องการความละเอียดอ่อนในเชิงสถาปัตยกรรม ที่สะท้อนความเป็นธรรมชาติ และเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มากกว่าแนวคิดสร้างสรรค์ที่เป็นสถาปนิกเองซึ่งโดยภาพรวมแล้ว จะเป็นการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขนาดเล็ก ที่กลมกลืนกับธรรมชาติ และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

2. การจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน จะมองการจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ คือ 1.) การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้รองรับการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน ภายใต้ขีดความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่หรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงกายภาพ และเชิงนิเวศวิทยา โดยไม่ก่อผลกระทบเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม 2.) การจัดการด้านการตลาดอย่างยั่งยืนโดยให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมและรักษาระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อทรัพยากรท่องเที่ยวและบริการ 3.) การจัดการด้านการบริการ ทั้งการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การบริการสิ่งอำนวยความสะดวก ตลอดจนการสื่อความหมายธรรมชาติ และ 4.) ความยั่งยืนในการสร้างรายได้แก่ชุมชนท้องถิ่น

3. การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถือว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หากธรรมชาติและระบบนิเวศได้รับความกระทบกระเทือนจากการใช้ประโยชน์ โอกาสที่ธรรมชาติและระบบนิเวศเหล่านั้นจะเสื่อมโทรมลง หรือถูกทำลายให้ด้อยค่า ก็มีโอกาสอยู่สูง ดังนั้นการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความจำเป็นในการป้องกันรักษาธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสร้างจิตสำนึกที่ดีในการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อม ให้แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน จึงเป็นสิ่งที่ต้องกระทำ นอกจากนี้กลุ่มเป้าหมายในการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ยังต้องรวมไปถึงบุคคลกลุ่มอื่นๆ เช่น ประชาชนในท้องถิ่น มัคคุเทศก์ และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดูแลรับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย

การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ สามารถกระทำได้หลายรูปแบบ แต่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นมักจะเน้นที่การจัดทำโปรแกรมสื่อความหมาย เช่น การจัดให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการให้บริการข้อมูล และความรู้แก่นักท่องเที่ยว จัดให้มีเอกสารสิ่งพิมพ์ที่จำเป็นต่อการศึกษาริเริ่มรู้ จัดให้มีนิทรรศการ /

แผ่นป้ายบรรยายจุดท่องเที่ยวต่างๆ จัดให้มีเส้นทางเดินเท้าหรือทางเดินป่าที่ให้บริการในการเรียนรู้ธรรมชาติที่หลากหลายแก่ผู้มาเยือน รวมถึงการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว ให้สามารถชี้แนะ และอธิบายเกี่ยวกับธรรมชาติและนิเวศวิทยาของสิ่งต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวพบเห็น

4. การเสริมสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มักเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความปรารถนาและแรงจูงใจที่จะศึกษาเรียนรู้ และแสวงหาประสบการณ์จากธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น นิยมเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติที่ยากลำบาก และท้าทายความสามารถ โดยไม่สนใจกับความสะดวกสบาย กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงต้องการการบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมมากกว่า ดังนั้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงควรต้องพิจารณาถึงการจัดให้มีการบริการสื่อความหมายธรรมชาติ เพื่อให้ได้รับข้อมูลข่าวสาร และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติในแง่มุมต่างๆ ทั้งในระดับกว้างและระดับลึก เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์และความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นวิธีการเดียวกับการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

5. การยอมรับและการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

การได้รับการยอมรับจากชุมชนท้องถิ่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชนนั้น เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งนี้เพื่อป้องกันปัญหาความขัดแย้ง หรือการต่อต้านจากชุมชนในภายหลัง ชุมชนท้องถิ่นที่ตั้งอยู่ภายในและรอบๆ แหล่งท่องเที่ยวควรได้รับการพิจารณาให้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการส่งเสริมและการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพราะการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่นในระยะยาวมากกว่ากิจกรรมอื่นๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อความอยู่รอดของธรรมชาติสิ่งแวดล้อม การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบต่างๆ จะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ช่วยปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรในชุมชนท้องถิ่นให้ดีขึ้นในระยะยาว ผลต่อเนื่องตามมาจากการที่ชุมชนได้รับประโยชน์คือ ราษฎรในชุมชนตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเท่ากับเป็นการช่วยส่งเสริมเรื่องการอนุรักษ์ ซึ่งมีความสำคัญต่อสังคมส่วนรวมอีกทางหนึ่ง

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ฉะนั้นจึงสามารถนำแนวทางการจัดการของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมาประยุกต์ใช้ได้ ซึ่ง Eber (อ้างโดยสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์, 2540) ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ดังนี้

1. ใช้ทรัพยากรอย่างพอคิ ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นแนวทางทำธุรกิจระยะยาว

2. ลดการบริโภคที่เกินความจำเป็น และการลดของเสีย จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อมในระยะยาว และเป็นการเพิ่มพูนคุณภาพของการท่องเที่ยวด้วย

3. รักษาและส่งเสริมให้เกิดความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมซึ่งมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

4. ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวให้อยู่ในกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะช่วยขยายศักยภาพของการท่องเที่ยวในระยะยาว

5. สนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยพิจารณากำหนดราคา และค่าบริการที่เหมาะสม ขณะเดียวกันก็ให้รักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลาย

6. ให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน การจัดการ และการบริการ ซึ่งช่วยให้คนท้องถิ่นมีรายได้ และช่วยยกระดับการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพสูงขึ้นด้วย

7. ให้มีการปรึกษาหารือ กันอย่างสม่ำเสมอระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนในท้องถิ่น องค์กรต่างๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะได้ทำงานไปในทิศทางเดียวกัน

8. ทำการฝึกอบรมบุคลากรท้องถิ่นทุกระดับ โดยสอดคล้องแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งจะช่วยยกระดับของการบริการให้มีคุณภาพสูงขึ้น

9. ให้ทำการตลาดการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ เช่น การเตรียมเอกสารอย่างพร้อมมูล ซึ่งจะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ เข้าใจ และเคารพต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวนั้น และยังช่วยยกระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย

10. ทำการศึกษาวิจัย และติดตามผลการตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีความจำเป็นต่อการแก้ปัญหา และเพิ่มผลประโยชน์แก่แหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งนักท่องเที่ยวและผู้ลงทุน

กล่าวโดยสรุป กิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องสามารถดำรงอยู่ได้ เพราะนักท่องเที่ยวมาใช้บริการอย่างสม่ำเสมอ กิจกรรมมีกำไร และทรัพยากรยังคงน่าสนใจโดยไม่เสื่อมคลาย แม้จะต้องทำการปรับปรุงบริการอยู่เสมอก็ตาม และจะต้องไม่ก่อผลกระทบเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม หรือถ้าเกิดบ้างก็ให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด เพราะการจัดการแบบยั่งยืนเท่านั้น จะสามารถคงความยั่งยืนของการท่องเที่ยวไว้ได้

2. การมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น มีความสำคัญต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพราะเมื่อเปิดโอกาสให้ประชาชน หรือชุมชนมีส่วนร่วม ก็ย่อมจะได้รับการสนับสนุน โครงการใดๆ หากไม่ได้รับการสนับสนุนจากชุมชนท้องถิ่นก็จะพัฒนาไปด้วยความยากลำบาก นอกจากนี้ นักสิ่งแวดล้อมยังพบว่า การรักษาทรัพยากรจะเกิดผลสำเร็จได้ยาก หากประชาชนในท้องถิ่นเป็นอันดับแรก และถือว่าเป็นความจำเป็นในแง่ศีลธรรมที่จะต้องรับความคิดเห็นของประชาชน เนื่องจากโครงการนั้นมีผลกระทบต่อพวกเขา

ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน

วิลเลียม คับบลิว รีคเดอร์ (Reeder 1974 : 39) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงการมีส่วนร่วมในการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมเป็นกลุ่ม

วิลเลียม เออร์วิล (Erwin 1976 : 138) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาแบบการมีส่วนร่วม คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการพัฒนาร่วมคิดตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของประชาชนใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนแก้ไขปัญหาพร้อมกับวิชาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

แอนดรู เพียร์ส และมาเทียร์ สไตเฟล (Pearse and Stiefel 1979 : 4 - 6) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าการที่มีกลุ่มประชาชนหรือกระบวนการซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นผู้อยู่นอก ได้เพิ่มความสามารถในการควบคุมทรัพยากรและสถาบันต่าง ๆ ตามสภาวะสังคมที่เป็นอยู่

แรม พี ยาดาว (Yadav 1979 : 3) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึงการเข้าร่วมของประชาชน หรือกลุ่มตัวแทนของชุมชนในกระบวนการพัฒนา ด้วยความสมัครใจและเต็มใจ การมีส่วนร่วมนั้นต้องไม่ถูกบังคับ

อลาสแตร์ ที ไวท์ (White 1982 : 18) ได้ให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วมประกอบไปด้วย 3 มิติ คือ มิติที่หนึ่ง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะใครควรทำอะไร มิติที่สอง มีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนาการลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ และมิติที่สาม มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน

นิรันดร์ จงวุฒิเวช (2527 : 183) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึงการเกี่ยวข้องกับด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

Drake (1991) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น ว่า “ความสามารถของชุมชนท้องถิ่น ที่ทำให้เกิดสิ่งต้องการจากโครงการพัฒนาต่างๆ”

Cemea (อ้างโดย Drake, 1991) ให้ความหมายว่า “เป็นการให้โอกาสแก่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหมายถึง การให้อำนาจแก่ประชาชนเพื่อใช้ความสามารถของตนในการจัดการทรัพยากร การวางแผนและควบคุมโครงการต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของเขาเอง”

ศาสตราจารย์นายแพทย์วันชัย วัฒนพงศ์ (อ้างโดย บ.เทสโก, 2545) ให้ความหมายว่า “เป็นกระบวนการที่นำเอาความห่วงกังวลของสาธารณชน ความต้องการคำนึงผนวกเข้าไปกับการดำเนินการตัดสินใจของรัฐ กระบวนการมีส่วนร่วมของสาธารณชน จึงเป็นสื่อสองทางโดยมีจุดหมายเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจที่ดีกว่า”

จากความหมายของนักวิชาการดังกล่าว จึงอาจสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น คือ กระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูล และความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่างๆ เกี่ยวกับโครงการอย่างเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มแรกจนกระทั่งถึงการติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและดำเนินการปรับปรุงโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่าย

ลักษณะของการมีส่วนร่วม

จากความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วจะส่งผลต่อลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งได้มีผู้กล่าวถึงไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff 1980 : 219 - 222) ได้แบ่งชนิดของการมีส่วนร่วมเป็น 4 ชนิด คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision - Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ เริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) ประกอบด้วย การเข้าร่วมโดยการให้มีการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการร่วมมือ รวมทั้งการเข้าร่วมแรงร่วมใจ

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ทางวัตถุ ทางสังคม หรือโดยส่วนตัว

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมดและเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

กรรณิกา ชมดี (2524 : 23) ได้แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมเป็น 10 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมประชุม
2. การมีส่วนร่วมออกเงิน
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ
5. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์
6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน
7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค
8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่มหรือผู้เริ่ม
9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน
10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527 : 6 - 7) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้คือ

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความต้องการของชุมชน

2. ร่วมคิดหา สร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน

3. ร่วมวางแผนนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ไขปัญห และสนองความต้องการของชุมชน

4. ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน

7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และช่วยบำรุงรักษาโครงการและ กิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

จากแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วมดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนส่วนใหญ่จะไม่แตกต่างกันมากนัก จะแตกต่างกันบ้างในส่วนรายละเอียดที่แยกย่อยเท่านั้น ดังนั้นในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ให้นิยามว่าการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้ดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องร่วมกัน โดยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และนโยบายที่กำหนดไว้ โดยประยุกต์ใช้วิธีการจำแนกการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายเป็น 8 ด้าน ตามหลักการของ ไพรด์นั เดชะรินทร์ คือ 1.) ร่วมทำการศึกษาค้นคว้า ปัญหาที่เกิดขึ้น 2.) ร่วมคิดหา สร้างรูปแบบ วิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไข 3.) ร่วมวางแผนนโยบาย หรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อจัดหรือแก้ไขปัญหา 4.) ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากร 5.) ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีคุณภาพ 6.) ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน 7.) ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงานโครงการ และ 8.) ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นมาตรการที่สามารถช่วยปรับปรุงฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนได้ แต่ขณะเดียวกันก็อาจก่อปัญหาได้เช่นเดียวกัน เช่น ทำความเสื่อมโทรมให้แก่ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม เกิดผลกระทบต่อวัฒนธรรม และก่อความทุกข์ยากให้แก่คนท้องถิ่น ปัญหาประการแรกเกิดจากรัฐบาลที่ไม่มีนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างจริงจัง และอีกประการหนึ่ง การท่องเที่ยวมักได้รับการส่งเสริมจากโครงการภายนอกที่ไม่สนองนโยบายท้องถิ่น และผลประโยชน์ก็มักตกแก่คนภายนอกด้วย

๑๑๐

๒๕๖๓ ๖

๒๕๔๗

เลขหมู่.....

เลขทะเบียน.....๐๐๐๕

วัน เดือน ปี.....๒๕ ก.พ. ๕๓

๒๕๕๘๔๗

แนวคิดในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเริ่มจาก The 1980 World Conservation Strategy ที่ได้เน้นถึงความสำคัญในการผสมผสานการจัดพื้นที่อนุรักษ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจให้กับชุมชนท้องถิ่น และใน World Congress on National Parks ใน ค.ศ. 1982 บรรดานักอนุรักษ์และหัวหน้าอุทยานแห่งชาติเป็นจำนวนมากมีความเห็นพ้องกันว่า ในการจัดการพื้นที่อนุรักษ์จำเป็นต้องให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม และที่ประชุมได้ขอให้ประเทศต่างๆ เพิ่มความช่วยเหลือแก่ชุมชนที่อยู่โดยรอบเขตอนุรักษ์ในแง่การศึกษา การแบ่งรายได้ การวางแผน รวมทั้งการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและการพัฒนาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของพื้นที่อนุรักษ์นั้น

Sam Paul (อ้างโดย Drake, 1991) ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนจาก World Bank ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ระดับ คือ

1. การแบ่งปันข้อมูล ระดับนี้ประชาชนจะมีบทบาทในการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้แก่ทีมวางแผนโครงการ
2. การปรึกษา ประชาชนมิได้เป็นเพียงผู้รับรู้อย่างเดียว แต่จะต้องให้การปรึกษาในประเด็นสำคัญในบางขั้นตอน หรือทุกขั้นตอนของโครงการ
3. การตัดสินใจ ประชาชนจะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนโครงการต่างๆ รวมทั้งการปฏิบัติตามแผน
4. การริเริ่มดำเนินการ เป็นระดับของการมีส่วนร่วมที่มีความเข้มข้นที่สุด คือประชาชนจะเป็นผู้ผลักดันให้เกิดการปฏิบัติการตามแผน

ข้อดีของการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

ข้อดีของการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นมีหลายประการ ซึ่ง Sam Paul (อ้างโดย Drake, 1991) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของโครงการ โดยวิธีการปรึกษาหารือกับประชาชนในช่วงการวางแผนโครงการ หรือให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผน
2. เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของโครงการโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้นเพื่อให้เกิดความมั่นใจได้ว่าโครงการจะบรรลุตามวัตถุประสงค์ทุกประการ และผลประโยชน์จะไปสู่กลุ่มเป้าหมาย
3. เป็นการให้ความรู้แก่ผู้รับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนาโดยให้โอกาสเข้าไปร่วมวางแผน และปฏิบัติตามแผนของโครงการ

4. เพิ่มอำนาจให้แก่องค์กรท้องถิ่นในการดูแลรักษาทรัพยากร และในการตัดสินใจต่างๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎร ซึ่งหมายความว่า ราษฎรจะได้รับประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรด้วย

5. ประชาชนจะมีส่วนช่วยสนับสนุนโครงการโดยใช้แรงงาน ทรัพย์สิน หรือการดูแลรักษาหลังจากที่มีความเข้าใจ และเกิดข้อตกลงเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมแล้ว

ข้อเสียของการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

ข้อเสียของการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นพอสรุปได้ดังนี้ (อ้างโดย Drake, 1991)

1. จะต้องเพิ่มบุคลากรและงบประมาณเพื่อดำเนินการเรื่องนี้โดยเฉพาะ ผลที่ตามมาก็มักจะมีแรงกดดันจากชุมชนเพื่อให้เปิดบริการมากขึ้นซึ่งเกินกว่าที่กำหนดไว้ในแผน
2. ผู้วางแผนไม่สามารถควบคุมการพัฒนาให้เป็นไปตามแผน เนื่องจากมีการวิ่งเต้นขอสนับสนุนโครงการพิเศษจากหน่วยงานที่ควบคุมงบประมาณ
3. ไม่มั่นใจว่าผลประโยชน์จะไปสู่กลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้
4. เมื่อประชาชนได้รับข้อมูลเกี่ยวกับโครงการพัฒนาไปแล้ว ถ้าเกิดการดำเนินงานล่าช้าไป หรือพัฒนาไปต่ำกว่าเป้าหมายในแผนก็อาจรู้สึกไม่พอใจได้
5. ในพื้นที่ซึ่งมีความอ่อนไหวทางการเมือง การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมก็อาจทำให้เกิดความขัดแย้งได้ง่าย จึงทำให้โครงการดำเนินไปได้โดยยาก หรืออาจทำให้มีปัญหามากขึ้น

การวางแผนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

นิเวศ

เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะดำรงอยู่ได้นั้น ต้องอาศัยการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้ดำรงอย่างยั่งยืน แต่ทรัพยากรดังกล่าวมักจะถูกใช้ประโยชน์จากชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง เพื่อให้โครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บรรลุผลสำเร็จ ชุมชนท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการป้องกันทรัพยากรธรรมชาติไว้เพื่อการท่องเที่ยว และชุมชนจะต้องเข้าใจว่าการกระทำดังกล่าวก็เพื่อประโยชน์ของคนเอง

แดรก (Drake, 1991) ได้อธิบายถึงแนวทางการวางแผนกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่ามี 9 ระยะ (Phase) ดังนี้

ระยะที่ 1 การกำหนดบทบาทของการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น คณะวางแผนจะต้องตรวจสอบเป้าหมายของโครงการเพื่อจะได้ตัดสินใจว่า จะให้ราษฎรในท้องถิ่นเข้ามาช่วยสนับสนุนเป้าหมายด้วยวิธีใด งานที่ต้องการให้ช่วยสนับสนุน คือการปรับปรุงความมีประสิทธิภาพ การเพิ่มประสิทธิภาพ การสร้างสมรรถภาพของผู้รับผลประโยชน์และการร่วมทุนในโครงการ

ระยะที่ 2 การเลือกทีมวิจัย ทีมวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ควรประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมและมานุษยวิทยา มีประสบการณ์ด้านวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชน และผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อและการวิจัยโดยการสำรวจ

ระยะที่ 3 การดำเนินการศึกษาเบื้องต้น คณะวางแผนจะทำการศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของชุมชน และสภาพแวดล้อมโดยใช้เอกสารที่มีอยู่ จากนั้นให้ทำการสำรวจโดยการสัมภาษณ์สมาชิกครอบครัว หัวหน้าชุมชน และกลุ่มเสวนาต่างๆ ในการวิเคราะห์ด้านการเมืองควรพิจารณาด้วยว่ามีการสนับสนุนทางการเมืองเป็นไปตามหลักประชาธิปไตยหรือไม่

ระยะที่ 4 การกำหนดระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ในระยะที่ 4 นี้ ควรเริ่มต้นด้วยการตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการเมืองในเขตที่จะดำเนินการให้มีการมีส่วนร่วมของประชาชน ถ้าองค์กรบริหารท้องถิ่นหรือหน่วยราชการไม่สนับสนุนกระบวนการนี้ หัวหน้าโครงการก็อาจเปลี่ยนวิธีการหาข้อมูลจากสาธารณะโดยอาศัยคนกลาง เช่น องค์กรเอกชนมาดำเนินการแทน แต่ถ้าสภาพสังคมและการเมืองสนับสนุนหัวหน้าโครงการก็ควรกำหนดระดับการมีส่วนร่วม และกำหนดว่าจะให้ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วมในช่วงใดของโครงการ ถ้าทีมงานตกลงใจว่าความร่วมมือของประชาชนควรอยู่ในระดับความเข้มข้นต่ำสุด คือ ต้องการเพียงข้อมูลเท่านั้นก็ให้ทีมงานดำเนินการในระยะที่ 5 และ 6 ได้เลย ถ้าทีมงานตัดสินใจว่าควรอยู่ในระดับการปรึกษาหารือ คือ ประชาชนในท้องถิ่นจะส่งข้อมูลที่สำคัญมาให้ในบางตอน หรือทุกขั้นตอนก็ให้ลงระยะที่ 5 และ 6 ไว้ แต่ถ้าทีมงานตกลงใจว่าประชาชนในท้องถิ่นควรร่วมในการร่วมแผนโครงการและปฏิบัติตามแผนก็ให้คณะวางแผนดำเนินการให้ครบทุกระยะ

ระยะที่ 5 การกำหนดกลไกของการมีส่วนร่วมที่เหมาะสม กลไกของการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมที่สุดจะถูกกำหนดโดยระดับของความเข้มข้นในการมีส่วนร่วมขององค์กรที่มีอยู่เดิม เช่น หน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน ประชาชน นักท่องเที่ยว สมาคม และลักษณะของประชาชนในท้องถิ่น ความต้องการของการมีส่วนร่วมในระดับต่ำ (เช่น การให้ข้อมูลและการปรึกษาหารือ) ถ้ายังไม่มีกลไกในการดำเนินการ คณะวางแผนก็ควรตั้งคณะทำงานที่เป็นเอกชนเพื่อจัดประชุมสาธารณะ จัดเสวนาหรือจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ในขั้นตอนการนำเสนอโครงการ

คณะทำงานควรจัดอุปกรณ์โสตทัศนที่มีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมมีความเข้าใจอย่างชัดเจน ในกรณีที่โครงการมีผลกระทบต่องานหรือกลุ่มคนที่ไม่รู้หนังสือ ก็ให้เลือกกลไกในระดับการตัดสินใจ โดยใช้องค์กรเป็นตัวแทนของชุมชน หรือแต่งตั้งผู้แทนขึ้นมา

ระยะที่ 6 การสนทนาและการจัดการศึกษา ก่อนที่จะพบกับหัวหน้าชุมชน คณะวางแผนควรร่วมสนทนากับผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ก่อน เพราะการสร้างฉันทานุมัติหรือมตินั้น ควรจะเตรียมประชาชนให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ การแสวงหาแรงสนับสนุนจาก หนังสือพิมพ์จึงมีความสำคัญต่อความสำเร็จของโครงการ โดยเฉพาะกรณีที่ยังไม่เคยมีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมาก่อน ก่อนประชุมใหญ่ควรไปสัมภาษณ์แกนนำของชุมชนเพื่อเป็นการเตรียมทุกฝ่ายให้พร้อมที่จะพบประชาชน และพร้อมที่จะแก้ไขปัญหาที่อาจมีขึ้น เมื่อประชุมเสร็จแล้วควรทำรายงานการประชุมซึ่งมีข้อเสนอแนะมากมาย แล้วจัดส่งให้ชุมชนไปพิจารณาหาข้อยุติต่อไป

ระยะที่ 7 การตัดสินใจโดยใช้เสียงส่วนรวม ระยะที่ 7 เป็นระยะการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับเข้มข้นที่สุด การวิจัยเรื่องสำคัญทั้งหมดได้สำเร็จเรียบร้อยแล้ว ประชาชนในท้องถิ่นได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการต่างๆ แล้วทีมงานได้เสนอผลงานวิจัยและเสนอแนวทางปฏิบัติ และพร้อมที่จะรับความเห็นจากชุมชน ถ้าจำเป็นต้องมีการแก้ไขในรายละเอียดก็ให้ทีมงาน และตัวแทนชุมชนร่วมกันพิจารณา และเมื่อพิจารณาเสร็จแล้วให้ถือว่าเป็นข้อยุติ

ระยะที่ 8 การจัดทำแผนปฏิบัติงานและโครงการเพื่อปฏิบัติตามแผน ในระยะที่ 8 คณะวางแผนจะจัดทำแผนปฏิบัติงาน (Action Plan) เพื่อแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชนซึ่งมีความหลากหลาย เช่น การยกมาตรฐานการครองชีพ การลดผลกระทบด้านวัฒนธรรม และการให้การศึกษากับชุมชนเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

สำหรับข้อเสนอของคณะวางแผน เพื่อสนองความต้องการของชุมชน เช่น

- การซื้อผลผลิตทางการเกษตรในราคาตลาด หรือซื้อขายตามสัญญา
- การให้รางวัลแก่บุคคลที่บริจาคหรือให้ยืมวัตถุโบราณเพื่อจัดแสดงใน

พิพิธภัณฑ์

- การสร้างร้านขายของที่ระลึกโดยให้สหกรณ์ของชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ
- การสร้างงานให้แก่ราษฎรในท้องถิ่น เช่น การจ้างเป็นพนักงาน คนงานหรือ

มัคคุเทศก์

- การฝึกอบรมมัคคุเทศก์ทางวัฒนธรรมให้แก่ราษฎรในท้องถิ่น

เมื่อทุกโครงการได้รับความเห็นชอบจากทุกฝ่ายแล้ว เมื่อรวมกันเข้าก็จะเป็นแผน

แม่บท (Master Plan) ของโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ระยะที่ 9 การติดตามและประเมินผล เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น ซึ่งส่วนมากจะถูกเลขที่ที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในแง่ความสำเร็จของโครงการ ฉะนั้นคณะกรรมการควรติดตามตรวจสอบ และประเมินผลของการปฏิบัติงานด้วย คณะกรรมการประเมินด้วยว่าการทำงานได้บรรลุด้วยวัตถุประสงค์เพียงใด และทุกกลุ่มมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด โดยการใช้ข้อมูลเหล่านี้ก็สามารถปรับแผนจนแก้ไขปัญหาดังๆ ได้

3. การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรจะมองในภาพรวมและมองอย่างเป็นองค์รวม กล่าวคือ ไม่แยกเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นเพียงแค่ระดับกิจกรรมการท่องเที่ยว แต่ควรมองว่าจะใช้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในการพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยจะเชื่อมโยงให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์ โดยองค์การที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุน และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีดังนี้

3.1 ผู้ที่เป็นเจ้าของพื้นที่หรือดูแลพื้นที่ ถือว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทหลักในการกำหนดทิศทางการพัฒนาในพื้นที่ตน โดยที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภทมีบทบาทมีความสำคัญ และมีบทบาท อำนาจหน้าที่ในด้านการจัดการท่องเที่ยวแตกต่างกันไปตามสภาพพื้นที่ และศักยภาพของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เดิมภารกิจในด้านการจัดการและส่งเสริมการท่องเที่ยว ไม่ได้ระบุแน่ชัดในกฎหมายขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภท จะมีแต่บทบาท หน้าที่ตามกฎหมายอื่นซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องถือปฏิบัติ และมีส่วนส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยว อาทิ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติผังเมือง พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 ต่อมาหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้มีการแก้ไขกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเพิ่มอำนาจหน้าที่การส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ตามกฎหมายที่เด่นชัดมากขึ้น (พจนานุกรม, 2545 : 200)

ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล เมืองพัทยา และกรุงเทพมหานคร รวมทั้งสิ้น 7,948 แห่ง ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภทต่างมีบทบาท อำนาจหน้าที่ใน

การส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งนี้ตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภท กฎหมายเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

สภาพพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนใหญ่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวอยู่เป็นจำนวนมาก แล้วแต่ศักยภาพของแต่ละพื้นที่ ลักษณะความเป็นเมืองจะเป็นพื้นที่ชนบท กึ่งเมืองกึ่งชนบท รวมทั้งพื้นที่เขตเมือง ดังนั้นบทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล ต่อการท่องเที่ยวจึงสามารถดำเนินการได้โดยมีรูปแบบการท่องเที่ยว เช่น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและกีฬา เป็นต้น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล ควรจัดระบบบริการสาธารณะให้มีประสิทธิภาพ ตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดในกฎหมายจัดตั้ง และกฎหมายที่เกี่ยวข้องอื่นๆ มีการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล โดยกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดให้มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด และยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียงด้วย รวมทั้งเป็นหน่วยประสานแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภทในเขตจังหวัด เพื่อให้เกิดบูรณาการของการวางแผนพัฒนาโดยเฉพาะในส่วนของการท่องเที่ยว (ศตพงษ์ สุนทรารักษ์, 2546 : 145-155)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบ นับว่ามีความสำคัญ และมีบทบาทอำนาจหน้าที่ ในการส่งเสริม-สนับสนุน และจัดการด้านการท่องเที่ยว การที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผู้บริหารท้องถิ่น และพนักงานส่วนท้องถิ่น รวมถึงประชาชนในท้องถิ่น จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในแนวนโยบายของรัฐบาล กระทรวง กรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว มีการประสานแผนพัฒนาด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์จังหวัดแบบบูรณาการ มีการประสานแผนพัฒนาระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ ในพื้นที่ และมีการจัดทำบริการสาธารณะร่วมกัน โดยมีแนวทางการดำเนินการ (ศตพงษ์ สุนทรารักษ์, 2546 : 162-163) ดังนี้

1. การประสานการจัดทำแผน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภทจะต้องประสานแผนพัฒนา ร่วมกัน และมีการวางแผนพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด และยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภทในพื้นที่จังหวัดนั้นๆ โดยการประสานแผนพัฒนาอาจมอบให้องค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งมีอำนาจ

หน้าที่ตามกฎหมายเป็นหน่วยดำเนินการและใช้โครงสร้างองค์กรประสานแผนพัฒนาเดิมที่กำหนดไว้แล้วตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแลประสานแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีการจัดโครงการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในเชิงบูรณาการ

2. การจัดทำเครือข่ายศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการสร้างเครือข่ายศูนย์ข้อมูลสารสนเทศด้านการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ใกล้เคียง หรือในพื้นที่จังหวัดเดียวกัน โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ระบบอินเทอร์เน็ต ระบบดาวเทียม เป็นต้น

3. การสร้างเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยวและบริการการท่องเที่ยว

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ใกล้เคียง ในพื้นที่จังหวัดหรือกลุ่มจังหวัดเดียวกัน ควรมีการสร้างเครือข่ายแหล่งท่องเที่ยว และการบริการการท่องเที่ยวให้เป็นระบบครบวงจร เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

4. การจัดทำกิจกรรมสาธารณะร่วมกัน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรแสวงหาแนวทางในการจัดทำบริการสาธารณะ การปรับปรุงพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการประหยัดงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้คุ้มค่า และลดความซ้ำซ้อน

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่กำลังเจริญเติบโต และมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของประเทศไทย เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สามารถทำรายได้ในรูปของเงินตราต่างประเทศ นอกจากนี้ยังส่งผลให้เกิดการสร้างงาน เป็นการกระจายรายได้จากส่วนกลางสู่ภูมิภาค และท้องถิ่น ทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก และสนับสนุนให้ชุมชนในท้องถิ่นมี บทบาทหน้าที่ และส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความรู้ในการบริหารจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่ของตน ภายใต้การประสานการดำเนินงานโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภทในพื้นที่ ดังนั้นรูปแบบการจัดการจึงเป็นภาระหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้นำองค์กรในท้องถิ่นเป็นแกนนำ โดยมีหน่วยงานกลางของรัฐ ทำหน้าที่เสมือนเป็นพี่เลี้ยงในช่วงระยะเวลาหนึ่ง และการดำเนินการโครงการต่างๆ ควรคำนึงถึงสภาพพื้นที่จริงที่แตกต่างกันไป ทั้งทางกายภาพ ภูมิศาสตร์ โครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่แล้ว และสภาพแวดล้อมโดยรวมทางสังคมของท้องถิ่นนั้นๆ ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกท้องถิ่น

พนักงานส่วนท้องถิ่นควรกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยว ตามศักยภาพของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้เกิดความเป็นไปได้ และมีการบูรณาการในการวางแผน และดำเนินโครงการ เพื่อให้การใช้จ่ายงบประมาณเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด การลงทุนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในเรื่องที่จำเป็นจะนำไปสู่การสร้างงาน และกระจายรายได้สู่ทุกระดับชั้นของคนในท้องถิ่น เกิดการขยายตัวของชุมชนต่างๆ ตามหลักการและวัตถุประสงค์ของการพัฒนาเมือง ซึ่งจะนำไปสู่ความมั่นคงและยั่งยืนของประเทศโดยรวมต่อไป

3.2 ผู้ที่เป็นสื่อกลางในการท่องเที่ยว

3.2.1 หน่วยงานด้านประชาสัมพันธ์และการตลาด นักท่องเที่ยวแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ควรจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ หรือการตลาดที่เหมาะสม สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งแนวทางการตลาดย่อมแตกต่างกับการทำตลาดแบบการท่องเที่ยวทั่วไป

3.2.2 สถาบันการศึกษาที่สอนเรื่องการท่องเที่ยว การผลิตบุคลากรของสถาบันการศึกษาควรต้องรับใช้การเติบโตของภาคประชาชน สร้างคนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรขนาดเล็ก และขนาดกลางในการดำเนินงานธุรกิจท่องเที่ยว อีกทั้งสร้างมรดกพิเศษเฉพาะทางด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยเฉพาะ

3.2.3 สถาบันวิจัยและฝึกอบรมในประเทศไทย องค์กรที่ทำหน้าที่วิจัยในเรื่องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวยังมีจำนวนน้อย ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวางแผนเรื่องการท่องเที่ยว เป็นการวิจัยเพื่อประกอบการตัดสินใจและการวางแผน ยังขาดงานวิจัยที่ชี้้นำการเปลี่ยนแปลง หรือทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยว

3.2.4 สื่ออินเทอร์เน็ต และพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ มีบทบาทในการให้ข้อมูลข่าวสาร และลดขั้นตอนโดยเฉพาะตัวกลาง ทำให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสในการเปรียบเทียบโปรแกรม ราคา และการให้บริการ เพื่อประกอบการตัดสินใจ รวมทั้งเกิดการวางแผนการท่องเที่ยว การควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยว การกระจายตัวของนักท่องเที่ยว

3.2.5 องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ทำงานกับชุมชนหรือประเด็นปัญหาที่กำลังรณรงค์ บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชน จึงเป็นทั้งที่เล็ง ที่ปรึกษา ฝึกอบรมให้กับชุมชน (พจนานวนสวนศรี, 2545 : 200)

3.3 ผู้ให้บริการ

3.3.1 บริษัทท่องเที่ยว ผู้ประกอบการจำนวนไม่น้อยที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจความหมายที่แท้จริงของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อีกทั้งยังลเลยโอกาสในการโฆษณา

อย่างขาดความเข้าใจและรับผิดชอบ ปัจจุบันผู้ประกอบการส่วนหนึ่งทั้งขนาดกลางและเล็ก ได้รวมตัวกันเป็นสมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย (Thai Ecotourism & Adventure Travel Association : TEATA) ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2540 ทั้งนี้เพื่อพยายามสร้างคุณภาพและมาตรฐานการท่องเที่ยวในกลุ่มสมาคม ทั้งมาตรฐานของมัคคุเทศก์ และ มาตรการในการรักษาความปลอดภัย ให้กับนักท่องเที่ยว

3.3.2 เจ้าของโรงแรม/ที่พัก โดยโรงแรมหลายแห่งขานรับเรื่องการจัดการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และยังมีกิจการที่ฝึกที่ออกแบบให้กลมกลืนกับสภาพธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น มีนโยบายที่เอาคนท้องถิ่นเข้ามาเป็นพนักงานมากกว่าคนภายนอก หรือ มีกิจกรรมออกไปเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น จัดกิจกรรมการแสดงทางวัฒนธรรม

3.3.3 มัคคุเทศก์ ปัจจุบันยังขาดมัคคุเทศก์เฉพาะทางด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพราะมัคคุเทศก์จะเป็นผู้สร้างความรู้ความเข้าใจในสถานที่ท่องเที่ยว และเป็นผู้เชื่อมโยงสร้างความเข้าใจและการเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชาวบ้าน จึงจำเป็นต้องมีการสร้างมัคคุเทศก์ด้านนี้อย่างเร่งด่วน อีกทั้งพัฒนามัคคุเทศก์ของชุมชน (พจนา สวนศรี, 2545 : 201)

3.4 ผู้กำหนดนโยบายและแผนงาน ระบบกลไกการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาในสังคมไทย ยังเป็นการรวมศูนย์อยู่ที่ส่วนกลาง แม้ว่าในปัจจุบันรัฐได้กระจายอำนาจและให้องค์กรส่วนท้องถิ่น เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาก็ตาม แต่รัฐยังคงมีบทบาทในการพิจารณางบประมาณและกำหนดทิศทางการพัฒนา ผู้ที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายและแผนงาน (พจนา สวนศรี, 2545 : 201)

4. ประวัติศาสตร์ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง และจังหวัดราชบุรี

ประวัติศาสตร์ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง

แม่น้ำแม่กลอง เป็นแม่น้ำสำคัญทางซีกตะวันตกของลุ่มน้ำเจ้าพระยา ถือกำเนิดจากหุบเขา และที่สูงในเทือกเขาถนนธงชัย-ตะนาวศรี ที่กั้นเขตแดนของประเทศไทยออกจากประเทศพม่า ต้นกำเนิดของแม่น้ำแม่กลองอยู่ในเขตจังหวัดตาก และจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งแยกลำน้ำนี้ออกเป็นสองแคว โดยแควที่อยู่ในเขตจังหวัดตาก เรียกว่า แควใหญ่ หรือแควศรีสวัสดิ์ ส่วนแควที่เกิดในเขตจังหวัดกาญจนบุรี เรียกว่า แควน้อย หรือแควไทรโยค ทั้งสองแควนี้ไหลมาสมทบกัน ณ ตำบลปากแพรก อำเภอเมืองกาญจนบุรี กลายเป็นลำแม่น้ำใหญ่เรียกว่าแม่น้ำแม่กลอง ไหลผ่านอำเภอเมือง อำเภอท่าม่วง อำเภอท่าเรือ และอำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดกาญจนบุรี มาถึงอำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธาราม อำเภอเมืองราชบุรี เข้าเขตอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ไปออกอ่าวไทย

ลักษณะภูมิประเทศตามเส้นทางที่แม่น้ำแม่กลองไหลลงมาแต่ต้นน้ำนั้น อาจแบ่งกลุ่มแม่น้ำแม่กลองออกเป็น 2 บริเวณ คือ บริเวณแม่น้ำแม่กลองตอนบน และตอนล่าง โดยเริ่มตั้งแต่เขตอำเภอเมืองกาญจนบุรีที่ลำน้ำแควใหญ่และแควน้อยไหลมาบรรจบกันขึ้นไปยังที่สูงในเทือกเขาที่เป็นต้นน้ำ เป็นเขตลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนบน ส่วนบริเวณที่เป็นแม่น้ำแม่กลองตอนล่าง คือ สองฝั่งแม่น้ำแม่กลองจากเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรีไปจนออกอ่าวไทย โดยความแตกต่างกันระหว่าง 2 บริเวณนี้ก็คือ ลุ่มน้ำตอนบนเป็นที่สูง เป็นบริเวณที่ลำน้ำแควใหญ่ และแควน้อยไหลผ่านซอกเขา และที่ราบระหว่างเขาออกมาบรรจบกัน ในเขตที่ราบลุ่มตั้งแต่อำเภอเมืองกาญจนบุรี ลงมาถือเป็นลุ่มน้ำตอนล่างเพราะเป็นบริเวณที่ราบลุ่มกว้างขวาง เมื่อเข้าไปในเขตใกล้ทะเลก็ยังคงเป็นที่ราบลุ่มต่ำมีน้ำท่วมเป็นประจำ

ลุ่มน้ำแม่กลองตอนบน มีลักษณะเป็นภูเขาและที่สูงที่หลักฐานทางโบราณคดีที่แสดงให้เห็นว่ามีมนุษย์อาศัยอยู่มาตั้งแต่สมัยกว่าหมื่นปีลงมา เพราะพบเครื่องมือหินทั้งชนิดกะเทาะแบบหยาบๆ กับแบบขัดเป็นรูปสวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อย อีกทั้งพบแหล่งหลุมศพที่มีการฝังมาหลายยุคหลายสมัย มีเครื่องภาชนะดินเผาและเครื่องประดับที่แสดงให้เห็นพัฒนาการของสังคมมนุษย์จากระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพิงธรรมชาติและล่าสัตว์เป็นอาหารมาสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทำการเพาะปลูกผลิตอาหารเลี้ยงตนเองได้ และมีการรวมกลุ่มกันอยู่เป็นชุมชน จึงเกิดมีสถานที่ฝังศพรวมกันขึ้นในช่วงเวลาประมาณ 4,000 กว่าปีลงมา

ลุ่มน้ำแม่กลองตอนล่าง จากหลักฐานทางโบราณคดีพัฒนาการของชุมชนมนุษย์ในบริเวณลุ่มน้ำแม่กลองตอนล่าง ตามลักษณะภูมิประเทศเมื่อประมาณ 3,000 ปีมาแล้วนั้น ซึ่งเป็นสมัยยุคสำริดเหล็กที่มีการติดต่อคมนาคมกันทั้งทางบกและทางทะเลระหว่างชุมชนในเขตประเทศจีนตอนใต้ และเวียดนาม กับบรรดาชุมชนต่างๆ ในพื้นแผ่นดินใหญ่ และหมู่เกาะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นับแต่เวลานี้ลงมาได้มีชุมชนเกิดขึ้นตามชายทะเลของอ่าวไทยในเขตจังหวัดราชบุรี เห็นได้จากแหล่งโบราณคดีโคกพลับที่บ้านโพธิ์หัก อำเภอท่าแพ ซึ่งพบโบราณวัตถุที่มาจากภายนอก เช่น คัมพู เครื่องประดับ และโบราณวัตถุสำริด และเหล็ก เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่า ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 7 และที่ 8 เป็นต้นมา มีการเติบโตของชุมชนที่อยู่ในที่ราบใกล้ทะเลหลายแห่ง มีการรับอิทธิพลวัฒนธรรมอินเดียแล้ว การกระจายตัวของชุมชนในยุคนี้แผ่ขยายออกไปอย่างกว้างขวางทั้งในบริเวณลุ่มแม่กลองตอนล่าง ลุ่มน้ำสุพรรณบุรี และลุ่มน้ำบางปะกง ชุมชนแรกเริ่มสมัยประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในตอนใต้ ได้แก่ คอนคาเพชรในเขตอำเภอพนมทวน บริเวณลำพะเนียงแตก และลำน้ำทัพหลวง ซึ่งปัจจุบันอยู่ในเขตลุ่มแม่น้ำท่าจีน พอประมาณพุทธศตวรรษที่ 11-12 ลงมาบรรดาชุมชนโบราณในเขตลุ่มน้ำแม่กลองตอนล่างก็พัฒนาเข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์ที่เรียกว่า “สมัยทวารวดี” ระยะแรกพบในบริเวณลุ่มน้ำแม่กลองตอนล่าง ได้แก่ เมืองพงดึก ริมแม่น้ำแม่กลองใน

เขตอำเภอท่ามะกา ซึ่งเป็นเมืองที่สัมพันธ์กับลำน้ำแม่กลองเก่าอีกสายหนึ่ง คือลำน้ำลำพยอม ซึ่งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำแม่กลอง ลำน้ำนี้มีร่องรอยที่แยกออกจากแม่น้ำแม่กลองตรงบริเวณหนองตำราง มาทางบ้านหนองพังครุ แล้ววกผ่านเข้ามาทางบ้านดงดัก อันเป็นที่ตั้งของเมืองพงดึก ต่อจากนั้นไหลผ่านที่ราบลุ่มขนานลงมากับแม่น้ำแม่กลอง ผ่านบ้านเขาตะพาน บ้านหนองหิน ลงมายังบ้านหนองปลาหมอ ผ่านบึงกระจับ บ้านบางแก ลงไปยังบ้านสมตะ แล้วต่อมายังบ้านบางกระ และบ้านท่าราบ ซึ่งเป็นตอนที่ไหลไปสมทบกับแม่น้ำแม่กลองในบริเวณเหนือเมืองราชบุรี เล็กน้อย

แม่น้ำแม่กลองไหลผ่านเมืองราชบุรีมาเล็กน้อย ก็แยกออกเป็นสองสาย คือ แม่น้ำอ้อมสายหนึ่ง กับแม่น้ำแม่กลองสายหนึ่ง โดยที่แม่น้ำอ้อมคือแม่น้ำแม่กลองสายเก่าที่มาออกทะเลแถวอำเภอวัดเพลง ในขณะที่แม่น้ำแม่กลองที่แยกจากแม่น้ำอ้อมที่เมืองราชบุรี คือเส้นทางน้ำที่เกิดขึ้นสมัยหลัง ที่ไหลผ่านที่ราบลุ่มเกิดใหม่ซึ่งอยู่ทางด้านตะวันออก และไหลไปออกที่อ่าวไทย

ความแตกต่างกันระหว่างลำน้ำแม่กลองเก่า และใหม่ในเรื่องเกี่ยวกับพัฒนาการของสังคมมนุษย์ คือ สายเก่าสัมพันธ์กับการสร้างบ้านเมืองในสมัยทวารวดี มาจนถึงสมัยลพบุรี ส่วนสายใหม่สัมพันธ์กับชุมชนบ้านเมืองตั้งแต่สมัยลพบุรีลงมา

ถ้าจากเมืองราชบุรีลงมาตามลำแม่น้ำอ้อม พบร่องรอยของชุมชนบ้านเมืองสมัยทวารวดี 2 ฝั่งน้ำหลายแห่ง โดยเฉพาะตั้งแต่บริเวณโคกพริก ถึงเวียงทุน มีโคกเนินโบราณกระจายอยู่ทั่วไป ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำน้อยในเขตเวียงทุน มีเมืองโบราณขนาดใหญ่เมืองหนึ่งที่ตั้งอยู่ห่างจากลำน้ำไปประมาณ 1.5 กม. คือ เมืองคูบัว เป็นเมืองใหญ่สมัยทวารวดี ซึ่งเป็นเมืองท่าที่ติดต่อกับชายกับภายนอกทางทะเลที่สำคัญเมืองหนึ่งในสมัยทวารวดี และยังเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของบ้านเมืองในบริเวณลุ่มน้ำแม่กลอง และบริเวณชายฝั่งทะเลทางด้านตะวันตกของอ่าวไทยอีกด้วย เมืองคูบัวพัฒนาขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 13 อย่างสืบเนื่องจนราวพุทธศตวรรษที่ 18 ก็เสื่อมลง เพราะเกิดเมืองใหม่ที่ตั้งอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสมกว่าขึ้นมาแทนที่ คือ เมืองราชบุรี และเมืองเพชรบุรี

ช่วงเวลาจากพุทธศตวรรษที่ 13-14 มาถึงพุทธศตวรรษที่ 17-18 นั้นสภาพภูมิประเทศเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก เกิดการทับถมของโคลนตะกอนในแม่น้ำและที่ราบลุ่มถึงเมืองคูบัวตั้งอยู่นั้น ได้ทำให้เมืองคูบัวอยู่ห่างลำน้ำที่เป็นเส้นทางคมนาคมไปออกอ่าวไทยกว่าแต่เดิม ซึ่งในช่วงพุทธศตวรรษที่ 17-18 ลงมานั้น ลำน้ำแม่กลองสายใหม่ได้กลายเป็นเส้นทางคมนาคมแทนลำแม่น้ำอ้อมแล้ว ตำแหน่งของเมืองจึงต้องย้ายมาอยู่ที่ราชบุรีแทน เมืองนี้อยู่ห่างจากเมืองคูบัวทางเหนือประมาณ 5 กม. ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำแม่กลอง ลำน้ำตรงหน้าเมือง

ราชบุรีเป็นที่สบนกันระหว่างแม่น้ำแม่กลองสายใหม่ กับแม่น้ำอ้อม ซึ่งเป็นลำน้ำสายเก่า จึงเป็นบริเวณที่มีความกว้าง พอที่เรือสำเภาเดินทะเลเข้ามาจอดทอดสมอได้

จากหลักฐานทางด้านเอกสารทำให้ได้ทราบว่า เมืองราชบุรี เป็นเมืองร่วมสมัยกับเมืองใหญ่และเมืองสำคัญในประวัติศาสตร์ไทย เช่น นครศรีธรรมราช สุพรรณภูมิ ละโว้ สุโขทัย แพรกศรีราชา และอยุธยา เป็นต้น เมืองราชบุรี มีการนับถือพุทธศาสนamahayan เป็นศาสนาสำคัญ เพราะโบราณสถานที่สำคัญของเมือง เช่น วัดมหาธาตุวรวิหาร เป็นศาสนสถานในพุทธมหายานที่ร่วมสมัยกับเมืองอื่นๆ ได้แก่เมืองโกสินารายณ์ ในเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี และเมืองสิงห์ เมืองครุฑ ในเขตจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งอยู่ในช่วงเวลาและพุทธศตวรรษที่ 18 ลงมา และเป็นสมัยที่สัมพันธ์กับพุทธสถานในลัทธิมหายาน จึงเรียกได้ว่าเป็น สมัยลพบุรี เพราะศิลปกรรมเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบเดิมมาเป็นแบบใหม่ที่สัมพันธ์กับศิลปะแบบขอมเมืองพระนครในประเทศกัมพูชา ทำให้นักวิชาการทางประวัติศาสตร์ศิลป์ และประวัติศาสตร์นำไปสร้างความเกี่ยวข้องกับอำนาจทางการเมืองของกษัตริย์ที่ทรงพระนามว่า ชัยวรมันที่ 7 ว่าได้แผ่อิทธิพลของกัมพูชามาปกครองดินแดนในลุ่มน้ำเจ้าพระยา

ตั้งแต่สมัยลพบุรี ลงมาการขยายตัวทางเศรษฐกิจ สังคมมีมากกว่าแต่เดิม เกิดเส้นทางคมนาคมติดต่อกันได้ทั้งภายในและภายนอก ทำให้ผู้คนจากหลายๆ แห่ง หลายๆ บ้านเมืองมีการติดต่อถึงกัน สิ่งนี้จะก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวทางกลุ่มชนต่างๆ ได้ผ่านไปมา หรือไม่ก็มีการโยกย้ายมาตั้งถิ่นฐานกันตามที่ต่างๆ เพิ่มขึ้น และการเกิดขึ้นของเมืองในยุคนี้ที่มีการนับถือศาสนาพุทธมหายานนั้น ก็คือความพยายามของบุคคลที่เป็นผู้นำ หรือผู้ปกครองที่จะสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในทางวัฒนธรรมให้แก่กลุ่มชนที่มีความหลากหลายในเรื่องเผ่าพันธุ์ เหล่านี้แน่นอน ส่วนการกระตุ้นให้เกิดการนับถือพุทธมหายาน ด้วยการสร้างศาสนสถานสำคัญของเมืองเพื่อเป็นที่ประกอบพิธีกรรม ก็ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะรุ่งเรืองอยู่ได้ไม่นานก็เสื่อมไป โดยมีพุทธเถรวาทแบบลังกาวงศ์ (พุทธหินยาน) เข้ามาแทน ดังเห็นได้จากการสร้างวัดอารามทางลัทธิเถรวาทในที่ต่างๆ ซึ่งบางแห่งก็ซ้ำที่กับแหล่งที่เคยนับถือพุทธมหายานมาก่อน เช่น ที่วัดมหาธาตุวรวิหาร เมืองราชบุรี เป็นต้น แต่เดิมคงมีการสร้างปราสาทในแบบมหายานอยู่ก่อน ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงปราสาทนั้นให้เป็นพระปรางค์หรือพระสถูปเจดีย์ทางพุทธศาสนาเถรวาทไป ลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นที่วัดมหาธาตุ เมืองละโว้หรือลพบุรี เช่นเดียวกัน เหตุที่พุทธมหายานไม่เติบโตรุ่งเรือง เนื่องมาจากการที่ผู้คนในท้องถิ่นลุ่มน้ำแม่กลองและในบริเวณที่ราบลุ่มน้ำเจ้าพระยานั้น นับถือและเชื่อมั่นในพุทธหินยานหรือเถรวาทมาช้านาน ตั้งแต่สมัยทวารวดีแล้ว

สมัยกรุงศรีอยุธยา เมืองราชบุรี เป็นเมืองท่าที่มีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ เรือสำเภาจากภายนอกสามารถเข้ามาตามลำน้ำแม่กลองจนถึงตัวเมืองราชบุรี ส่วนเมืองกาญจนบุรี

เป็นเมืองที่เป็นชุมทางสินค้าระหว่างเส้นทางน้ำกับทางบก เพราะการขนถ่ายสินค้าจากเมืองราชบุรี ทางน้ำนั้นทำได้เฉพาะเรือขนาดเล็ก ที่สามารถเดินทางขึ้นไปตามลำน้ำแม่กลองไปจนถึงเมือง กาญจนบุรีที่ตีนเขาชนไก่ ด้วยเหตุนี้ความสำคัญของลุ่มน้ำแม่กลองในสมัยกรุงศรีอยุธยาจึงมาเน้นอยู่ที่ลุ่มน้ำแม่กลองตอนบน ซึ่งเป็นทั้งเส้นทางการค้าขายและเส้นทางเดินทัพ ล้วนแต่ติดต่อเข้าไปในเขตของชนชาติมอญ ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของพม่าทั้งสิ้น เนื่องจากมอญเคยเป็นชาติใหญ่ที่ รุ่งเรืองและมั่งคั่งมาก่อนชาติที่มีวัฒนธรรมเก่าแก่ในการนับถือพระพุทธศาสนาที่บิการแพร่หลาย เข้ามาในเขตประเทศไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัย ด้วยเหตุนี้ในสายตาของคนไทย ถือว่าคนมอญเป็นผู้ที่มีความรู้ทางศาสนาและหนังสือ ตลอดจนประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ที่อาจเป็นครูให้แก่คนไทยได้อย่าง หนึ่ง และอีกอย่างหนึ่งคือมอญเป็นพวกพ่อค้าแม่ค้าที่มีความสามารถในการค้าขายแบบแลกเปลี่ยน สิ่งของกัน ในลักษณะเป็นกันเองที่ต่างกับพ่อค้าชาติอื่นๆ ความสัมพันธ์ทั้งสองอย่างนี้ทำให้คนมอญ และคนไทย มีความสนิทชิดเชื้อกันจนกลายเป็นพวกเดียวกัน มากกว่าชนชาติอื่นๆ เช่น ลาว จีน และ เขมร ต่อมาประมาณสมัยสมเด็จพระชัยราชาธิราช พม่าเอาชนะมอญได้ การที่พม่าครอบครอง มอญได้ก็เท่ากับควบคุมความมั่งคั่งและความเจริญทางศิลปวิทยาการและเทคโนโลยีที่ได้มาจากการ ติดต่อภายนอก มอญกับพม่าเป็นศัตรูกัน เมื่อมอญสู้พม่าไม่ได้ก็ต้องหันมาพึ่งไทย ซึ่งทำให้เกิด ความขัดแย้งกับพม่า ทั้งในเรื่องการแข่งขันกันในการค้าขายทางทะเลและปัญหาชายแดน ทั้งหมดนี้นำไปสู่สาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้พม่าต้องรบกับไทย และเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญ ตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาลงมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ลุ่มน้ำแม่กลองสมัยกรุงเทพฯ ผลของการเสียกรุงศรีอยุธยาให้แก่พม่า เมื่อ พ.ศ. 2310 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากแก่บรรดาหัวเมืองต่างๆ ในราชอาณาจักรสยาม สิ่งที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด คือประชาชนที่ต้องถูกกวาดต้อนไปเป็นเชลยในแดนพม่า และการที่ต้อง หนีหายจากถิ่นฐานบ้านเมืองเดิมไปอยู่ที่อื่น ทำให้บางชุมชนบางบ้านเมืองรกร้างไป แต่บางแห่งก็ เติบโตมีผู้คนอพยพเข้ามาอยู่ด้วย รวมทั้งการเกิดชุมชนใหม่ๆ ขึ้นในที่อื่นต่าง ๆ แม้ลำน้ำแม่กลองมี ความหลากหลายของผู้คนและชุมชน เช่น ไทย มอญ ลาว จีน เป็นต้น มีทั้งนับถือผี นับถือพุทธ และนับถือพระเจ้าในศาสนาคริสต์

การเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อมและสังคม-วัฒนธรรมในลุ่มน้ำแม่กลอง ซึ่งถ้ามองย้อนไปครั้งรัชกาลที่ 5 ลุ่มน้ำแม่กลอง คือภูมิภาคที่ร่มรื่นมีความสมบูรณ์ที่กลมกลืนทั้ง ในด้านการตั้งถิ่นฐานบ้านเมืองและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ตั้งแต่ลุ่มน้ำแม่กลองตอนบน ขึ้นไป ดันน้ำบนเทือกเขาถนนธงชัย-ตะนาวศรี คือป่าเขาที่มีทั้งความลึกลับน่ากลัว และความ สงดงามตามธรรมชาติของน้ำตก ห้วยน้ำ ลำธาร รวมทั้งสัตว์ป่านานาชนิดที่ทำหยาการผจญภัยของ

พวกนักพจนานุกรมและนักนิยมนามชาติ เป็นที่ประพาสของพระมหากษัตริย์ (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2536 : 25-62)

นอกจากนี้ยังมีพระราชนิพนธ์และเพลงร้องที่เป็นอมตะ เช่น เขมรไพรโยค เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นปาโนอุคมคติที่สร้างจินตนาการให้แก่กษัตริย์ที่เป็นพวกนิยมไพร มาลัยชูพินิจ และพนมมเทียน จนถึงเขียนนิยายลือชื่อ เช่น เรื่องล่องไพร และเพชรพระอุมา ให้คนติดตามอ่าน ในส่วนลุ่มน้ำแม่กลองตอนล่าง ตั้งแต่เมืองกาญจนบุรีลงไปจนถึงราชบุรีและสมุทรสงครามนั้นเกิดชุมชนบ้านเมืองเรียงรายไปตามสองฝั่งน้ำที่เขียวชอุ่ม มีทุ่งนา ป่าเขาเป็นฉากหลัง เมืองราชบุรีในฤดูน้ำ แม่น้ำแม่กลองท่วมผ่านฝั่งลงไปทั้งทุ่งนาและที่ลุ่ม ในขณะที่ทางสมุทรสงคราม คือเมืองริมน้ำที่มีคูคลองแยกจากแม่น้ำตัดผ่านเข้าไปตามเรือกสวนไร่นาโดยใช้ลำน้ำเป็นทางคมนาคม อาหารการกินบริบูรณ์เพราะมีทั้งสัตว์น้ำและน้ำทะเล รวมทั้งผลิตผลทางการเกษตรและของป่านานาชนิด

แต่ปัจจุบันสภาพแห่งความร่มรื่นและอุดมสมบูรณ์ของลุ่มน้ำแม่กลอง มีการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจที่เริ่มมาตั้งแต่ครั้ง จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ใ้ทำให้บริเวณลุ่มน้ำแม่กลองตอนบนที่เคยปกคลุมไปด้วยป่าดิบ มีสัตว์และพันธุ์ไม้นานาชนิดหมดลงอย่างสิ้นเชิงเกิดเป็นที่โล่งเตียนที่ใช้ในการทำไร่อ้อย ปลูกแซมด้วยปาล์วลิปดัส ชื่นแทน ส่วนพันธุ์ไม้ดั้งเดิมที่เหลืออยู่คือป่าไผ่ ไม้รวก เพราะยังเป็นสินค้าที่ต้องการของคนทั่วไป นอกจากคันน้ำถูกทำลายแล้ว ยังมีการสร้างเขื่อนทำให้กระแสน้ำตามฤดูกาลต่างๆ ที่เป็นวงจรของสิ่งมีชีวิตสูญเสียลงไปอย่างสิ้นเชิง ชุมชนตามหุบเขาและลุ่มน้ำหลายแห่ง ที่อยู่ใต้น้ำหลังการสร้างเขื่อนเกิดมลภาวะตั้งแต่แรกสร้างเขื่อน เพราะบรรดาต้นไม้และสิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่จมอยู่ใต้น้ำเก่าทำให้เป็นน้ำเสีย ไหลลงไปยังบริเวณลุ่มน้ำแม่กลองตอนล่าง ซึ่งก็ได้รับมลภาวะเพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลาจากการทิ้งน้ำเสียและของเสีย สิ่งปฏิกูลจากบรรดาโรงงานน้ำตาล และโรงงานอุตสาหกรรมอื่นๆ ทุกวันนี้แม่น้ำแม่กลอง ไม่ได้พรั่งพร้อมอย่างแต่ก่อน ทุ่งนา ทุ่งหญ้า กลายเป็นที่ดอน ที่แห้งแล้ง บรรดาหนองบึงที่เคยรับน้ำและกักเก็บน้ำตามธรรมชาติ ไม่มีน้ำจะเก็บ เช่น บึงจอมบึงในเขตอำเภอบึง ซึ่งเคยเป็นทะเลสาบขนาดใหญ่ ก็อยู่ในสภาวะที่แห้งขอดกลายเป็นที่ทำนา และทำการเพาะปลูกของชาวบ้านแทน นอกจากนี้หลาย ๆ บริเวณของแม่น้ำแม่กลองก็กลายเป็นที่ดูดทรายไปขายผู้รับเหมาก่อสร้าง ทำให้แม่น้ำที่เคยใสสะอาดตามฤดูกาล กลายเป็นขุ่นอยู่ทุกฤดูกาล ยิ่งปัจจุบันมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวจากทั้งภาครัฐและเอกชนด้วยแล้ว ก็ยังส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ผู้คนที่มีชีวิตอยู่ตามลุ่มน้ำแม่กลองเพิ่มขึ้นทุกที เพราะหลาย ๆ ท้องถิ่นที่เคยเป็นที่ทำกิน และที่อยู่อาศัยของคนที่เป็นชาวบ้าน ได้เปลี่ยนมือไปเป็น

ของคนกลุ่มใหม่ที่เป็นนายทุนจากภายนอกเข้ามาสร้างที่พักอาศัยที่พักรถ สถานที่พักผ่อน แหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนแหล่งอุตสาหกรรมต่างๆ ที่ต้องใช้ทั้งพลังงานไฟฟ้าและน้ำอย่างมาก

จังหวัดราชบุรี

จังหวัดราชบุรีมีชื่ออันเป็นมงคลยิ่ง หมายถึง “เมืองพระราชา” ราชบุรีเป็นเมืองเก่าแก่ เมืองหนึ่งของประเทศไทย จากการศึกษา และชุดค้นของ นักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี พบว่า ดินแดนแถบลุ่ม แม่น้ำแม่กลองแห่งนี้เป็น ถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของคนหลายยุคหลายสมัย และมีความรุ่งเรืองมาตั้งแต่อดีต จากหลักฐานทางโบราณสถานและโบราณวัตถุมาก ทำให้เชื่อได้ว่า มีผู้คนตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณนี้ตั้งแต่ยุคหินกลาง ตลอดจนได้ค้นพบเมืองโบราณสมัยทวารวดีที่ ตำบลคูบัว อำเภอเมืองราชบุรี

ภาพ 2 ตราประจำจังหวัดราชบุรี

ตราประจำจังหวัด มีลักษณะของดวงตราเป็นอาร์มวงกลมใช้สัญลักษณ์รูปเครื่องราชกกุธภัณฑ์ของพระมหากษัตริย์ 2 สิ่ง คือ พระแสงขรรค์ชัยศรีประดิษฐานอยู่บนบันไดแก้ว และฉลองพระบาทคู่ ประดิษฐานอยู่บนพานรอง ขอบอาร์มเป็นลายช่ออกนกประกอบพื้นช่องไฟใช้สีตามความเหมาะสมสวยงามด้านศิลปะ โดยมีนายพินิจ สุวรรณบุญย์ สถาบันศิลปกรรม (กองหัตถศิลป์ เติม) เป็นผู้ออกแบบ และสภาจังหวัดราชบุรีได้มีมติเห็นชอบและอนุมัติให้ใช้ตราสัญลักษณ์นี้เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2509 เป็นต้นมาตราจนถึงปัจจุบันนี้ (มโน กลีบทอง, 2544 : 208)

คำขวัญของจังหวัดราชบุรี “คนสวยโพธาราม คนงามบ้านโป่ง เมืองโอ่งมังกร วัฒนอนหนังใหญ่ ตื่นใจถ้ำงาม ตลาดน้ำดำเนิน เพลินค้างคาวร้อยล้าน ย่านยี่สกปลาดี” ดอกไม้ประจำจังหวัด คือ “ดอกกลีบพฤกษ” ส่วนต้นไม้ประจำจังหวัด คือ “โมกขนัน”

จังหวัดราชบุรี ตั้งอยู่ในภาคกลาง โดยอยู่ทางทิศตะวันตกของประเทศไทย อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลขที่ 4 ประมาณ 100 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 5,196,462 ตารางกิโลเมตร หรือ 3,247,789 ไร่ มีสภาพภูมิประเทศแบ่งเป็น 3 ลักษณะคือ พื้นที่

ราบสูง พื้นที่ราบลุ่ม และพื้นที่ราบต่ำ ทางด้านการปกครองแบ่งการปกครองออกเป็น การปกครองส่วนภูมิภาค และการปกครองส่วนท้องถิ่นดังนี้

การปกครองส่วนภูมิภาค แบ่งการปกครองออกเป็น 9 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองราชบุรี อำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธาราม อำเภอดำเนินสะดวก อำเภอวัดเพลง อำเภอบางแพ อำเภอปากท่อ อำเภอจอมบึง อำเภอสวนผึ้ง และกิ่งอำเภอบ้านคา ประกอบด้วย 104 ตำบล 963 หมู่บ้าน

การปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งการปกครองออกเป็น 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 3 เทศบาลเมือง 20 เทศบาลตำบล และ 93 องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวนประชากรทั้งสิ้น 833,760 คน เป็นชาย 409,816 คน และเป็นหญิง 423,890 คน (ธันวาคม 2546) อาชีพหลักคือ ทำนา ทำสวน ปลูกพืชไร่ อุตสาหกรรม เครื่องปั้นดินเผา ได้มีรายได้ประชากรต่อหัว/ปี 69,642 บาท มีธนาคาร 48 แห่ง โรงพยาบาล 11 แห่ง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.1 อำเภอเมืองราชบุรี

อำเภอเมืองราชบุรี เดิมเป็นที่ตั้งเมืองเรียกว่า “เมืองราชบุรี” มีฐานะเป็น มณฑลราชบุรี อันเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักร “ทวารวดี” ของชนชาติลาว เล่ากันว่า เมืองราชบุรีนี้ ตัวเมืองเดิมตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านไร่ (เดิมชื่อตำบลอยู่เรือ) อำเภอเมืองราชบุรี ในปัจจุบัน ต่อมาเมืองราชบุรี ได้ร้างไปประมาณ 300 - 400 ปี ภายหลังพระเจ้าอู่ทอง ได้สร้างเมืองราชบุรีขึ้นใหม่ที่ วัดมหาธาตุ ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของศาลากลางจังหวัดหลังเก่า ผังขวาของแม่น้ำแม่กลอง ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2360 (ร.ศ. 36) ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงโปรดเกล้าให้ย้าย เมืองราชบุรี มาตั้งอยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำแม่กลอง คือที่ตั้งจังหวัดทหารบก ราชบุรี ครั้นปี พ.ศ. 2440 (ร.ศ. 116) ได้เริ่มจัดระเบียบการปกครองท้องถิ่น ในครั้งนั้น ได้แบ่งการปกครองท้องถิ่นออกเป็น 5 อำเภอ เฉพาะอำเภอเมืองราชบุรี เดิมตั้งอยู่ที่ตำบลธรรมเสน อำเภอโพธาราม ในครั้งนั้น จึงเรียกว่า “แขวง” ต่อมา พ.ศ. 2441 จึงได้ย้ายที่ว่าการอำเภอจากตำบลธรรมเสนมาตั้งที่ถนนอัมรินทร์ ตำบลหน้าเมือง มีพระแสนทองฟ้า (ป๋อง ขมคุปต์) เป็นนายอำเภอ ครั้นต่อมาบริเวณที่ ที่ว่าการอำเภอเมืองราชบุรี ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเป็นศูนย์การค้า จึงได้ย้ายที่ว่าการอำเภอเมืองราชบุรี ไปปลูกสร้างใหม่ ณ บริเวณที่มีโครงการจัดตั้ง เป็นศูนย์ราชการ ปัจจุบัน ณ ถนนอำเภอ ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองราชบุรี มีเนื้อที่ 430.298 ตารางกิโลเมตร 22 ตำบล 187 หมู่บ้าน 18 อบต. 1 เทศบาลเมือง และ 3 เทศบาลตำบล

4.2 อำเภอบ้านโป่ง

อำเภอบ้านโป่ง เดิมตั้งอยู่ที่ ตำบลท่าผา เรียกว่าอำเภوتاผา ต่อมารัฐบาลได้สร้างทางรถไฟสายใต้ขึ้นและเห็นว่าถ้าหากอำเภออยู่ที่ท่าผาแล้วการคมนาคมไม่สะดวก จึงให้ย้ายที่ว่าการอำเภอมาตั้งที่ตำบลบ้านโป่ง เรียกว่าอำเภอบ้านโป่ง สืบมาจนกระทั่งทุกวันนี้ บริเวณที่ตั้งอำเภอบ้านโป่งนี้ เดิมเป็นป่าโปร่งสัตว์ชอบมาอาศัย และกินดินโป่งเป็นอาหาร (ดินโป่งเป็นดินชนิดหนึ่งที่มียีสเต็ม) โดยเฉพาะสัตว์จำพวกเลี้ยงผาชอบมาก ตามตำนานเก่าแก่เล่าว่าคำ “บ้านโป่ง” เดิมทีเคยเรียกว่า “บ้านทับโป่ง” ซึ่งเล่ากันว่า มีกระท่อมหรือบ้าน (ทับ) อยู่ข้างดินโป่ง แต่ชาวบ้านนิยมเรียก “บ้านโป่ง” เพราะสะดวกและสันติและต่อมาทางราชการก็ได้เปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอบ้านโป่งตามไปด้วย อำเภอบ้านโป่ง เคยโอนไปอยู่กับจังหวัดกาญจนบุรีมาครั้งหนึ่งระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพา เมื่อ พ.ศ. 2484 และโอนกลับมาจังหวัดราชบุรีตามเดิม เมื่อ พ.ศ. 2489 ที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอบ้านโป่ง ตั้งอยู่ที่ถนนทรงพล ตำบลบ้านโป่ง (ในเขตเทศบาลเมืองบ้านโป่ง) มีระยะทางห่างจากจังหวัด 42 กิโลเมตร มีทางหลวงแผ่นดิน ผ่าน 2 สาย ชื่อ ทางหลวงแผ่นดินสาย 4 (เพชรเกษม) และมีทางรถไฟผ่าน 3 สาย คือ ทางรถไฟสายใต้ ทางรถไฟสายหนองปลาดุก - สุพรรณบุรี และทางรถไฟสาย หนองปลาดุก - กาญจนบุรี แม่น้ำสำคัญผ่าน 1 สาย ชื่อ แม่น้ำแม่กลอง อำเภอบ้านโป่ง มีพื้นที่ 366.559 ตารางกิโลเมตร 15 ตำบล 182 หมู่บ้าน 13 อบต. 1 เทศบาลเมือง และ 3 เทศบาลตำบล

4.3 อำเภอโพธาราม

อำเภอโพธาราม เล่ากันว่า เมื่อสมัยก่อนประชาชนเรียกว่า “บ้านโพธิ์คำคำ” การที่ได้รับนามว่า “บ้านโพธิ์คำคำ” เพราะมีต้นโพธิ์ขนาดใหญ่ขึ้นอยู่เป็นหมู่ และใกล้หมู่ ต้นโพธิ์บ้านของนายคำ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีตั้งอยู่ด้วย เลยเรียกกันติดปากว่า “บ้านโพธิ์คำคำ” โดยสำเนียงของชาวจีนมักเรียกถื่นนี้ว่า “พอใจถ้ำ” และชาวมอญเรียกว่า “โพธาราม” ต่อมาเมื่อสมัยจังหวัดราชบุรียังมิฐานะการปกครองแบบมณฑล พระภักดีดินแดน (พลอย วงศาโรจน์) ปลัดมณฑลราชบุรี ได้ดำเนินการปรับปรุงเขตและนามตำบลโดยเห็นว่าถื่นนี้ มีต้นโพธิ์ และมีวัด (อาราม) ทางราชการจึงตั้งนามว่า “ตำบลโพธาราม” โพธาราม เดิมตั้งอยู่ที่ปากคลองบางโดนด ตำบลบางโดนด ฝั่งตะวันตก แม่น้ำแม่กลอง เรียกชื่อว่า แขวง ขึ้นอยู่กับ จังหวัดราชบุรี ยกฐานะเป็นอำเภอเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐาน ต่อมา พ.ศ. 2436 ได้ย้ายที่ว่าการอำเภอจากปากคลองบางโดนด มาตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำแม่กลองฟากตะวันออก เชื่อกันว่าวัดเฉลิมอาสน์ ที่ตำบลโพธาราม ต่อมาได้ย้ายที่ว่าการอำเภอจากริมฝั่งแม่น้ำมาอยู่ที่บริเวณที่ตั้งปัจจุบัน เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2495 ที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอ ตั้งอยู่ถนนหน้าอำเภอ ตำบลโพธาราม ในเขตเทศบาลเมืองโพธาราม อยู่ห่างจากสถานีรถไฟโพธารามประมาณ 400 เมตร ห่างจากทาง หลวงแผ่นดินสายเพชรเกษม (สายเก่า) ประมาณ 1.5 กิโลเมตร

พื้นที่ มีเนื้อที่รวมทั้งสิ้น 417.009 ตารางกิโลเมตร 19 ตำบล 153 หมู่บ้าน 17 อบต. 1 เทศบาล
เมือง 4 เทศบาลตำบล

4.4 อำเภอคำเนินสะดวก

อำเภอคำเนินสะดวก เริ่มขึ้นก่อน พ.ศ. 2400 พื้นที่มีสภาพเป็นที่ราบลุ่มมี
ป่าดงไม้และต้นเสื่อหมอบ เมื่อถึงฤดูน้ำหลากจะท่วมพื้นที่เกือบทั้งหมดของอำเภอสภาพท้องที่สมัย
ไม่มีลำคลองมากมายเช่นในปัจจุบัน ในสมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงพระราชดำริว่าเนื้อที่ดินในเขตอำเภอคำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี และอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัด
สมุทรสาครเป็นพื้นที่ดินราบลุ่มมีอาณาบริเวณหลายหมื่นไร่ หากให้ขุดคลองขึ้นโดยผ่านพื้นที่ทั้ง
สองอำเภอก็จะเกิดประโยชน์มากมาย แก่ราษฎรที่จะเข้ามาจับจองที่ดิน ประกอบการเกษตร
ลำคลองนี้จะเป็นเส้นทางลำเลียงสินค้าเข้าสู่ตัวเมืองหลวงได้สะดวกเป็นเส้นทางคมนาคมระหว่าง
กรุงเทพฯ กับจังหวัดราชบุรี การขุดคลองเริ่มต้นจาก จุฑริมแม่น้ำท่าจีน ตำบลบางยาง อำเภอบ้าน
แพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร เป็นเส้นตรง ผ่านตำบลโคกไม้ (ปัจจุบันคือตำบลคอนไม้) และขุดผ่านเข้า
มาในเขตอำเภอปากคลอง แพงพวย (อำเภอคำเนินสะดวกเดิม) จนถึงแม่น้ำแม่กลองที่ปากคลองบาง
นกแขวก คลองนี้ได้ทำการขุดสำเร็จเมื่อ พ.ศ. 2410 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร. 5)
ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กระทำพิธีเปิดใช้คลองเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2411 อำเภอคำเนิน
สะดวก ตั้งอยู่ที่ปากคลองลัดราชบุรีถึง พ.ศ.2455 ทางราชการจึงได้ย้ายไปตั้งอยู่ที่ตำบลรางยาวฝั่ง
ตะวันออก เหตุที่ย้ายที่ว่าการอำเภอ เนื่องจากสถานที่เดิมคับแคบไม่เหมาะแก่การขยายสถานที่
ราชการ อำเภอคำเนินสะดวก เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดราชบุรี อยู่ทางทิศตะวันตกของตัวจังหวัด
ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลคำเนินสะดวก มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 210.271 ตารางกิโลเมตร 13 ตำบล
104 หมู่บ้าน 13 อบต. 2 เทศบาลตำบล

4.5 อำเภอวัดเพลง

อำเภอวัดเพลง ปัจจุบันอยู่ฝั่งขวาของลำแม่น้ำแควอ้อม ซึ่งเป็นสายน้ำแยก
แม่น้ำแม่กลองที่ตำบลบ้านไร่ อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี และไปบรรจบกับแม่น้ำแม่กลอง
อีกที่ตำบลแควอ้อม อำเภออัมพวา อำเภอวัดเพลง มีประวัติความเป็นมาดังนี้ เมื่อตั้งขึ้นครั้งแรกชื่อ
อำเภอวัดท่านักวัดประดู่ เพราะสถานที่ตั้งที่ว่าการอำเภอครั้งแรก อยู่ริมคลองวัดประดู่ บริเวณหน้า
วัดประดู่ ตำบลจอมประดู่ขณะนั้น การปกครอง การไปติดต่อกับจังหวัดราชบุรี ซึ่งในฤดูแล้งน้ำลด
มากและเป็นอุปสรรคในการเดินทาง จึงอนุญาตกระทรวงมหาดไทยย้ายอำเภอมายังริมฝั่งแม่น้ำ
อ้อม จึงเรียกว่าอำเภอแม่น้ำอ้อม ต่อมาเมื่อ ร.ศ. 128 ทางราชการเห็นว่าอำเภอต่างๆ ในจังหวัด
ราชบุรีมีจำนวนมาก จึงได้โอนอำเภอแม่น้ำอ้อม ไปขึ้นอยู่กับจังหวัดสมุทรสงคราม แต่ในปีเดียวกัน
นั้น ราษฎรในตำบลต่างๆ ของอำเภอแม่น้ำอ้อมได้ร้องเรียนต่อมณฑลราชบุรีว่าการไปมาติดต่อกับ

จังหวัดสมุทรสงครามไม่สะดวก เพราะราษฎรไม่สะดวกทางเรือ ทำให้ได้รับอันตรายอยู่บ่อยๆ ขอให้โอนกลับมาราชบุรีตามเดิม ต่อมากระทรวงมหาดไทยจึงให้อำเภอแม่น้ำอ้อมโอนกลับมาเป็น ส่วนหนึ่งของจังหวัดราชบุรี โดยไปตั้งใหม่ ณ ตำบลปากท่อ ริมสถานีรถไฟ แล้วเปลี่ยนชื่อเป็น อำเภอปากท่อ เมื่ออำเภอแม่น้ำอ้อมได้ถูกโอนไปตั้งเป็น อำเภอปากท่อแล้ว ทางราชการคงให้สถานี ตำรวจภูธรอยู่ตามเดิมมิได้ย้ายไปด้วย เพราะเกรงว่าเหตุการณ์โจรผู้ร้ายจะกำเริบขึ้นและทางราชการ ก็เห็นสมควรให้ตั้งกิ่งอำเภอขึ้นแทน โดยตั้งชื่อว่ากิ่งอำเภอวัดเพลง มีอาณาเขต 3 ตำบล คือ ตำบล วัดเพลง ตำบลเกาะศาลพระ ตำบลจอมประทัด และได้ยกฐานะเป็นอำเภอวัดเพลง เมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม 2506 อำเภอวัดเพลง อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดราชบุรี มีอาณาเขตตามแม่น้ำ แควอ้อมฝั่งขวา อำเภอวัดเพลง มีเนื้อที่ 37.892 ตารางกิโลเมตร 3 ตำบล 28 หมู่บ้าน 3 อบต. 1 เทศบาลตำบล

4.6 อำเภอบางแพ

อำเภอบางแพ ที่ได้ชื่อว่า “บางแพ” ได้ความว่า เมื่อสมัยก่อนท้องที่อำเภอนี้ เป็นที่ลุ่มจระเขยทะเลเต็มไปด้วยป่าพง ป่ารก มีผู้คนอาศัยน้อย ถึงฤดูน้ำจะมีผู้คนพากันขึ้น ไปตัด ไม้ฉางป่า ผูกเป็นแพล่องลงมาตามลำน้ำไป ขายทางชายทะเล การเดินทางจะต้องนั่งแพไม้มาจอด พัก ค้างแรมที่บ้านบางแพนี้ เมื่อมีผู้คนมาตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยน้อย จึงพากันเรียกที่แห่งนั้นว่า “บางแพ” เมื่อได้ตั้งที่ว่าการอำเภอขึ้นที่ตำบลบางแพจึงได้ชื่อว่า “อำเภอบางแพ” ตามสถานที่ตั้ง อำเภอบางแพตั้งขึ้นครั้งแรกใน ปี พ.ศ. 2457 โดยแบ่งตำบลต่างๆ ของ อำเภอบ้านโป่ง อำเภอ โพนาราม และอำเภอดำเนินสะดวก รวม 17 ตำบล จัดเป็นตำบลขึ้นใหม่แล้วยกฐานะเป็นอำเภอ ในปี พ.ศ. 2460 ได้ย้ายที่ว่าการอำเภออยู่ที่บริเวณวัดหัวโพ ตำบลหัวโพ อาศัยศาลาการเปรียญซึ่งเป็น ศาลาจีน เป็นที่ตั้งที่ว่าการอำเภอชั่วคราว และได้เปลี่ยนเป็น “อำเภอหัวโพ” ครั้นในปี พ.ศ. 2461 ได้ย้ายที่ว่าการอำเภอจากตำบลหัวโพมาตั้งที่บ้านหมู่ที่ 5 ตำบลบางแพ อยู่ฝั่งตะวันออกของ ลำคลองบางแพ ณ ที่ดังกล่าวได้เปลี่ยนชื่ออำเภอเป็น “อำเภอบางแพ” มีเนื้อที่ 172.597 ตาราง กิโลเมตร 7 ตำบล 65 หมู่บ้าน 4 อบต. 2 เทศบาลตำบล

4.7 อำเภอปากท่อ

อำเภอปากท่อ ประวัติมีว่า พื้นที่ต่างๆ ไปของอำเภอนี้เป็นที่ราบส่วนมาก และมีพื้นที่แห่งหนึ่งเป็นที่ต่ำกว่าที่อื่น พื้นที่แห่งนั้นเรียกว่า “หนองทะเล” ในฤดูฝน น้ำฝนจากตำบล ต่างๆ จะไหลมารวมกันที่หนองทะเลเพียงแห่งเดียว และทางทิศตะวันออกของหนองทะเลเป็นที่ ต่ำกว่าทุกทิศน้ำที่ไหลมารวมกันอยู่นั้น จะไหลไปทางไหนไม่ได้ มีช่องทางน้ำไหลได้เพียงทางเดียว เวลา น้ำไหลออกจากหนองทะเลจะเชี่ยวมาก คล้ายน้ำไหลออกจากท่อเลยทำให้ราษฎรขนานนาม พื้นที่หนองทะเลใหม่ว่า “ปากท่อ” ซึ่งเป็นตำบลและที่ตั้งที่ว่าการอำเภออยู่มาจนถึงปัจจุบัน ตำบล

ปากท่อ เดิมขึ้นอยู่กับอำเภอเมืองราชบุรี ต่อมาเมื่อ ร.ศ. 118 ได้ตั้งว่าการอำเภอขึ้นแห่งหนึ่ง คือ ที่ว่าการอำเภอท่ายาง-วัดประดู่ ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลจอมประทัด ตำบลปากท่อจึงได้โอนไปขึ้นกับอำเภอท่ายาง-วัดประดู่ แต่การไปมาติดต่อของราษฎรไม่สะดวก เพราะที่ว่าการอำเภอดังกล่าว ตั้งอยู่ริมคลอง ไม่มีถนน จึงได้ย้ายที่ว่าการอำเภอไปตั้งที่ตำบลวัดเพลง เรียกว่า ที่ว่าการอำเภอแม่น้ำอ้อม จนเมื่อ พ.ศ. 2460 ได้ย้ายที่ว่าการอำเภอแม่น้ำอ้อม มาตั้งที่ตำบลปากท่อ อำเภอปากท่อมียี่สิบเนื้อที่ 757.835 ตารางกิโลเมตร 12 ตำบล 84 หมู่บ้าน 12 อบต. 1 เทศบาลตำบล

4.8 อำเภอจอมบึง

อำเภอจอมบึง ท้องที่จอมบึงมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยอยุธยา แล้วเป็นเส้นทางผ่านเวลาทัพพม่าจะยกมาตีไทย พ.ศ. 2438 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จประพาสจอมบึงกับสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระพุทธเจ้าหลวงได้เสด็จไปชมบึงใหญ่ โดยเสด็จไปทางสายเก่าบ้านวังมะเคือ เจ้าหน้าที่ได้เปิดป่าพงหญ้าเป็นถนนไปสู่บึง พระองค์ทรงโปรดปรานในความงามของบึงมากทรงพระดำรัสฯ ว่า “นี่หรือบึง สวยงามดีต่อไปจะเจริญต่อไปนี้ให้เรียกว่า จอมบึง” ชาวบ้านจึงเรียกบึงใหญ่ว่าจอมบึงมาจนทุกวันนี้ การเสด็จประพาสจอมบึงครั้งนี้ พระพุทธเจ้าหลวงทรงมีพระราชดำริว่าท้องที่จอมบึงเป็นที่ราบ ประชาชนตั้งบ้านเรือนอยู่หนาแน่นแต่กันดาร จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งขึ้นเป็นกิ่งอำเภอจอมบึง พ.ศ. 2501 กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศยกฐานะกิ่งอำเภอเป็นอำเภอจอมบึง อำเภอจอมบึงเป็นอำเภอหนึ่งในจำนวน 9 อำเภอของจังหวัดราชบุรี อยู่ห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศตะวันตกเป็นระยะทาง 30 กิโลเมตร โดยทางหลวงแผ่นดิน สายราชบุรี - จอมบึง อำเภอจอมบึงมีพื้นที่มากเป็นอันดับสองของจังหวัด คือ มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 772.054 ตารางกิโลเมตร 6 ตำบล 89 หมู่บ้าน 6 อบต. 2 เทศบาลตำบล

4.9 อำเภอสวนผึ้ง

อำเภอสวนผึ้ง เดิมเป็นตำบลสวนผึ้งขึ้นอยู่กับอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ได้โอนมาขึ้นที่ตั้งกิ่งอำเภอสวนผึ้งขึ้นเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2517 เปิดทำการบริการ ประชาชน เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2517 มีเขตการปกครอง 5 ตำบล คือ ตำบลสวนผึ้ง ตำบลป่าหวาย ตำบลบ้านบึง ตำบลท่าเคย และตำบลบ้านคา สภาท้องถิ่นทุรกันดาร ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็น ป่าไม้ มีภูเขาสลับซับซ้อนอยู่ทั่วไป ระยะทางจากอำเภอจอมบึง 30 ก.ม. ห่างจากตัวจังหวัดราชบุรี 60 กิโลเมตร และได้ประกาศตั้งเป็นอำเภอเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2526 อำเภอสวนผึ้ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลสวนผึ้ง ริมฝั่งซ้ายของลำน้ำภาชีอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของอำเภอจอมบึงและจังหวัดราชบุรี มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 1,005.08 ตารางกิโลเมตร 4 ตำบล 37 หมู่บ้าน 4 อบต. 2 เทศบาลตำบล

4.10 กิ่งอำเภอบ้านคา

กิ่งอำเภอบ้านคา ตั้งเป็นกิ่งอำเภอเมื่อ 1 กรกฎาคม 2540 มีเนื้อที่ 1,026.867 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 3 ตำบล 34 หมู่บ้าน 3 อบต.

ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดราชบุรี พ.ศ. 2547-2550

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นศักยภาพและปัญหาที่มีอยู่จากปัจจัยภายในและภายนอก รวมทั้งนโยบายของรัฐบาล แผนงาน/โครงการของส่วนราชการ หน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และรัฐวิสาหกิจ และการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันจึงได้กำหนด วิสัยทัศน์ จังหวัดราชบุรี ว่า “สร้างผลผลิตสู่สากล สร้างสภาพชุมชนเพื่อชีวิต” โดยมีรายละเอียดดังนี้

เป้าประสงค์

1. เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดไม่น้อยกว่าร้อยละ 8 ต่อปี
2. เพิ่มผลผลิตและยอดขายสินค้าเกษตร เกษตรอุตสาหกรรมปลอดภัยร้อยละ 8 ต่อปี
3. เพิ่มรายได้จากสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ต่อปี
4. เพิ่มรายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวร้อยละ 10 ต่อปี
5. เพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจชายแดนไทย – พม่า ร้อยละ 6 ต่อปี

ประเด็นยุทธศาสตร์

1. ราชบุรีเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรและเกษตรอุตสาหกรรมที่ปลอดภัยจากสารพิษ
2. พัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสินค้าส่งออก
3. ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และวิถีชุมชน
4. พัฒนาเศรษฐกิจชายแดนด้านตะวันตก

ยุทธศาสตร์ (แนวทางการพัฒนา)

1. พัฒนาระบบการผลิตสินค้าเกษตรและเกษตรอุตสาหกรรมให้มีคุณภาพ และปลอดภัยจากสารพิษ
2. เพิ่มผลผลิตและมูลค่าสินค้าเกษตรและเกษตรอุตสาหกรรม
3. พัฒนาระบบการตลาดสินค้าเกษตร และเกษตรอุตสาหกรรม
4. พัฒนาระบบบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์
5. พัฒนาระบบการผลิตสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการส่งออก

6. เพิ่มผลผลิตและคุณภาพสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่น
7. พัฒนาระบบการตลาดสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่น
8. พัฒนาสุขภาพแม่น้ำแม่กลองและแหล่งน้ำอื่นให้เหมาะสมแก่การท่องเที่ยว
9. พัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว (Tourism Product) ในรูปของเส้นทางหรือกลุ่ม
10. ส่งเสริมการค้าและการท่องเที่ยวชายแดน

เชิงนิเวศ

สนใจ

สถานที่ท่องเที่ยว ของจังหวัดราชบุรี

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้รวบรวมข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวของ จังหวัดราชบุรี โดยนำเสนอในเว็บไซต์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย <http://www.tat.or.th/thai> เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2457 มีดังนี้

อำเภอเมือง

1. เขากั่นจันทน์
2. เขาน้อย
3. เขาหลวง
4. พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
5. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ราชบุรี
6. เมืองโบราณบ้านคูบัว
7. วัดเขาวัง
8. วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวราวิหาร
9. วัดหนองหอย
10. ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง
11. ศูนย์สืบทอดศิลปผ้าจก ราชบุรี
12. หลวงพ่อแก่นจันทน์

อำเภอดำเนินสะดวก

1. ตลาดน้ำดำเนินสะดวก
2. วัดหลวงพ่อสศธรรมกายาราม

อำเภอโพธาราม

1. ค้างคาวเขาช่องพราน
2. ค่ายหลวงบ้านไร่
3. จิตรกรรมฝาผนัง วัดคงคาราม
4. น้ำสาวริกา
5. พิพิธภัณฑ์หนังใหญ่วัดขนอน

อำเภอบ้านโป่ง

1. บึงกระจับ
2. พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วง
3. อำเภอบ้านโป่ง

อำเภอจอมบึง

1. ถ้ำเขามิน
2. ถ้ำจอมพล
3. ถ้ำฤๅษีเขาสูง
4. สวนพฤกษศาสตร์วรรณคดีภาคกลาง

อำเภอสวนผึ้ง

1. ธารน้ำร้อนบ่อคลึง
2. น้ำตกเก้าโจน หรือ น้ำตกเก้าชั้น
3. บ่อพุน้ำร้อนโป่งกระทิง
4. โป่งยุบ
5. พิพิธภัณฑ์โกวิท หรือ สวนภูมิปัญญาชาวบ้าน
6. ไร่กุหลาบอุษาวดี
7. อำเภอสวนผึ้ง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยภายในประเทศ

กรณิกา ชมดี (2524) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ผลการศึกษาพบว่าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในแบบต่าง ๆ คือ การร่วมประชุม การร่วมออกแรง การร่วมออกเงิน การร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ การร่วมเป็นผู้นำ การร่วมเป็นคณะกรรมการ การร่วมเป็นผู้ชักชวน และการร่วมที่ประชาชนเข้าร่วมมากที่สุด คือ การร่วมในการประชุม รองลงมาคือ การร่วมออกแรงและการร่วมเป็นผู้ชักชวน

สุริยา มีขุน (2537) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในระบบป่าชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลศรีละกอ อำเภอจักรราช จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนอยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำ ระดับการศึกษา จำนวนที่ดิน ทำกิน ประเภทการถือครองที่ดิน การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน และการเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชนแตกต่างกัน ก่อให้เกิดความแตกต่างกันในส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สำหรับลักษณะบ้านที่อยู่อาศัย และปัจจัยด้านอื่น ๆ พบว่าการได้รับข่าวสาร ความรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับป่าชุมชน ปัจจัยภายนอก เช่น การสนิทสนมกับพระสงฆ์ การเกรงใจต่อกำนันและผู้ใหญ่บ้าน การสนใจนโยบายด้านป่าไม้ และการได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สลิษา พึ่งแสงแก้ว (2537) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้ ศึกษาเฉพาะกรณีป่าชุมชนห้วยแก้ว อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การศึกษาเชิงปริมาณชาวบ้านจะมีส่วนร่วมน้อย แต่การศึกษาเชิงคุณภาพยืนยันได้ว่าการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ขั้นตอน คือ การค้นหาปัญหาและเหตุ การวางแผน การลงทุน และปฏิบัติการติดตามและประเมินผล ชาวบ้านมีส่วนร่วมมาก เพราะชาวบ้านจะมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการ เช่น ขณะที่ชาวบ้านเข้าไปหาของป่า หรือนำสัตว์ไปเลี้ยง ก็จะทำการสำรวจป่าไปพร้อมกันโดยมิได้ตั้งใจ และเมื่อพบว่ากรลักลอบตัดไม้ ก็จะไปแจ้งคณะกรรมการป่าชุมชนได้ทราบ จึงทำให้ไม่สามารวัดได้ด้วยข้อมูลเชิงปริมาณ

นาคม ชีรสุวรรณจกร (2541) ได้ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนท้องถิ่นต่อการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี สรุปได้ว่า ประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการให้คุณค่าต่อทรัพยากรธรรมชาติ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมคือประชาชนไม่เห็นความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ขาดงบประมาณและบุคลากรในการจัดการดูแลสภาพแวดล้อมบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนขาดการให้ความร่วมมือและประสานงานกันระหว่างประชาชนรวมทั้งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

มานะ บุญยพันธ์ (2542) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ในการอนุรักษ์ป่าชุมชนซับจำปา อำเภอท่าหลวง จังหวัดลพบุรี พบว่า อายุของผู้นำชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ป่าชุมชน ส่วนปัจจัยจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ระดับการศึกษา ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน รายได้ และการถือครองที่ดิน ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ป่าชุมชน

กนิษฐา หลิมสวัสดิ์ (2543) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และการพึ่งพิงป่าชุมชนโคกสะอาด ตำบลสะแกโพรง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่ม ความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การรับรู้ข่าวสาร และความคาดหวังผลประโยชน์ สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งพิงป่าชุมชนโคกสะอาด ได้แก่ อายุ จำนวนแรงงานในครัวเรือน อาชีพ และรายได้

ไกรสร วิริยะ (2543) ได้ศึกษาการพิจารณาหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางเศรษฐกิจสังคม กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนของราษฎรบ้านสวนพลู ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี พบว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคม ที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ได้แก่ รายได้ การเป็นสมาชิกกลุ่มของสังคม การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ทางสังคม การได้รับการฝึกอบรม การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชน และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชน

สมบัติ พิมพ์ประสิทธิ์ (2543) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชนพระพุทธรบาทน้อย อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างการอนุรักษ์ป่าชุมชนพระพุทธรบาทน้อยเป็นอิสระไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม 6 ปัจจัย ได้แก่ เพศ อายุ ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน ขนาดของพื้นที่ถือครอง รายได้ต่อปี และการได้รับน้ำจากป่าชุมชนพระพุทธรบาทน้อย แต่ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม 3 ปัจจัย คือ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน

ละมัย นวลไขสวรรค์ (2543) ได้ทำการศึกษา ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ในจังหวัดนครพนม พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ เพศ และความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์และกิจกรรมฯ ส่วนอายุ รายได้ ระดับการศึกษา ตำแหน่งในปัจจุบัน และการได้รับคำแนะนำปรึกษาจากเจ้าหน้าที่พัฒนากร ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมฯ ของคณะกรรมการ

พิชัย เอกศิริพงษ์ (2543) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบ้านหลุง ตำบลสระจรเจ้า อำเภอคำม่วน จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนของชุมชนบ้านหลุง พบว่าอายุ และตำแหน่งทางสังคม มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ส่วนเพศ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การตั้งถิ่นฐาน รายได้ การถือครองที่ดิน และอาชีพ เป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

อินทรา สมบัติชัย (2543) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน : กรณีศึกษาบ้านสวนพลู (พุต้อ) และบ้านป่าอู ตำบลทพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนของบ้านสวนพลู ได้แก่ ปัจจัยด้านเพศ ด้านการศึกษา ขนาดพื้นที่ถือครอง ทัศนคติเกี่ยวกับป่าชุมชน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนปัจจัยที่มีผลรองลงมา คือ ปัจจัยด้านอายุ อาชีพ ความรู้สึกเป็นเจ้าของป่าชุมชน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับบ้านป่าอู ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ได้แก่ ปัจจัยด้านเพศ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยครัวเรือนต่อปี ขนาดพื้นที่ถือครอง การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชน ความรู้สึกเป็นเจ้าของป่าชุมชน ทัศนคติเกี่ยวกับป่าชุมชน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนปัจจัยที่มีผลรองลงมา คือ ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชุมพล ชัยชนะ (2544) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรบริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่ น้ำาชี จังหวัดราชบุรี พบว่า ความคิดเห็นด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรนั้นมีความคิดเห็นในเชิงอนุรักษ์เป็นอย่างดี และพบว่า อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิก ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน การเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรม และรายได้รวม มีผลต่อการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ ส่วนปัจจัยอายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน และความรู้ด้านทรัพยากรป่าไม้ มีผลต่อความคิดเห็นด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

2. งานวิจัยต่างประเทศ

แดช (Dahl อ้างถึงใน นกคต. 2528 : หน้า 21) ได้ทำการศึกษา เรื่องการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมพบว่า สถานภาพทางสังคม การศึกษา บุคลิกภาพ ลักษณะงานที่ทำ มีความสัมพันธ์กับการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม

เมย์ (May อ้างถึงใน เสด็จ. 2529 : หน้า 21) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของบุคคลนั้น มีปัจจัยเกี่ยวข้องเกี่ยวกับสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ อาชีพ โดยบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคม และ

เศรษฐกิจต่ำจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนน้อยกว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ

คูฟแมน (Kaufman อ้างถึงใน วีระ. 2530 : หน้า 20) กล่าวว่า การศึกษา รายได้ ประสบการณ์การทำงาน มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ลิปเชด (อ้างถึงใน ละมัย. 2543 : หน้า 16) ได้ทำการศึกษารายการเข้าร่วมกิจกรรมในกลุ่มของประเทศประชาธิปไตย ในซีกโลกตะวันตก พบว่า ลักษณะทางสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกันกับการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากน้อยต่างกัน ได้แก่ กลุ่มสังคม กลุ่มอาชีพ รายได้ เพศ อายุ สถานภาพ และครอบครัว

ฮัง ชวน เชน (Hung Chun-Chen อ้างถึงใน สนธยา ปัญโญนนท์. 2545 : หน้า 17) ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบในการรักษาระบบ ISO 9000 ในอุตสาหกรรมก่อสร้างของไต้หวัน พบว่าปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการรักษาระบบ ISO 9000 มี 3 ประการคือ การให้ความสำคัญร่วมมือจากฝ่ายบริหาร การให้การศึกษหรือการฝึกอบรมแก่พนักงาน และความร่วมมือจากพนักงานทุกคน

สรุปจากแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ที่ผ่านมาพบว่า มีตัวแปรมากมายหลายประเภทที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของบุคคล ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยประยุกต์จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่ได้ศึกษามาแล้ว ได้แก่ตัวแปร คือ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เจตคติต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สมมติฐานของการศึกษา

ปัจจัยด้านลักษณะประชากรและปัจจัยเกื้อหนุนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี ครั้งนี้คณะผู้วิจัยดำเนินการศึกษาวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) ร่วมกับการศึกษาภาคสนาม (Field Research) นอกจากนี้ยังสอบถามความคิดเห็นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยจะได้กล่าวถึงวิธีการดำเนินการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลและแหล่งข้อมูล
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

การศึกษครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลและแหล่งข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาเบื้องต้น (Primary Research) ได้แก่การศึกษา ค้นคว้าจากตำรา เอกสาร วารสาร บทความ รายงาน ทฤษฎี แนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การบริหารจัดการการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ การรักษาสังแวดล้อม การมีส่วนร่วมของชุมชน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา

2. การศึกษาภาคสนาม (Field Research) คณะผู้วิจัยได้มุ่งศึกษา บริบทของชุมชน ความเหมาะสมในการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญต่อกลุ่มผู้บริหารจัดการของแต่ละชุมชน เป็นผู้นำชุมชน นอกจากนี้ยังมี ผู้ให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการด้านการจำหน่ายอาหารและผลิตภัณฑ์โดยเฉพาะสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) รวมทั้งประชาชนในพื้นที่

3. พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เฉพาะอำเภอที่อยู่ในลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ของจังหวัดราชบุรี ได้แก่ อำเภอเมืองราชบุรี อำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธาราม อำเภอดำเนินสะดวก และอำเภอวัดเพลง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้มาจาก 5 อำเภอ รวมจำนวน 608,465 คน (ที่ทำการปกครองจังหวัด. 2546) และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างมาจำนวน 400 คน โดยใช้สูตรคำนวณของทอโรยามาเน่ (Toro Yamane) ดังตาราง 1 และเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายชั้น (Multi-Stage Sampling)

ตาราง 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ที่	ชื่อตำบล	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
1.	อำเภอเมือง	194,842	128
2.	อำเภอบ้านโป่ง	166,616	109
3.	อำเภอโพธาราม	134,812	89
4.	อำเภอดำเนินสะดวก	99,950	66
5.	อำเภอวัดเพลง	12,245	8
	รวม	608,465	400

การศึกษานี้มีการกำหนดประชากร และกลุ่มตัวอย่าง โดยสามารถแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) อาทิเช่น นักพัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น พาณิชยจังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด หน่วยงานส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว สถาบันการศึกษา หน่วยงานที่ไม่ใช่ภาครัฐ ผู้นำชุมชน ประธานชมรม ประธานโครงการต่างๆ ที่มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว สวทนและอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว อีกทั้งหน่วยงานที่อาจจะสร้างผลกระทบต่อการท่องเที่ยว

1.1. ผู้นำที่เป็นทางการระดับบริหาร ได้แก่ นายอำเภอ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกองค์การบริหารส่วนตำบล

1.2. ผู้นำที่เป็นทางการระดับปฏิบัติการ ได้แก่ หัวหน้าส่วนราชการ / ศูนย์ / สำนักงาน หอการค้าจังหวัด ผู้บังคับการกองพันทหารช่าง ผู้กำกับการสถานีตำรวจภูธรอำเภอ (สภ.อ.) ผู้อำนวยการโรงพยาบาล

1.3. ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ หัวหน้า/ประธานกลุ่ม ผู้นำทางศาสนา

2. ผู้ให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ได้แก่ สถานที่พัก บริษัทนำเที่ยว และมัคคุเทศก์

3. ผู้ประกอบการด้านการจำหน่ายอาหาร และผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ศูนย์จำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ ร้านอาหาร และ ร้านค้า

4. ประชาชนในพื้นที่

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

1. แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง (Structure Interview) คณะผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก (In-depth Interview) โดยประเด็นคำถามกำหนดให้ครอบคลุมทุกตัวแปร ที่กำหนดไว้ในกรอบแนวคิดในการศึกษา

2. แบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้นำชุมชน

เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ ตำแหน่ง สถานที่ทำงาน อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาที่ทำงานในจังหวัดราชบุรี ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในจังหวัดราชบุรี มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการและเติมข้อความลงในช่องว่าง

ตอนที่ 2 ปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดราชบุรี

เป็นแบบสอบถามปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เกี่ยวกับความรู้ เจตคติ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ระดับการมีส่วนร่วม และเรื่องอื่นๆ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 3 ข้อมูลพื้นที่ เพื่อพัฒนาสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เป็นแบบสอบถามข้อมูลพื้นที่ เกี่ยวกับผลกระทบด้านบวก ผลกระทบด้านลบ มาตรการเร่งด่วน และเรื่องอื่นๆ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ และเติมข้อความลงในช่องว่าง

3. แบบสอบถามสำหรับ 1.) ผู้ให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว 2.) ผู้ประกอบการด้านการจำหน่ายอาหาร และผลิตภัณฑ์ และ 3.) ประชาชนในพื้นที่ ประกอบด้วย 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพหลัก อาชีพรอง รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาที่ทำงานในจังหวัดราชบุรี ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในจังหวัดราชบุรี มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการและเติมข้อความลงในช่องว่าง

ตอนที่ 2 แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เป็นแบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีลักษณะเป็นคำถามแบบถูก-ผิด จำนวน 20 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบวัดเจตคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เป็นแบบสอบถามเจตคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale)

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ และแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ตอนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการ ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

4. แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม คณะผู้วิจัยได้ทำการบันทึกข้อมูลที่ได้อจากการสังเกต การพูดคุย การสัมภาษณ์ ความคิดเห็นต่างๆ ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลลงในสมุดบันทึกทุกครั้งที่มีการเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ที่ทำการศึกษ เพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลของคณะผู้วิจัย

5. เทปบันทึกเสียง และกล้องถ่ายรูป โดยคณะผู้วิจัยใช้สำหรับการเก็บบันทึกข้อมูล เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนและเพื่อทบทวนความเข้าใจ ในระหว่างการวิเคราะห์ข้อมูล และภาพถ่าย ซึ่งจะช่วยให้เห็นสภาพของพื้นที่ได้อย่างชัดเจน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดราชบุรี เพื่อให้ทราบข้อมูลเบื้องต้น

2. รวบรวมรายชื่อ ตำแหน่ง เบอร์โทรศัพท์ ของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นระดับผู้นำชุมชน สำหรับการติดต่อทางโทรศัพท์เพื่อนัดพบ และสัมภาษณ์เบื้องต้น รวมทั้งสร้างความคุ้นเคยก่อนที่จะเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก

3. รวบรวมข้อมูลจากผู้นำชุมชน ที่มีส่วนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดราชบุรี โดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์เนื่องจากคณะผู้วิจัยต้องการข้อมูลเชิงลึกในประเด็นหลัก และความคิดเห็นทางด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ของผู้นำชุมชนแต่ละคนในปัจจุบัน รวมทั้งแนวทางในการส่งเสริม และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยคณะผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึก และการสอบถามเพิ่มเติมจากคำถามที่ได้กำหนดไว้ในแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์

4. แจกแบบสอบถาม โดยมุ่งศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี ได้แจกแบบสอบถามให้กับประชาชนในพื้นที่ โดยใช้วิธีแจกด้วยตนเอง และขอความร่วมมือจากผู้นำชุมชน เป็นผู้แจกให้กับประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ที่ผู้นำชุมชนนั้นรับผิดชอบ และกำหนดเวลามารับคืนภายใน 1 สัปดาห์ โดยคณะผู้วิจัยมารับแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง

5. การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง โดยคณะผู้วิจัยได้ทำการกำหนดประเด็นที่ต้องการศึกษาเป็นข้อๆ และสัมภาษณ์ตามลำดับพร้อมทั้งพูดคุยสอบถามเพื่อเชื่อมโยงเรื่องราวต่างๆ ให้สอดคล้องกับคำถามและคำบอกเล่า

6. แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนที่มีความสมบูรณ์และใช้ได้ จำนวน 97 ชุด (กำหนด 80 ชุด) คิดเป็นร้อยละ 24.25 ส่วนแบบสอบถามสำหรับผู้ให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการด้านการจำหน่ายอาหาร-ผลิตภัณฑ์ และประชาชนในพื้นที่ที่มีความสมบูรณ์และใช้ได้ จำนวน 320 ชุด คิดเป็นร้อยละ 80.00 โดยใช้เวลาในการเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 11 พฤษภาคม 2547 ถึงวันที่ 12 กันยายน 2547

การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำตอบแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย

การกำหนดคะแนนคำตอบของแบบทดสอบ ได้กำหนดดังนี้

0 คะแนน	สำหรับคำตอบที่ตอบ ผิด
0 คะแนน	สำหรับคำตอบที่ตอบ ไม่ทราบ
1 คะแนน	สำหรับคำตอบที่ตอบ ถูก

ระดับคะแนนของแบบทดสอบ เพื่อใช้เปรียบเทียบในแต่ละช่วงระดับคะแนน ได้จัดช่วงระดับคะแนน โดยวิธีดังนี้

$$\begin{aligned}
 \text{ช่วงคะแนน} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\
 &= \frac{20 - 0}{4} \\
 &= 5
 \end{aligned}$$

เกณฑ์กำหนดระดับคะแนน ดังนี้

16 – 20 ข้อ	สำหรับคำตอบ มีความรู้ ระดับมาก
11 – 15 ข้อ	สำหรับคำตอบ มีความรู้ ระดับปานกลาง
6 – 10 ข้อ	สำหรับคำตอบ มีความรู้ ระดับน้อย
0 – 5 ข้อ	สำหรับคำตอบ มีความรู้ ระดับน้อยมาก

3. แบบวัดเจตคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การกำหนดคะแนนคำตอบมาตราส่วนประมาณค่า ได้กำหนดดังนี้

5 คะแนน	สำหรับคำตอบ	มีเจตคติในระดับ เห็นด้วยอย่างยิ่ง
4 คะแนน	สำหรับคำตอบ	มีเจตคติในระดับ เห็นด้วย
3 คะแนน	สำหรับคำตอบ	มีเจตคติในระดับ ไม่แน่ใจ
2 คะแนน	สำหรับคำตอบ	มีเจตคติในระดับ ไม่เห็นด้วย
1 คะแนน	สำหรับคำตอบ	มีเจตคติในระดับ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ระดับคะแนนเฉลี่ย เพื่อใช้เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยที่คำนวณได้ในแต่ละรายการ ได้จัดช่วงระดับคะแนนโดยวิธีดังนี้

$$\begin{aligned}
 \text{ช่วงคะแนน} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\
 &= \frac{5 - 1}{5} \\
 &= 0.8
 \end{aligned}$$

เกณฑ์กำหนดระดับค่าคะแนนเฉลี่ยดังนี้

4.21 – 5.00	สำหรับคำตอบ	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
3.41 – 4.20	สำหรับคำตอบ	เห็นด้วย
2.61 – 3.40	สำหรับคำตอบ	ไม่แน่ใจ
1.81 – 2.60	สำหรับคำตอบ	ไม่เห็นด้วย
1.00 – 1.80	สำหรับคำตอบ	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

4. แบบสอบถามการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การกำหนดคะแนนคำตอบมาตราส่วนประมาณค่า ได้กำหนดดังนี้

5 คะแนน	สำหรับคำตอบ	ได้รับข้อมูลข่าวสาร ทุกวัน
4 คะแนน	สำหรับคำตอบ	ได้รับข้อมูลข่าวสาร สัปดาห์ละ 1-2 ครั้ง
3 คะแนน	สำหรับคำตอบ	ได้รับข้อมูลข่าวสาร เดือนละ 1-2 ครั้ง
2 คะแนน	สำหรับคำตอบ	ได้รับข้อมูลข่าวสาร นานกว่าเดือนละครั้ง
1 คะแนน	สำหรับคำตอบ	ไม่เคยได้รับข้อมูลข่าวสาร

ระดับคะแนนเฉลี่ย เพื่อใช้เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยที่คำนวณได้ในแต่ละรายการ
ได้จัดช่วงระดับคะแนนโดยวิธีดังนี้

$$\begin{aligned}\text{ช่วงคะแนน} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{5 - 1}{3} \\ &= 1.33\end{aligned}$$

เกณฑ์กำหนดระดับค่าคะแนนเฉลี่ยดังนี้

3.68 – 5.00	สำหรับคำตอบ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารมาก
2.35 – 3.67	สำหรับคำตอบ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารปานกลาง
1.00 – 2.34	สำหรับคำตอบ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารน้อย

5. แบบสอบถามการมีส่วนร่วมในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สถิติที่ใช้
ได้แก่ ค่าแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การกำหนดคะแนนคำตอบมาตราส่วนประมาณค่า ได้กำหนดดังนี้

5 คะแนน	สำหรับคำตอบ มีส่วนร่วม ทุกครั้ง
4 คะแนน	สำหรับคำตอบ มีส่วนร่วม เกือบทุกครั้ง
3 คะแนน	สำหรับคำตอบ มีส่วนร่วม บ่อยครั้ง
2 คะแนน	สำหรับคำตอบ มีส่วนร่วม นานๆ ครั้ง
1 คะแนน	สำหรับคำตอบ ไม่เคยมีส่วนร่วม

ระดับคะแนนเฉลี่ย เพื่อใช้เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยที่คำนวณได้ในแต่ละรายการ
ได้จัดช่วงระดับคะแนนโดยวิธีดังนี้

$$\begin{aligned}\text{ช่วงคะแนน} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{5 - 1}{3} \\ &= 1.33\end{aligned}$$

เกณฑ์กำหนดระดับค่าคะแนนเฉลี่ยดังนี้

3.68 – 5.00	สำหรับคำตอบ มีส่วนร่วม สูง
2.35 – 3.67	สำหรับคำตอบ มีส่วนร่วม ปานกลาง
1.00 – 2.34	สำหรับคำตอบ มีส่วนร่วม น้อย

6. การทดสอบสมมติฐาน

6.1 กรณีศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ทำการวิเคราะห์โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (r)

6.2 วิเคราะห์หาตัวพยากรณ์ที่สามารถพยากรณ์การมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของชุมชนท้องถิ่น โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเพิ่ม และลดตัวแปรเป็นขั้นๆ (Stepwise Multiple Regression Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม และนำเสนอผลการวิจัยเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาจากผู้นำชุมชน

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาจากผู้ให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการด้านการจำหน่ายอาหาร-ผลิตภัณฑ์ และประชาชนในพื้นที่

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร กับระดับการมีส่วนร่วม และการสร้างสมการถดถอย เพื่อพยากรณ์ระดับการมีส่วนร่วม

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาจากผู้นำชุมชน แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้นำชุมชน

ตอนที่ 2 ปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดราชบุรี

ตอนที่ 3 ข้อมูลเพื่อพัฒนาสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน
กลุ่มตัวอย่างคือผู้นำชุมชน จำนวน 97 คน สามารถจำแนกได้ดังต่อไปนี้ (ตาราง 2)

เพศ

กลุ่มตัวอย่างเพศชาย มากกว่าเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 55.2 และ 44.8 ตามลำดับ

อายุ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.0 และจำนวนน้อยที่สุดคือกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุมากกว่า 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 5.2 โดยอายุเฉลี่ยของผู้ตอบแบบสอบถามคือ 44.35 ปี อายุต่ำที่สุด คือ 29 ปี และอายุมากที่สุดคือ 68 ปี

สถานภาพการสมรส

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสแล้ว คิดเป็นร้อยละ 53.7 รองลงมามีสถานภาพโสด ร้อยละ 26.3 สถานภาพหย่าร้าง ร้อยละ 17.9 ที่เหลือมีสถานภาพหม้าย คิดเป็นร้อยละ 2.1

ระดับการศึกษา (วุฒิการศึกษาขั้นสูงสุด)

กลุ่มตัวอย่างผู้นำชุมชนส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 64.9 รองลงมามีการศึกษาในระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 23.7 ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นวุฒิการศึกษาระดับต่ำสุดของผู้นำชุมชน คิดเป็นร้อยละ 4.1

รายได้ต่อเดือน

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 10,001-20,000.- บาท คิดเป็นร้อยละ 46.4 รองลงมามีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 20,001-30,000 บาท จำนวนร้อยละ 19.6 โดยมีรายได้ต่อเดือนเฉลี่ยอยู่ที่ 23,278.- บาท รายได้ต่อเดือนต่ำสุดคือ 4,000.- บาท รายได้ต่อเดือนสูงสุดคือ 90,000.- บาท

ระยะเวลาที่ทำงานอยู่ในจังหวัดราชบุรี

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการทำงานในจังหวัดราชบุรีน้อยกว่า 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 67.0 รองลงมามีระยะเวลาในการทำงาน 11-20 ปี และ 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 17.5 และ 10.3 ตามลำดับ ส่วนระยะเวลาในการทำงานที่มากกว่า 50 ปี มีเพียงร้อยละ 1.0 โดยมีระยะเวลาที่ทำงานอยู่ในจังหวัดราชบุรีเฉลี่ย 10.71 ปี ระยะเวลาที่ทำงานอยู่ในจังหวัดราชบุรีน้อยที่สุด คือ 0 ปี (ย้ายมารับตำแหน่งหรือเริ่มทำงานไม่ถึง 1 ปี) และมากที่สุดคือ 47 ปี

ระยะเวลาที่อาศัยในจังหวัดราชบุรี

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในจังหวัดราชบุรีเป็นเวลาน้อยกว่า 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.1 รองลงมามีระยะเวลาอาศัย 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 15.5 โดยมีกลุ่มตัวอย่างมีระยะเวลาที่อาศัย 11-20 ปีน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 9.3 และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในจังหวัดราชบุรีเฉลี่ย 21.05 ปี ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในจังหวัดราชบุรีต่ำสุดคือ 0 ปี และมากที่สุดคือ 68 ปี

ตาราง 2 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน

(n = 97)

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
หญิง	43	44.8
ชาย	53	55.2
อายุ (ปี)		
21 – 30 ปี	7	7.2
31 – 40 ปี	30	30.9
41 – 50 ปี	32	33.0
51 – 60 ปี	23	23.7
อายุมากกว่า 60 ปี	5	5.2
$\bar{X} = 44.35$ S.D. = 9.404		
Min = 29 Max = 68		
สถานภาพสมรส		
โสด	25	26.3
สมรส	51	53.7
หม้าย	2	2.1
หย่าร้าง	17	17.9
ระดับการศึกษา (วุฒิการศึกษาขั้นสูงสุด)		
มัธยมศึกษาตอนต้น	4	4.1
อนุปริญญา หรือ ปวส. หรือเทียบเท่า	5	5.2
ปริญญาตรี	63	64.9
ปริญญาโท	23	23.7
ปริญญาเอก	1	1.0
อื่นๆ	1	1.0

ตาราง 2 (ต่อ)

(n = 97)

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รายได้ต่อเดือน		
ต่ำกว่า 10,000.- บาท	13	13.4
10,001 – 20,000.- บาท	45	46.4
20,001 – 30,000.- บาท	19	19.6
30,001 – 40,000.- บาท	9	9.3
40,001 – 50,000.- บาท	7	7.2
50,001 – 60,000.- บาท	1	1.0
60,001 – 70,000.- บาท	2	2.1
มากกว่า 70,000.- บาท	1	1.0
$\bar{X} = 23,278$ S.D. = 15,161		
Min = 4,000 Max = 90,000		
ระยะเวลาที่ทำงานอยู่ในจังหวัดราชบุรี		
น้อยกว่า 10 ปี	65	67.0
11 – 20 ปี	17	17.5
21 – 30 ปี	10	10.3
31 – 40 ปี	3	3.1
41 – 50 ปี	1	1.0
มากกว่า 50 ปี	1	1.0
$\bar{X} = 10.71$ S.D. = 10.016		
Min = 0 Max = 47		

ตาราง 2 (ต่อ)

(n = 97)

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในจังหวัดราชบุรี		
น้อยกว่า 10 ปี	37	38.1
11 – 20 ปี	9	9.3
21 – 30 ปี	15	15.5
31 – 40 ปี	13	13.4
41 – 50 ปี	10	10.3
มากกว่า 50 ปี	13	13.4
$\bar{x} = 21.05$ S.D. = 17.983		
Min = 0 Max = 68		

ตอนที่ 2 ปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการ
ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดราชบุรี

จากผลการสำรวจโดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน โดยให้ผู้นำชุมชนประเมินตนเอง ผลปรากฏว่า ด้านความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 72.2 ส่วนด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวนเกือบครึ่งมีความคิดเห็นที่เห็นด้วยกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คิดเป็นร้อยละ 47.4 ทางด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่าผู้นำชุมชนเกือบครึ่งได้รับข้อมูลที่มีระยะเวลานานกว่าเดือนละครั้งคิดเป็นร้อยละ 45.4 โดยเกือบทั้งหมดยังมีความต้องการได้รับข้อมูลข่าวสารคิดเป็นร้อยละ 93.8 ซึ่งพบว่าข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ผู้นำชุมชนต้องการเรียงตามลำดับได้ดังนี้ 1.) บทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2.) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3.) ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ 4.) ข้อดี/ข้อเสีย/ผลกระทบ/ปัญหาและอุปสรรค ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยคิดเป็นร้อยละ 77.4 76.3 74.2 และ 69.9 ตามลำดับ นอกจากนี้ด้านการนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่าผู้นำชุมชนมากกว่าครึ่งต้องการให้นำเสนอผ่านสื่อโทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 54.8 ลำดับรองลงมาคือเว็บไซต์ เอกสารราชการ และหนังสือพิมพ์ คิดเป็นร้อยละ 47.3 43.0 และ 39.8 ตามลำดับ

ตาราง 3 ผลการสำรวจของผู้นำชุมชน เกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(n = 97)

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		
มีความรู้ในระดับมาก	4	4.1
มีความรู้ในระดับปานกลาง	70	72.2
มีความรู้ในระดับน้อย	21	21.6
ไม่มีความรู้	2	2.1
รวม	97	100.0
2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	33	34.7
เห็นด้วย	45	47.4
ไม่แน่ใจ	14	14.7
ไม่เห็นด้วย	1	1.1
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	2	2.1
รวม	95	100.0
3. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		
ทุกวัน	3	3.1
สัปดาห์ละ 1-2 ครั้ง	7	7.2
เดือนละ 1-2 ครั้ง	26	26.8
นานกว่าเดือนละครั้ง	44	45.4
ไม่เคยได้รับข้อมูลข่าวสาร	17	17.5
รวม	97	100.0
4. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มเติม		
ต้องการ	91	93.8
ไม่ต้องการ	6	6.2
รวม	97	100.0

ตาราง 3 (ต่อ)

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
5. เรื่องที่ต้องการทราบข้อมูลเพิ่มเติม^u		
ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	71	76.3
ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	69	74.2
ข้อดี/ข้อเสีย/ผลกระทบ/ปัญหาและอุปสรรค	65	69.9
บทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชน	72	77.4
เรื่องอื่นๆ	5	5.4
6. ต้องการข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นำเสนอผ่านสื่อ^u		
โทรทัศน์	51	54.8
วิทยุ	24	25.8
หนังสือพิมพ์	37	39.8
หอกระจายข่าว	19	20.4
บอร์ดประชาสัมพันธ์/บอร์ดข่าว	16	17.2
ภาพยนตร์/สารคดี/วิดีโอ เผยแพร่	36	38.7
เว็บไซต์	44	47.3
นิตยสาร/วารสาร	38	40.9
ป้ายนิเทศ/ป้ายโฆษณา/ นิตรรศการ	23	24.7
แผ่นพับ/ใบปลิว	37	39.8
เอกสารราชการ	40	43.0
เจ้าหน้าที่ของรัฐ	15	16.1
การประชุม/อบรม	29	31.2
ญาติ/บุคคลในครอบครัว	3	3.2
อื่นๆ	1	1.1

^u ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้นำชุมชน พบว่า 1.) ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ไขปัญหา และ 2.) ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งผู้นำชุมชนให้ความสำคัญเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 33.0 รองลงมาคือร่วมคิดหาสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหา คิดเป็นร้อยละ 32.0 โดยที่การมีส่วนร่วมด้านที่น้อยที่สุดคือ ร่วมลงทุนในกิจกรรม โครงการ ของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของกลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 5.2

ตาราง 4 ผลการสำรวจของผู้นำชุมชน เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ¹¹

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มีส่วนร่วมทุกขั้นตอน	27	27.8
ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหา	19	19.6
ร่วมคิดหา สร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหา	31	32.0
ร่วมวางแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ไข	32	33.0
ร่วมตัดสินใจการให้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม	23	23.7
ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ	23	23.7
ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถ	5	5.2
ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ ให้บรรลุเป้าหมาย	32	33.0
ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และช่วยบำรุงรักษา	17	17.5
อื่นๆ	3	3.1

¹¹ ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

นอกจากนี้ยังได้สอบถามความคิดเห็นของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ที่แต่ละส่วนหรือหน่วยงาน มักจะพบในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยกำหนดไว้ 4 กลุ่มดังนี้

1. ผู้ที่เป็นเจ้าของพื้นที่ หรือดูแลพื้นที่ ได้แก่ ประชาชน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เทศบาล ฯลฯ ปัญหาที่พบคือ 1.) ประชาชนในพื้นที่ขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2.) ประชาชนในพื้นที่ขาดจิตสำนึกในการส่งเสริม และอนุรักษ์ ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น และ 3.) ประชาชนในพื้นที่ ขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คิดเป็นร้อยละ 83.5 67.0 และ 66.0 ตามลำดับ

2. หน่วยงานที่เป็นสื่อกลางทางการท่องเที่ยว ได้แก่ หน่วยงานด้านการประชาสัมพันธ์และการตลาด สถาบันการศึกษาและฝึกอบรม สื่ออินเทอร์เน็ต องค์การพัฒนาเอกชน ฯลฯ ปัญหาที่พบคือ 1.) ขาดหน่วยงานประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงข้อมูลทั้งหมดของจังหวัด 2.) ขาดการศึกษาข้อมูล/สนับสนุน จากองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีได้ แสวงหาผลกำไร 3.) ขาดสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นที่ผลิตบุคลากรด้านการท่องเที่ยว และ 4.) ขาดงานวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวระดับอำเภอ หรือจังหวัด คิดเป็นร้อยละ 80.4 51.5 48.5 และ 48.5

3. ผู้ให้บริการการท่องเที่ยว ได้แก่ บริษัทท่องเที่ยว เจ้าของโรงแรม/ที่พัก มัคคุเทศก์ ร้านอาหาร ร้านขายสินค้าของที่ระลึก ฯลฯ ปัญหาที่พบคือ 1.) ขาดมััคคุเทศก์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นคนท้องถิ่น 2.) ผู้ให้บริการขาดการประสานงานเพื่อกำหนดมาตรฐานกลาง และ 3.) ขาดการดูแลจากหน่วยงานของรัฐ คิดเป็นร้อยละ 67.0 57.7 และ 55.7

4. ผู้กำหนดนโยบายและแผนงาน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น สำนักงานจังหวัด กระทรวงศึกษาธิการ สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กรมป่าไม้ กรมศิลปากร สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย คณะรัฐมนตรี ฯลฯ ปัญหาที่พบคือ 1.) ผู้กำหนดนโยบายมีหลายหน่วยงาน และยังขาดการประสานงานเพื่อให้แผนงานมีความสอดคล้องกัน 2.) นโยบายและแผนของท้องถิ่น ไม่ได้รับการสนับสนุนตามที่ขออนุมัติ และ 3.) ผู้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ยังอยู่ในส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร) โดยคิดเป็นร้อยละ 88.7 52.6 และ 37.1 ตามลำดับ

ตาราง 5 ปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของจังหวัดราชบุรี ¹¹

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ผู้ที่เป็นเจ้าของพื้นที่ หรือดูแลพื้นที่ ¹¹		
ประชาชน ขาดความรู้ ความเข้าใจ	81	83.5
ประชาชน ขาดจิตสำนึก	65	67.0
ประชาชน ขาดการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	59	60.8
ประชาชน ขาดการมีส่วนร่วม	64	66.0
ส่วนราชการ ขาดความต่อเนื่องในการพัฒนา	57	58.8
ส่วนราชการ ขาดงบประมาณในการส่งเสริมและพัฒนา	62	63.9
ประชาชน/ส่วนราชการ ไม่สามารถกำหนดทิศทางได้	41	42.3
อื่นๆ	2	2.1

ตาราง 5 (ต่อ)

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
2. หน่วยงานที่เป็นสื่อกลางทางการท่องเที่ยว^u		
ขาดสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นที่ผลิตบุคลากรด้านท่องเที่ยว	47	48.5
ขาดงานวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวระดับอำเภอ หรือจังหวัด	47	48.5
ขาดสื่ออินเทอร์เน็ตที่ปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน	34	35.1
ขาดการพัฒนาระบบพาณิขย์อิเล็กทรอนิกส์	22	22.7
ขาดหน่วยงานประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว	78	80.4
ขาดการศึกษาจากองค์กรพัฒนาเอกชน	50	51.5
อื่นๆ	1	1.0
3. ผู้ให้บริการการท่องเที่ยว^u		
บริษัทท่องเที่ยว ขาดความรู้ ความเข้าใจ	45	46.4
บริษัทท่องเที่ยว ขาดโอกาสในการโฆษณา	33	34.0
ผู้ให้บริการ ขาดการประสานงานเพื่อกำหนดมาตรฐานกลาง	56	57.7
ขาดมัลติเทสค์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่เป็นคนท้องถิ่น	65	67.0
ขาดการดูแลจากหน่วยงานของรัฐ	54	55.7
อื่นๆ	2	2.1
4. ผู้กำหนดนโยบายและแผนงาน^u		
ผู้กำหนดนโยบาย ยังอยู่ในส่วนกลาง	36	37.1
ผู้กำหนดนโยบายมีหลายหน่วยงาน และขาดการประสานงาน	86	88.7
นโยบายและแผนของท้องถิ่น ไม่ได้รับการสนับสนุนตามที่ขอ	51	52.6
อื่น	4	4.1

^u ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

นอกจากนี้เมื่อคณะผู้วิจัยได้สอบถามความคิดเห็นของผู้นำชุมชน ว่า ประชาชน/ชุมชน/ผู้ประกอบการ/ผู้ให้บริการท่องเที่ยว/ผู้บริหาร ควรมีการศึกษารายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งผลการสำรวจพบว่า เรื่องที่เป็นอันดับหนึ่งคือเรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดราชบุรี มีความคิดเห็นเท่ากันคิดเป็นร้อยละ 100.0 รองลงมาเป็นเรื่องความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คิดเป็นร้อยละ 98.7 ลำดับต่อมาเป็นเรื่องการมีส่วนร่วมในการ

จัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คิดเป็นร้อยละ 97.3 ต่อมาคือการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คิดเป็นร้อยละ 96.0 และลำดับสุดท้ายเรื่องเจตคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในจังหวัดราชบุรี คิดเป็นร้อยละ 94.6

ตาราง 6 ความคิดเห็นของผู้นำชุมชน ที่คิดว่าประชาชน/ชุมชน/ผู้ประกอบการ/ผู้ให้บริการการท่องเที่ยว/ผู้บริหาร ศักยภาพละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		
เห็นด้วย	75	98.7
ไม่เห็นด้วย	0	0.0
ไม่ทราบ	1	1.3
รวม	76	100.0
ทัศนคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดราชบุรี		
เห็นด้วย	70	94.6
ไม่เห็นด้วย	3	4.1
ไม่ทราบ	1	1.4
รวม	73	100.0
การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		
เห็นด้วย	72	96.0
ไม่เห็นด้วย	2	2.7
ไม่ทราบ	1	1.3
รวม	75	100.0
การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดราชบุรี		
เห็นด้วย	75	100.0
ไม่เห็นด้วย	0	0.0
ไม่ทราบ	0	0.0
รวม	75	100.0

ตาราง 6 (ต่อ)

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		
เห็นด้วย	72	97.3
ไม่เห็นด้วย	1	1.4
ไม่ทราบ	1	1.4
รวม	74	100.0

ตอนที่ 3 ข้อมูลเพื่อพัฒนาสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากผลการสำรวจโดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า

ผลกระทบด้านบวก ที่ประชาชน/ชุมชนท้องถิ่น ได้รับจากแหล่งท่องเที่ยว อันดับหนึ่งคือ การกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น ที่ได้จากรักท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 83.1 รองลงมาคือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ช่วยทำให้เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง คิดเป็นร้อยละ 72.7 เท่ากับหัวข้อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น สินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ลำดับต่อมาได้แก่เรื่องการช่วยฟื้นฟู สืบต่อวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 71.4

ผลกระทบด้านลบ ที่ประชาชน/ชุมชนท้องถิ่น ได้รับจากแหล่งท่องเที่ยว อันดับหนึ่งคือ การเกิดมลภาวะต่อชุมชนท้องถิ่น เช่น ปัญหาขยะมูลฝอย การนำเสียของแม่น้ำลำคลอง คิดเป็นร้อยละ 79.2 รองลงมาคือ การแก่งแย่งผลประโยชน์กับชุมชนท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 64.9 ลำดับต่อมาคือเรื่อง การทำลายทรัพยากรทางธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่น เช่นการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนเพื่อสร้างที่พักแรม และการทำลายภูมิทัศน์ของชุมชนท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 55.8

ตาราง 7 ผลกระทบที่ประชาชน/ชุมชนท้องถิ่น ได้รับจากแหล่งท่องเที่ยว¹¹

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ผลกระทบด้านบวก¹¹		
โครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชน ช่วยทำให้ชุมชนเข้มแข็ง	56	72.7
การกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่นที่ได้จากนักท่องเที่ยว	66	83.1
การเพิ่มรายได้ต่อหัวของชุมชนท้องถิ่น	49	63.6
การจ้างงานแก่ชุมชน ทั้งทางตรงและทางอ้อม	53	68.8
สร้างความเจริญทางสังคมแก่ชุมชนท้องถิ่น	54	70.1
การเปลี่ยนแปลงแบบแผนการประกอบอาชีพของชุมชน	35	45.5
สร้างความสามัคคีแก่ชุมชนท้องถิ่น	43	55.8
ป้องกันการอพยพย้ายถิ่นของคนในชุมชน	40	51.9
ช่วยฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น	55	71.4
การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น สินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์	56	72.7
เกิดการฟื้นฟูและบูรณะปฏิสังขรณ์สิ่งปลูกสร้าง	41	53.2
เกิดการศึกษาค้นคว้าหาแนวทางรักษาสีงแวดล้อม	48	62.3
ผลกระทบด้านลบ¹¹		
ความไม่เสมอภาคในการพัฒนาและกระจายโอกาส	21	27.3
การแก่งแย่งผลประโยชน์กับชุมชนท้องถิ่น	50	64.9
ค่าครองชีพและราคาที่ดินในพื้นที่ท่องเที่ยวสูงกว่าพื้นที่อื่น	30	39.0
การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี	26	33.8
การขัดแย้งระหว่างคนท้องถิ่นกับคนนอกพื้นที่	32	41.6
การทำลายศิลปวัตถุของชุมชนท้องถิ่น	30	39.0
การทำลายทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่น	43	55.8
เกิดมลภาวะต่อชุมชนท้องถิ่น	61	79.2
การทำลายภูมิทัศน์ของชุมชนท้องถิ่น	43	55.8

¹¹ ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

นอกจากนี้ยังสอบถามผู้นำชุมชนเกี่ยวกับความต้องการในการสร้างที่พักแบบโฮมสเตย์พบว่าผู้นำชุมชนมากกว่าครึ่งมีความต้องการให้มีการสร้างที่พักแบบโฮมสเตย์ คิดเป็นร้อยละ 57.4 โดยมีความต้องการให้สร้างที่พักใหม่สำหรับนักท่องเที่ยว โดยเป็นศูนย์พักนักท่องเที่ยวสำหรับชุมชน (ที่ส่วนกลาง) คิดเป็นร้อยละ 45.5 รองลงมาต้องการให้สร้างที่พักใหม่ สำหรับเจ้าของบ้านที่มีความพร้อม (ส่วนตัว) คิดเป็นร้อยละ 25.5 ส่วนรูปแบบของโฮมสเตย์ที่แบ่งจากบ้านตนเองให้เป็นห้องพักสำหรับนักท่องเที่ยว (หลังเดียวกัน) และการจัดบ้านตนเองให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือน (Home Visit) เพื่อดูความเป็นอยู่ และสภาพทั่วไป มีความต้องการเท่ากัน โดยคิดเป็นร้อยละ 14.5

ตาราง 8 ความต้องการ และแบบของที่พักนักท่องเที่ยว

รายการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ความต้องการที่พักแบบโฮมสเตย์		
ต้องการ	54	57.4
ไม่ต้องการ	40	42.6
รวม	94	100.0
รูปแบบของที่พักนักท่องเที่ยว		
แบ่งจากบ้านตนเอง ให้เป็นห้องพักสำหรับนักท่องเที่ยว	8	14.5
สร้างที่พักใหม่สำหรับนักท่องเที่ยว เฉพาะบ้านที่พร้อม	14	25.5
สร้างที่พักใหม่สำหรับนักท่องเที่ยว เป็นศูนย์ของชุมชน	25	45.5
จัดบ้านตนเองให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือน (Home Visit)	8	14.5
รวม	55	100.0

จากการรวบรวมข้อมูลจากผู้นำชุมชนเกี่ยวกับมาตรการเร่งด่วน (6 อันดับ) ในการส่งเสริม และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดราชบุรี ที่ต้องการให้ทุกฝ่ายเร่งดำเนินการ โดยเรียงตามลำดับได้แก่ 1.) ปัญหาแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม 2.) ปัญหาจากประชาชน/ชุมชนในท้องถิ่น ขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น 3.) ปัญหาด้านการบริการที่ขาดมาตรฐานและขาดประสิทธิภาพ 4.) ปัญหาจากการขาดงบประมาณในการส่งเสริม พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน 5.) ปัญหาจากประชาชน/ชุมชนในท้องถิ่น ขาดความรู้เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว และ 6.) ปัญหาการเข้าถึงจากภายนอกและการเดินทางเชื่อมโยงเส้นทาง

ท่องเที่ยว นอกจากนี้ผู้นำชุมชนเกือบครึ่ง คือร้อยละ 49.5 มีความคิดเห็นว่านักเรียน-นักศึกษา ใน จังหวัดราชบุรีควรเรียนหรือมีกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรี เพื่อสร้างจิตสำนึกและตระหนักถึงการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม การแสดงท้องถิ่น และวิถีชีวิต ของคนราชบุรีให้คงอยู่

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาจากผู้ให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการด้านการจำหน่ายอาหาร-ผลิตภัณฑ์ และประชาชนในพื้นที่ แบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 บัณฑิตด้านความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตอนที่ 3 บัณฑิตด้านเจตคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตอนที่ 4 บัณฑิตด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตอนที่ 5 บัณฑิตด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่างมาจาก 3 กลุ่ม คือ ผู้ให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการด้านการจำหน่ายอาหาร-ผลิตภัณฑ์ และ ประชาชนในพื้นที่ จำนวน 320 คน สามารถจำแนกได้ดังนี้ (ตาราง 9)

เพศ

กลุ่มตัวอย่างพบว่าเพศหญิง มีสัดส่วนใกล้เคียงกับเพศชาย คือ เพศหญิง ร้อยละ 51.9 และเพศชาย ร้อยละ 48.1

อายุ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุ 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.8 และจำนวนที่น้อยที่สุดอายุ 60 ปีขึ้นไป มีเพียงร้อยละ 1.9 อายุโดยเฉลี่ย 39.37 ปี ทั้งนี้มีผู้ที่มีอายุต่ำที่สุดคือ 15 ปี และมีอายุสูงสุด 74 ปี

สถานภาพสมรส

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสแล้ว คิดเป็นร้อยละ 65.6 รองลงมา มีสถานภาพโสด ร้อยละ 30 สถานภาพหม้ายคิดเป็นร้อยละ 2.5 ที่เหลือมีสถานภาพหย่าร้าง ร้อยละ 1.9

ระดับการศึกษา (วุฒิการศึกษาขั้นสูงสุด)

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 35.9 รองลงมามีการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 19.7 ส่วนระดับปริญญาเอก มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 0.3 แต่มีผู้ไม่ได้รับการศึกษามีเพียงร้อยละ 0.9

อาชีพหลัก

อาชีพหลักของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ร้อยละ 35.6 มีอาชีพรับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ รองลงมาประกอบธุรกิจส่วนตัว จำนวนร้อยละ 20.6 และน้อยที่สุดมีอาชีพเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 0.3

อาชีพรอง

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพรองคือ ประกอบธุรกิจส่วนตัวร้อยละ 16.6 รองลงมาเป็นพ่อบ้าน/แม่บ้าน ร้อยละ 10.6 น้อยที่สุดคือทำงานบริษัท/เอกชน ร้อยละ 0.6

รายได้ต่อเดือน

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีรายได้ต่ำกว่า 10,000.- บาท ร้อยละ 60.3 รองลงมาามีรายได้ 20,001-30,000.- บาท คิดเป็นร้อยละ 16.6 ซึ่งใกล้เคียงกับกลุ่มที่มีรายได้ 10,001-20,000.- บาท ที่มีร้อยละ 15.9 ที่เหลือมีรายได้มากกว่า 30,000.- บาท จำนวนร้อยละ 7.2 โดยมีรายได้เฉลี่ย 14,093.- บาท ทั้งนี้ผู้ที่มียาได้ต่ำสุด คือ 1,000.- บาท และผู้ที่มีรายได้สูงสุด คือ 68,400.- บาท

ระยะเวลาที่ทำงานอยู่ในจังหวัดราชบุรี

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการทำงานในจังหวัดราชบุรีน้อยกว่า 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 41.3 รองลงมามีระยะเวลาในการทำงาน 11-20 ปี และ ระยะเวลาทำงานที่มากกว่า 50 ปี คิดเป็น ร้อยละ 20.6 และ ร้อยละ 16.9 ตามลำดับ ส่วนระยะเวลาในการทำงาน 31-40 ปี มีเพียงร้อยละ 5.3 โดยมีระยะเวลาที่ทำงานอยู่ในจังหวัดราชบุรีเฉลี่ย 17.11 ปี

ระยะเวลาที่อาศัยในจังหวัดราชบุรี

กลุ่มตัวอย่างมีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในจังหวัดราชบุรี ส่วนใหญ่อาศัยอยู่เป็นเวลา 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 18.8 รองลงมามีระยะเวลาอาศัย 11-20 ปี และอาศัยน้อยกว่า 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 18.4 และ ร้อยละ 18.1 ตามลำดับ โดยระยะเวลาที่อาศัยมากกว่า 50 ปี มีเพียงร้อยละ 15 ส่วนระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในจังหวัดราชบุรีเฉลี่ย 28.57 ปี

ตาราง 9 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n = 320)

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
หญิง	154	48.1
ชาย	166	51.9
อายุ (ปี)		
อายุต่ำกว่า 20 ปี	21	6.6
21 – 30 ปี	60	18.8
31 – 40 ปี	85	26.6
41 – 50 ปี	92	28.8
51 – 60 ปี	56	17.5
อายุมากกว่า 60 ปี	6	1.9
$\bar{X} = 39.37$ S.D. = 12.119		
Min = 15 Max = 74		
สถานภาพสมรส		
โสด	96	30.0
สมรส	210	65.6
หม้าย	8	2.5
หย่าร้าง	6	1.9
ระดับการศึกษา (วุฒิการศึกษาขั้นสูงสุด)		
ไม่ได้ศึกษา	3	0.9
ประถมศึกษา	63	19.7
มัธยมศึกษาตอนต้น	44	13.8
มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช.	50	15.6
อนุปริญญา หรือ ปวส. หรือเทียบเท่า	20	6.3
ปริญญาตรี	115	35.9
ปริญญาโท	19	5.9
ปริญญาเอก	1	0.3
อื่นๆ	2	0.6

ตาราง 9 (ต่อ)

(n = 320)

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อาชีพหลัก		
ทำไร่ / ทำนา / ทำสวน	20	6.3
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	66	20.6
เลี้ยงสัตว์	1	0.3
รับราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ	114	35.6
บริษัท / เอกชน	24	7.5
รับจ้างทั่วไป	47	14.7
พ่อบ้าน / แม่บ้าน	7	2.2
อื่นๆ	37	11.6
อาชีพรอง		
ทำไร่ / ทำนา / ทำสวน	20	6.3
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	53	16.6
เลี้ยงสัตว์	14	4.4
รับราชการ / พนักงานรัฐวิสาหกิจ	8	2.5
บริษัท / เอกชน	2	0.6
รับจ้างทั่วไป	30	9.4
พ่อบ้าน / แม่บ้าน	34	10.6
อื่นๆ	24	7.5
รายได้ต่อเดือน		
ต่ำกว่า 10,000.- บาท	193	60.3
10,001 – 20,000.- บาท	51	15.9
20,001 – 30,000.- บาท	53	16.6
มากกว่า 30,000.- บาท	23	7.2
$\bar{X} = 14,093$ S.D. = 12,105		
Min = 1,000 Max = 68,400		

ตาราง 9 (ต่อ)

(n = 320)

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระยะเวลาที่ทำงานอยู่ในจังหวัดราชบุรี		
น้อยกว่า 10 ปี	132	41.3
11 – 20 ปี	66	20.6
21 – 30 ปี	32	10.0
31 – 40 ปี	17	5.3
41 – 50 ปี	19	5.9
มากกว่า 50 ปี	54	16.9
$\bar{X} = 17.11$ S.D. = 15.393		
Min = 0 Max = 74		
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในจังหวัดราชบุรี		
น้อยกว่า 10 ปี	58	18.1
11 – 20 ปี	59	18.4
21 – 30 ปี	46	14.4
31 – 40 ปี	60	18.8
41 – 50 ปี	49	15.3
มากกว่า 50 ปี	48	15.0
$\bar{X} = 28.57$ S.D. = 16.983		
Min = 0 Max = 74		

ตอนที่ 2 ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากการศึกษา พบว่าความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกลุ่มตัวอย่าง ที่ได้ทำแบบทดสอบจากแบบสอบถาม ข้อที่เลือกตอบตัวเล็อกถูก จำนวนที่เลือกสูงสุดคือข้อ 2 คิดเป็นร้อยละ 92.8 โดยกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับระบบนิเวศทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รองลงมาคือ ข้อ 19 คิดเป็นร้อยละ 91.9 โดยกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องสร้างจิตสำนึกทุกฝ่าย ทั้งประชาชนท้องถิ่น ผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว ภาครัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ และนักท่องเที่ยว

จึงประสบความสำเร็จ และบรรลุวัตถุประสงค์ ลำดับต่อมาเป็นข้อที่ 20 คิดเป็นร้อยละ 90.9 โดยกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สามารถรักษาวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมของท้องถิ่นได้ ส่วนข้อที่กลุ่มตัวอย่างเลือกตัวเลือกผิด จำนวนที่เลือกสูงสุดคือข้อ 8 คิดเป็นร้อยละ 80.6 ที่ว่านักท่องเที่ยวไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามระเบียบ และข้อบังคับของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัดเพราะจะทำให้การเดินทางท่องเที่ยวไม่สนุก และจำกัดสิทธิเสรีภาพ รองลงมาคือข้อ 5 คิดเป็นร้อยละ 75.6 กลุ่มตัวอย่างเลือกตัวเลือกผิด ในเรื่องการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่หรูหรา เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ลำดับต่อมาเป็นข้อที่ 16 คิดเป็นร้อยละ 72.8 โดยกลุ่มตัวอย่างเลือกตัวเลือกผิด ที่ว่าการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่เหมาะสมสำหรับสังคมไทย เพราะมีข้อจำกัดมาก อีกทั้งยังขาดความสะดวกสบาย ดังแสดงในตาราง 10

ตาราง 10 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแต่ละข้อ

ข้อคำถาม	ถูก (ร้อยละ)	ผิด (ร้อยละ)
1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่ช่วยรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	90.3	9.7
2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับระบบนิเวศทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	92.8	7.2
3. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องจัดการโดยชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในขบวนการจัดการ เพราะเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับทรัพยากรมากที่สุด	85.6	14.4
4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำเป็นต้องมีผู้นำทางที่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับระบบนิเวศ และสามารถให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง	89.7	10.3
5. การก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่หรูหรา เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	24.4	75.6
6. การส่งเสียงดัง การเก็บพันธุ์ไม้ ดอกไม้ ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	76.3	23.8

ตาราง 10 (ต่อ)

ข้อคำถาม	ถูก (ร้อยละ)	ผิด (ร้อยละ)
7. การรณรงค์ให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้ประกอบการด้านการด้านการท่องเที่ยวเท่านั้น	30.9	69.1
8. นักท่องเที่ยวไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามระเบียบ และข้อบังคับของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเคร่งครัดเพราะจะทำให้การเดินทางท่องเที่ยวไม่สนุก และจำกัดสิทธิ เสรีภาพ	19.4	80.6
9. การท่องเที่ยวเดินป่า หรือขี่จักรยาน โดยการแสวงหาเส้นทางใหม่ โดยขาดการควบคุมของเจ้าหน้าที่ อาจก่อให้เกิดปัญหาต่อระบบนิเวศได้	78.4	21.6
10. การนำภาชนะที่ย่อยสลายยาก เช่น กล่องโฟม ขวดพลาสติก เข้าไปในสถานที่ท่องเที่ยว เป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ เพราะจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม	90.6	9.4
11. การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ โบราณคดี การแสดงวัฒนธรรม การพักค้างแรมในชุมชน ไม่จัดว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	53.1	46.9
12. อำเภอสวนผึ้ง เป็นอำเภอเดียวของจังหวัดราชบุรี ที่เหมาะสำหรับจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพราะมีความเป็นธรรมชาติมากกว่าอำเภออื่นๆ	51.3	48.8
13. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะทำให้เกิดความขัดแย้งกับชุมชนท้องถิ่น เพราะทำให้วิถีชีวิตของชุมชนเปลี่ยนไปจากเดิม	28.8	71.3
14. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นช่องทางสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่นในระดับรากหญ้า	83.1	16.9
15. สินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	35.0	65.0
16. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไม่เหมาะสมสำหรับสังคมไทยเพราะมีข้อจำกัดมาก อีกทั้งยังขาดความสะดวกสบาย	27.2	72.8

ตาราง 10 (ต่อ)

ข้อคำถาม	ถูก (ร้อยละ)	ผิด (ร้อยละ)
17. เกษตรสัญจร ทัวรดำนํ้า การเดินป่า ฯลฯ เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	80.9	19.1
18. สถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทุกแห่งในจังหวัดราชบุรี สามารถจัดกิจกรรมต่างๆ เหมือนกันได้ เพราะจะได้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งจังหวัด	49.1	50.9
19. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องสร้างจิตสำนึกทุกฝ่าย ทั้งประชาชนท้องถิ่น ผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ เจ้าหน้าที่ของรัฐ และนักท่องเที่ยว จึงประสบความสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์	91.9	8.1
20. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สามารถรักษาวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมท้องถิ่นได้	90.9	9.1

จากนั้นนำคะแนนที่ได้มาจัดระดับความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ ระดับมาก ระดับปานกลาง ระดับน้อย และ ระดับน้อยมาก โดยเกณฑ์ในการพิจารณาได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 ผลจากการแบ่งกลุ่มระดับความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 58.1 มีความรู้ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 31.3 ลำดับต่อมามีความรู้ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 9.4 ที่เหลือมีความรู้ในระดับน้อยมากคิดเป็นร้อยละ 1.3 ดังตาราง 11 จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับมาก ซึ่งจะเป็นผลดีในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ที่ศึกษา โดยกลุ่มตัวอย่างจะสามารถเข้าใจถึงแนวคิดและหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้เป็นอย่างดี และทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ตาราง 11 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ระดับความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	จำนวน	ร้อยละ
มีความรู้ในระดับมาก (จำนวน 16-20 ข้อ)	186	58.1
มีความรู้ในระดับปานกลาง (จำนวน 11-15 ข้อ)	100	31.3
มีความรู้ในระดับน้อย (จำนวน 6-10 ข้อ)	30	9.4
มีความรู้ในระดับน้อยมาก (จำนวน 0-5 ข้อ)	4	1.3
รวม	320	100.0
—		
X = 15.29		
S.D. = 0.716		

ตอนที่ 3 ปัจจัยด้านเจตคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากการศึกษาเจตคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่าในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีเจตคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับที่เห็นด้วย โดยมีค่าเฉลี่ย 4.01 และเมื่อแยกตามระดับค่าเฉลี่ยพบว่าค่าเฉลี่ยสูงสุด 4.41 คือประชาชน/ชุมชนในพื้นที่ ต้องร่วมกันปกป้องดูแลทรัพยากรในพื้นที่ และปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน รองลงมาระดับค่าเฉลี่ย 4.39 คือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะประสบความสำเร็จได้ จะต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่ดูแลด้านการท่องเที่ยว ประชาชน/ชุมชนท้องถิ่น ผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว และมีค่าเฉลี่ยเท่ากับกลุ่มตัวอย่างที่มีความความคิดเห็นว่าควรให้เยาวชน (นักเรียน-นักศึกษา) ในจังหวัดราชบุรีเรียนหรือมีกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรี เพื่อให้เกิดจิตสำนึก และอนุรักษ์ธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ส่วนปัจจัยด้านเจตคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในระดับไม่แน่ใจ มีค่าเฉลี่ย 3.02 โดยกลุ่มตัวอย่างคิดว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นกระแสสังคมที่มีเป็นบางครั้ง บางคราว ไม่ยั่งยืนแน่นอน โดยแสดงรายละเอียดต่างๆ ดังตาราง 12

ตาราง 12 จำนวนกลุ่มตัวอย่างต่อเจตคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(n = 320)

เจตคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	ความคิดเห็น (คน)					— X	S.D.
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง		
1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีส่วนในการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติดีขึ้น	121	154	39	6	0	4.22	0.727
2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นเพียงการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้การท่องเที่ยวเท่านั้น ไม่สามารถช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้	19	57	61	145	38	3.39	1.092
3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นกระแสสังคมที่เป็นบางครั้ง บางคราว ไม่ยั่งยืนแน่นอน	13	95	99	98	14	3.02	0.973
4. การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องคำนึงถึงศักยภาพของทรัพยากรที่มีอยู่ และมีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม	114	180	15	11	0	4.24	0.696
5. การควบคุมดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเป็นหน้าที่ของประชาชน/ชุมชนในพื้นที่เท่านั้น	32	70	24	146	48	3.34	1.251
6. การจัดทำกิจกรรมท่องเที่ยว ต้องมีผู้ให้คำแนะนำหรือมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ให้มีจำนวนเพียงพอ และสามารถอธิบายให้ความรู้ชัดเจน	107	186	18	4	4	4.22	0.714
7. การจัดทำป้ายสื่อความหมาย จำเป็นต้องหาจุดที่ตั้งที่เหมาะสม โดยสามารถสื่อและให้ความรู้ได้ดี	112	186	16	5	1	4.26	0.652
8. ประชาชน/ชุมชนในพื้นที่ ต้องร่วมกันปกป้องดูแลทรัพยากรในพื้นที่ และปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน	151	156	7	6	0	4.41	0.632
9. การเก็บค่าธรรมเนียมการเข้าท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติต่างๆ เป็นสิ่งที่ควรทำ เพราะช่วยให้มีรายได้สำหรับบำรุงรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้น	84	159	41	27	9	3.88	0.985

ตาราง 12 (ต่อ)

(n = 320)

เจตคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	ความคิดเห็น (คน)					— X	S.D.
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง		
10. การท่องเที่ยวไปในชุมชนท้องถิ่นต่างๆ นั้น เป็นการช่วยสร้างรายได้ให้กับชาวบ้าน นักท่องเที่ยวเป็นเสมือนลูกค้า จึงไม่จำเป็นต้องเคารพเกรงใจชาวบ้าน/ชุมชนในพื้นที่	24	47	21	142	86	3.68	1.226
11. ควรมีการฝึกอบรมประชาชนในพื้นที่ที่มีความสนใจเกี่ยวกับร้านขายอาหาร-เครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึกหรือสินค้าท้องถิ่น การบริการที่พัก มัคคุเทศก์ท้องถิ่น การบริการด้านพาหนะ การแสดงประเพณี-วัฒนธรรมท้องถิ่น	120	186	7	4	0	4.33	0.585
12. ท่านคิดว่า นักท่องเที่ยวที่ดี ควรศึกษาข้อมูลในด้านต่างๆ เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวก่อนไปเที่ยวทุกครั้ง	110	184	17	9	0	4.23	0.675
13. ท่านคิดว่า การนำขยะที่ย่อยสลายไม่ได้ตามธรรมชาติทุกชิ้นออกจากป่า หลังการท่องเที่ยวเป็นสิ่งยุ่งยากไม่สามารถปฏิบัติได้จริง	23	68	30	129	70	3.48	1.244
14. ท่านคิดว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะประสบความสำเร็จจะต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่ดูแลด้านการท่องเที่ยว ประชาชน/ชุมชนท้องถิ่น ผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว	143	163	11	3	0	4.39	0.604
15. ท่านคิดว่า ควรสนับสนุนให้ประชาชน/ชุมชนท้องถิ่นของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ มีส่วนร่วมตัดสินใจในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ อย่างแท้จริง	135	164	17	4	0	4.34	0.639
16. ท่านคิดว่าเยาวชน (นักเรียน-นักศึกษา)ควรมีวิชาเรียนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว (ทั่วไป) ในหลักสูตรเพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	128	175	16	1	0	4.34	0.588

ตาราง 12 (ต่อ)

(n = 320)

เจตคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	ความคิดเห็น (คน)					— X	S.D.
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง		
17. ท่านคิดว่าเยาวชน (นักเรียน-นักศึกษา) ในจังหวัดราชบุรีควรเรียนหรือมีกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรี เพื่อให้เกิดจิตสำนึก และอนุรักษ์ธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต	140	165	13	1	0	4.39	0.583
รวม						4.01	0.376

จากผลการศึกษาเจตคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่ในกลุ่มตัวอย่างมีเจตคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อยู่ในระดับที่เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (จาก 5 ระดับ) ซึ่งจะเป็นผลดีในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อีกทั้งจะทำให้การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี โดยนำเสนอระดับเจตคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังตาราง 13

ตาราง 13 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับเจตคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ระดับเจตคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	จำนวน	ร้อยละ
มีเจตคติในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง	69	24.8
มีเจตคติในระดับเห็นด้วย	196	70.5
มีเจตคติในระดับไม่แน่ใจ	13	4.7
รวม	278	100.0

ตอนที่ 4 ปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่าง พบว่าส่วนใหญ่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คิดเป็นร้อยละ 69.4 และไม่เคยได้รับข้อมูลข่าวสาร ร้อยละ 30.6 ดังแสดงในตาราง 14

ตาราง 14 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	จำนวน	ร้อยละ
เคย	222	69.4
ไม่เคย	98	30.6
รวม	320	100.0

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในภาพรวมพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.60 และเมื่อแบ่งช่วงความถี่ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยจำแนกออกเป็น 5 ระดับ ดังแสดงในตาราง 15

ความถี่ของการได้รับข้อมูลข่าวสารทุกวัน พบว่าส่วนใหญ่ได้รับจากสื่อหนังสือพิมพ์ คิดเป็นร้อยละ 33.0 รองลงมาคือโทรทัศน์ และ หอกระจายข่าว คิดเป็นร้อยละ 29.2 และ 10.7 ตามลำดับ

ความถี่ของการได้รับข้อมูลข่าวสารสัปดาห์ละ 1-2 ครั้ง พบว่าส่วนใหญ่ได้รับจากสื่อโทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 31.5 รองลงมาคือ ภาพยนตร์/สารคดี/วิดีโอเผยแพร่ และหนังสือพิมพ์ คิดเป็นร้อยละ 27.2 และ 23.9 ตามลำดับ

ความถี่ของการได้รับข้อมูลข่าวสารเดือนละ 1-2 ครั้ง พบว่าส่วนใหญ่ได้รับจากสื่อนิตยสาร/วารสาร คิดเป็นร้อยละ 28.7 รองลงมาคือ ภาพยนตร์/สารคดี/วิดีโอเผยแพร่ และแผ่นพับ/ใบปลิว คิดเป็นร้อยละ 23.0 และ 22.0 ตามลำดับ

ความถี่ของการได้รับข้อมูลข่าวสารนานกว่าเดือนละครั้ง พบว่าส่วนใหญ่ได้รับจากสื่อเอกสารราชการ คิดเป็นร้อยละ 33.8 รองลงมาคือ แผ่นพับ/ใบปลิว และ ญาติ/บุคคลในครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 33.6 และ 33.3 ตามลำดับ

การไม่เคยได้รับข้อมูลข่าวสาร พบว่า ไม่เคยได้รับจากหอกระจายข่าว คิดเป็นร้อยละ 50.7 รองลงมาคือเว็บไซต์ และ เจ้าหน้าที่ของรัฐ คิดเป็นร้อยละ 50.2 และ 39.0 ตามลำดับ

ตาราง 15 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความถี่ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(n=222)

ประเภทของสื่อ	ความถี่ที่ได้รับ (ร้อยละ)					— X	S.D.
	ทุกวัน	สัปดาห์ละ 1-2 ครั้ง	เดือนละ 1-2 ครั้ง	นานกว่าเดือนละครั้ง	ไม่เคย		
1. โทรทัศน์	29.2	31.5	20.5	15.1	3.7	3.68	1.153
2. วิทยุ	13.5	21.9	17.2	23.3	24.2	2.77	1.384
3. หนังสือพิมพ์	33.0	23.9	15.1	17.4	10.6	3.51	1.379
4. หอกระจายข่าว	10.7	13.5	10.7	14.4	50.7	2.19	1.446
5. บอร์ดประชาสัมพันธ์ / บอร์ดข่าว	5.6	14.1	18.8	26.8	34.7	2.29	1.236
6. ภาพยนตร์ / สารคดี / วิดีโอเผยแพร่	7.8	27.2	23.0	24.9	17.1	2.84	1.224
7. เว็บไซต์	8.0	11.3	14.1	16.4	50.2	2.10	1.345
8. นิตยสาร / วารสาร	7.9	16.2	28.7	29.6	17.6	2.67	1.173
9. ป้ายนิเทศ / ป้ายโฆษณา / นิทรรศการ	5.7	18.4	19.8	30.7	25.5	2.48	1.214
10. แผ่นพับ / ใบปลิว	5.6	9.8	22.0	33.6	29.0	2.29	1.152
11. เอกสารราชการ	4.2	12.2	15.5	33.8	34.3	2.18	1.157
12. เจ้าหน้าที่ของรัฐ	5.2	7.0	17.8	31.0	39.0	2.08	1.146
13. การประชุม / อบรม	1.8	7.4	18.9	33.2	38.7	2.00	1.021
14. ญาติ / บุคคลในครอบครัว	5.7	9.5	14.3	33.3	37.1	2.13	1.183
รวม						1.60	1.733

เมื่อนำผลการศึกษาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำนวน 222 คน เมื่อนำมาจัดระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 54.2

รองลงมา มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระดับปานกลาง และระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 38.0 และ 7.9 ตามลำดับ

ตาราง 16 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(n = 222)

ระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	จำนวน	ร้อยละ
รับรู้ข้อมูลข่าวสารระดับมาก	17	7.9
รับรู้ข้อมูลข่าวสารระดับปานกลาง	82	38.0
รับรู้ข้อมูลข่าวสารระดับน้อย	117	54.2
รวม	216	100.0

ในส่วนของการต้องการการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มเติม คิดเป็นร้อยละ 90.3 โดยเรื่องที่ต้องการทราบเพิ่มเติมมากที่สุดคือ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คิดเป็นร้อยละ 78.4 รองลงมาคือประเภทของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ บทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คิดเป็นร้อยละ 70.8 และ 65.3 ตามลำดับ ดังแสดงในตาราง 17

ตาราง 17 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามความถี่ของการต้องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มเติม

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	จำนวน	ร้อยละ
1. ความต้องการข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติม		
ต้องการ	287	90.3
ไม่ต้องการ	31	9.7
รวม	318	100.0

ตาราง 17 (ต่อ)

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	จำนวน	ร้อยละ
2. ข้อมูลข่าวสารที่ต้องการทราบข้อมูลเพิ่มเติม ^{1/}		
2.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		
ต้องการ	228	78.4
ไม่ต้องการ	63	21.6
รวม	291	100.0
2.2 ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ		
ต้องการ	206	70.8
ไม่ต้องการ	85	29.2
รวม	291	100.0
2.3 ข้อดี/ข้อเสีย/ผลกระทบ/ปัญหาและอุปสรรค		
ต้องการ	189	64.9
ไม่ต้องการ	102	35.1
รวม	291	100.0
2.4 บทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชน		
ต้องการ	190	65.3
ไม่ต้องการ	101	34.7
รวม	291	100.0

^{1/} ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

กลุ่มตัวอย่างต้องการให้นำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผ่านสื่อโทรทัศน์ มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 76.3 รองลงมาคือ หนังสือพิมพ์ และ วิทยุ คิดเป็นร้อยละ 59.1 และ 41.9 ตามลำดับ ดังแสดงในตาราง 18

ตาราง 18 ร้อยละความต้องการข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้นำเสนอผ่านสื่อต่าง ๆ ^{1/}

สื่อเพื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	ร้อยละ
1. โทรทัศน์	76.3
2. วิทยุ	41.9
3. หนังสือพิมพ์	59.1
4. หอกระจายข่าว	29.1
5. บอร์ดประชาสัมพันธ์ / บอร์ดข่าว	17.8
6. ภาพยนตร์ / สารคดี / วิดีโอ เผยแพร่	30.6
7. เว็บไซต์	26.6
8. นิตยสาร / วารสาร	31.9
9. ป้ายนิเทศ / ป้ายโฆษณา / นิทรรศการ	30.0
10. แผ่นพับ / ใบปลิว	39.1
11. เอกสารราชการ	25.9
12. เจ้าหน้าที่ของรัฐ	21.6
13. การประชุม / อบรม	23.8
14. ญาติ / บุคคลในครอบครัว	10.3

^{1/} ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ตอนที่ 5 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาพรวมพบว่า มีระดับการมีส่วนร่วมเฉลี่ย 1.60 แสดงว่าระดับการมีส่วนร่วมน้อย นอกจากนี้เมื่อศึกษารายละเอียดยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวนมากตอบว่านานๆ ครั้งถึงจะมีส่วนร่วมในการเสียสละแรงงานในกิจกรรมพัฒนาการท่องเที่ยว โดยมีค่าเฉลี่ย 1.82 ลำดับที่รองลงมาและลำดับที่เหลือไม่เคยมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม ดังตาราง 19

ตาราง 19 จำนวนกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

(n = 320)

ลักษณะการมีส่วนร่วมในการจัดการ ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	การมีส่วนร่วม (คน)					— X	S.D.
	ทุกครั้ง	บ้าง เกือบทุกครั้ง	บ้าง บ่อยครั้ง	บ้าง นานๆ ครั้ง	ไม่เคยเลย		
1. ทุกครั้งที่มีการจัดประชุมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว (เชิงนิเวศ) ท่านเข้าร่วมประชุมบ่อยครั้งเพียงใด	20	17	18	79	183	1.78	1.171
2. ในการประชุมแต่ละครั้ง ท่านได้เสนอปัญหาเกี่ยวกับ การท่องเที่ยว (เชิงนิเวศ) บ่อยครั้งเพียงใด	5	13	26	64	209	1.55	0.922
3. ในการประชุมท่านแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการ แก้ปัญหาบ่อยครั้งเพียงใด	8	12	24	76	197	1.61	0.961
4. ท่านมีส่วนร่วมในการฝึกอบรมด้านการจัดการด้าน การท่องเที่ยว (เชิงนิเวศ) บ่อยครั้งเพียงใด	4	14	20	85	193	1.58	0.889
5. ท่านมีส่วนร่วมในการรวบรวมข้อมูลในการดำเนิน งาน กิจกรรมพัฒนาการท่องเที่ยว (เชิงนิเวศ) บ่อย ครั้งเพียงใด	6	9	27	79	195	1.58	0.903
6. ในการกำหนดเป้าหมายการทำกิจกรรมพัฒนาการ ท่องเที่ยว (เชิงนิเวศ) ท่านมีส่วนร่วมบ่อยครั้งเพียงใด	10	14	21	74	197	1.63	1.008
7. ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนขั้นตอนการดำเนินงาน พัฒนาการท่องเที่ยว (เชิงนิเวศ) บ่อยครั้งเพียงใด	6	12	21	63	214	1.52	0.917
8. ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เช่น การทำประชา พิจารณ์ของชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว (เชิงนิเวศ) บ่อยครั้งเพียงใด	13	5	19	60	219	1.52	0.981
9. ท่านได้ชักชวนเพื่อนร่วมงานเข้ามามีส่วนร่วมในการ พัฒนาการท่องเที่ยว (เชิงนิเวศ) บ่อยครั้งเพียงใด	11	14	30	78	184	1.71	1.040
10. ในการพัฒนาการท่องเที่ยว (เชิงนิเวศ) ท่านได้ทำ หน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บ่อยครั้งเพียงใด	11	9	22	75	199	1.60	0.985
11. ท่านเสียสละแรงงานในกิจกรรมพัฒนาการท่องเที่ยว (เชิงนิเวศ) บ่อยครั้งเพียงใด	12	14	34	103	154	1.82	1.040
12. ท่านร่วมลงทุนในกิจกรรมพัฒนาการท่องเที่ยว (เชิงนิเวศ) เช่น การทำบ้านพักสำหรับนักท่องเที่ยว สินค้า OTOP ฯลฯ บ่อยครั้งเพียงใด	6	12	20	62	217	1.51	0.913

ตาราง 19 (ต่อ)

(n = 320)

ลักษณะการมีส่วนร่วมในการจัดการ ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	การมีส่วนร่วม (คน)					— X	S.D.
	ทุกครั้ง	เกือบทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	นานๆ ครั้ง	ไม่เคยเลย		
13. เมื่อเกิดปัญหาในระหว่างการค้าเนงานพัฒนาการ ท่องเที่ยว (เชิงนิเวศ) ท่านมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา บ่อยครั้งเพียงใด	5	10	22	79	201	1.55	0.876
14. ท่านมีส่วนร่วมในการควบคุมการค้าเนกิจกรรม พัฒนาการท่องเที่ยว (เชิงนิเวศ) บ่อยครั้งเพียงใด	8	11	16	79	202	1.56	0.929
15. ท่านมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ และติดตามความ ก้าวหน้า ระหว่างการค้าเนกิจกรรม พัฒนาการ ท่องเที่ยว (เชิงนิเวศ) บ่อยครั้งเพียงใด	8	10	21	68	210	1.54	0.936
16. เมื่อสิ้นสุดโครงการแล้ว ท่านมีส่วนร่วมในการปรับ ปรุงแก้ไขปัญหาด่วนที่ได้ติดตามผลการดำเนินงาน บ่อยครั้งเพียงใด	8	10	22	74	203	1.57	0.938
17. เมื่อกิจกรรมสิ้นสุดลง ท่านมีส่วนร่วมในการประเมิน ผลการดำเนินงานบ่อยครั้งเพียงใด	8	10	21	70	208	1.55	0.935
18. ท่านมีส่วนร่วมบำรุงรักษา โครงการกิจกรรมด้าน การท่องเที่ยว (เชิงนิเวศ) บ่อยครั้งเพียงใด	15	13	28	87	174	1.76	1.084
19. ท่านมีส่วนร่วมในการศึกษาผลกระทบจากการท่อง เที่ยว (เชิงนิเวศ) บ่อยครั้งเพียงใด	6	10	24	83	194	1.58	0.902
20. ท่านมีส่วนเสนอแนะแนวทางป้องกันไม่ให้เกิดผล กระทบด้านลบจากการท่องเที่ยว (เชิงนิเวศ) บ่อย ครั้งเพียงใด	12	13	35	68	189	1.71	1.063
รวม						1.60	0.811

จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยได้นำ
คะแนนที่ได้มาจัดระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ คือระดับสูง ระดับ
ปานกลาง และระดับน้อย โดยเกณฑ์ในการพิจารณาได้กล่าวแล้วในบทที่ 3 พบว่ากลุ่มตัวอย่าง
ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับน้อย
คิดเป็นร้อยละ 86.9 รองลงมามีส่วนร่วมในระดับปานกลาง และระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 9.6 และ

3.5 ตามลำดับ ดังแสดงในตาราง 20 โดยจะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการเสียสละแรงงานในกิจกรรมพัฒนาการท่องเที่ยว ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่ดีที่กลุ่มตัวอย่างพร้อมที่จะเสียสละแรงงาน แต่ทั้งนี้ยังต้องหาวิธีการต่างๆ เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างเข้ามามีส่วนร่วม หรือมีบทบาทต่างๆ ในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มมากขึ้น

ตาราง 20 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ระดับความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	จำนวน	ร้อยละ
มีส่วนร่วมในระดับสูง	11	3.5
มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง	30	9.6
มีส่วนร่วมในระดับน้อย	273	86.9
รวม	314	100.0

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร กับระดับการมีส่วนร่วม และการสร้างสมการถดถอย เพื่อพยากรณ์ระดับการมีส่วนร่วม

รายละเอียดข้อมูลพื้นฐานทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา จำแนกตามตัวแปรที่เกี่ยวข้อง

1. ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้ง 9 ตัวแปร กับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. การสร้างสมการถดถอย (Regression Equation) เพื่อพยากรณ์ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เพื่อสร้างความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับสัญลักษณ์ทางสถิติที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ จึงกำหนดสัญลักษณ์เพื่อการวิเคราะห์ทางสถิติในข้อมูลดังนี้

n	แทน	จำนวนหน่วยตัวอย่างในกลุ่มตัวอย่าง
X_1	แทน	เพศ
X_{11}	แทน	เพศชาย
X_{12}	แทน	เพศหญิง
X_2	แทน	อายุ

X_3	แทน	สถานภาพการสมรส
X_{31}	แทน	สถานะโสด
X_{32}	แทน	สถานะสมรส
X_{33}	แทน	สถานะหม้าย
X_{34}	แทน	สถานะหย่าร้าง
X_4	แทน	ระดับการศึกษา
X_{41}	แทน	ไม่ได้ศึกษา
X_{42}	แทน	ระดับการศึกษา ระดับประถมศึกษา
X_{43}	แทน	ระดับการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
X_{44}	แทน	ระดับการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช.
X_{45}	แทน	ระดับการศึกษา ระดับอนุปริญญา หรือ ปวส.
X_{46}	แทน	ระดับการศึกษา ระดับปริญญาตรี
X_{47}	แทน	ระดับการศึกษา ระดับปริญญาโท
X_{48}	แทน	ระดับการศึกษา ระดับปริญญาเอก
X_5	แทน	อาชีพหลัก
X_{51}	แทน	อาชีพ ทำไร่/ทำนา/ทำสวน
X_{52}	แทน	อาชีพ ประกอบธุรกิจส่วนตัว
X_{53}	แทน	อาชีพ เลี้ยงสัตว์
X_{54}	แทน	อาชีพ รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ
X_{55}	แทน	อาชีพ บริษัท/เอกชน
X_{56}	แทน	อาชีพ รับจ้างทั่วไป
X_{57}	แทน	อาชีพ พ่อบ้าน/แม่บ้าน
X_{58}	แทน	อาชีพ อื่นๆ
X_6	แทน	รายได้ต่อเดือน
X_7	แทน	ความรู้
X_8	แทน	เจตคติ
X_9	แทน	การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร
Y	แทน	ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย

S.D.	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
b	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ซึ่งพยากรณ์ในรูปของคะแนนดิบ
β	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ซึ่งพยากรณ์ในรูปของคะแนนมาตรฐาน
Y	แทน	สมการพยากรณ์การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยใช้คะแนนดิบ
Z	แทน	สมการพยากรณ์การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในรูปคะแนนมาตรฐาน
R	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
R^2	แทน	กำลังสองของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
S.E.	แทน	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย
a	แทน	ค่าคงที่ (Constant)

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยลักษณะประชากร ซึ่งประกอบด้วย ตัวแปร เพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน ส่วนปัจจัยเกี่ยวพัน ประกอบด้วย ความรู้ เจตคติ และการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร กับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้จากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ซึ่งแสดงในรูปของเมตริกสหสัมพันธ์ (Correlation Matrix) ดังตาราง 21

จากตาราง 21 เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Y) กับตัวแปรอิสระ (X) ในระดับความมีนัยสำคัญของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่ .05 และ .01 พบว่า

เพศ มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .022

อายุ มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .184

สถานภาพการสมรส

สถานะโสด มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .050

สถานะสมรส มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ -.035

สถานะหม้าย มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .000

ระดับการศึกษา

ไม่ได้ศึกษา มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .027

ระดับประถมศึกษา มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ -.140

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .232

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช. มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างไม่มีนัยสำคัญ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .055

ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างมีนัยสำคัญ .05 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ -.251

เจตคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างมีนัยสำคัญ .05 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ -.132

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างมีนัยสำคัญ .05 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ .445

การสร้างสมการถดถอย (Regression Equation) เพื่อพยากรณ์ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ว่าตัวแปรใดมีความสามารถพยากรณ์การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยวิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มและลดตัวแปรด้านปัจจัยลักษณะประชากรและปัจจัยเงื่อนไข เป็นขั้นๆ (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งได้จากการศึกษาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ ของตัวแปรพยากรณ์ ดังรายละเอียดในตาราง 22

ตาราง 22 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณยกกำลังสองที่เพิ่มขึ้น เมื่อเพิ่มตัวแปรในการวิเคราะห์

ตัวพยากรณ์	R	R ²	R ² ที่เพิ่มขึ้น
X ₉	.490	.240	.237
X ₉ , X ₇	.574	.330	.325
X ₉ , X ₇ , X ₂	.585	.343	.335

จากตาราง 22 พบว่าตัวแปรด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร (X₉) มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้วยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ .490 และสามารถอธิบายความแปรปรวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้ร้อยละ 24.0 และเมื่อเพิ่มตัวแปร

ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (X_7) เข้าไปในการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณจะเพิ่มขึ้นเป็น .574 แสดงว่าตัวแปรด้านการรับรู้ข่าวสาร และตัวแปรความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้ร้อยละ 33.0 และเมื่อเพิ่มตัวแปรอายุ (X_2) เข้าไปในการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณจะเพิ่มขึ้นเป็น .585 แสดงว่าตัวแปรด้านการรับรู้ข่าวสาร ตัวแปรความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และตัวแปรอายุ สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้ร้อยละ 34.3 และยังมีตัวแปรที่ยังอธิบายไม่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ร้อยละ 65.7

สมการถดถอยในการพยากรณ์การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ศึกษา สามารถหาได้จากถดถอยพหุคูณ ดังตาราง 23

ตาราง 23 ผลการวิเคราะห์ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์แบบเพิ่มและลดตัวแปรเป็นขั้นๆ

ตัวพยากรณ์	b	SE	β	t
X_9	.267	.030	.466	9.234 **
X_7	-.058	.011	-.275	-5.379 **
X_2	-.008	.003	-.118	-2.277 *
ค่าคงที่	2.299	.201		11.415 **

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

** มีระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01

จากตาราง 23 ผลการวิเคราะห์โดยการดึงตัวพยากรณ์ที่มีความสัมพันธ์ต่ำออกจากสมการถดถอยทีละตัวแปรจนถึงที่สุด พบว่าตัวแปรพยากรณ์ที่สามารถทำนายการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีจำนวน 3 ตัวแปร โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร (X_9) ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (X_7) และอายุ (X_2) ในการสร้างสมการพยากรณ์การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการนำค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบมาเขียนสมการได้ดังนี้

$$\hat{Y} = 2.299 + .267 (X_9) - .058 (X_7) - .008 (X_2)$$

สมการพยากรณ์การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ

$$\hat{Z} = .466 (X_9) - .275 (X_7) - .118 (X_2)$$

การทดสอบสมมติฐานที่ว่า ปัจจัยด้านลักษณะประชากร ได้แก่ อายุ เพศ สถานภาพ สมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และ รายได้ และปัจจัยเกี่ยวพัน ได้แก่ ความรู้ เจตคติ และการรับรู้ ข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน อิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ อายุ มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อวิจารณ์

จากการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี ซึ่งผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเพิ่ม และลดตัวแปรเป็นขั้นๆ พบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 3 ตัวแปร คือ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร (X_9) ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (X_7) และ อายุ (X_2) กล่าวคือตัวแปรทั้ง 3 ตัวมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร (X_9) เป็นปัจจัยที่ถูกคัดเลือกเข้าสมการถดถอยพหุคูณ และสอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ กล่าวคือ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร (ปัจจัยเกี่ยวพัน) มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

ดังนั้น การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร จึงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสรวิรัตน์ เฑชรรัตน์ (2546) ผลการศึกษาพบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับทรัพยากรชายฝั่ง มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร

ข่าวสารเกี่ยวกับทรัพยากรชายฝั่ง มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 99% ไกรสร วิริยะ (2543) ทำการศึกษาพบว่า การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

2. ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (X_7) เป็นปัจจัยที่ถูกคัดเลือกเข้าสมการถดถอยพหุคูณ และสอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ปัจจัยเกื้อหนุน) มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

ดังนั้น ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของฉัตรชัย ค่วงจาด (2545) ทำการศึกษาพบว่า ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแตกต่างกันด้วย สรวิรัตน์ เจริญรัตน์ (2546) ผลการศึกษาพบว่าความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรชายฝั่ง มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 99%

3. อายุ (X_8) เป็นปัจจัยที่ถูกคัดเลือกเข้าสมการถดถอยพหุคูณ และสอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ กล่าวคือ อายุ (ปัจจัยลักษณะประชากร) มี อิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น อาจจะเป็นเพราะว่าผู้ที่มีอายุมาก เป็นวัยที่ได้ผ่านการเรียนรู้ มีความคิดความอ่านที่กว้างไกล และมีประสบการณ์มาก จึงมีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

ดังนั้น อายุจึงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อัมภรณ์ ช่างเกวียน (2540) ที่พบว่า อายุมีความสัมพันธ์ กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาป่าชายเลนชุมชน โดยผู้ที่มีอายุมาก จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาป่าชายเลนมากกว่าผู้ที่มีอายุน้อย แต่ขัดแย้งกับผลการวิจัยของ สรศักดิ์ จันทร์สว่าง (2546) ซึ่งผลการศึกษาพบว่า อายุของราษฎร ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านวังกะ

ส่วนตัวแปรที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีจำนวน 6 ตัวแปร คือ เพศ (X_1) สถานภาพการสมรส (X_2) ระดับการศึกษา (X_3) อาชีพหลัก (X_4) รายได้ต่อเดือน (X_6) และ เจตคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิง

นิเวศ (X_5) กล่าวคือตัวแปรทั้ง 6 ตัว ไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. เพศ (X_1) เป็นปัจจัยที่ไม่ถูกคัดเลือกเข้าสมการถดถอยพหุคูณ และไม่สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ กล่าวคือ เพศ (ปัจจัยลักษณะประชากร) ไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เนื่องมาจากสังคมไทยในปัจจุบัน เพศชายหรือเพศหญิง มีบทบาทในสังคมพอๆ กัน และสามารถมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี

ดังนั้น เพศจึงไม่ใช่ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สรศักดิ์ จันทร์สว่าง (2546) ทำการศึกษาพบว่า เพศของราษฎรไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านวังกะ ฉัตรชัย ดังจาด (2545) ทำการศึกษาพบว่า เพศ ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. สถานภาพการสมรส (X_2) เป็นปัจจัยที่ไม่ถูกคัดเลือกเข้าสมการถดถอยพหุคูณ และไม่สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ กล่าวคือ สถานภาพการสมรส (ปัจจัยลักษณะประชากร) ไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เนื่องมาจากสังคมและสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่นมักจะอยู่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่

ดังนั้น สถานภาพการสมรส จึงไม่ใช่ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี

3. ระดับการศึกษา (X_3) เป็นปัจจัยที่ไม่ถูกคัดเลือกเข้าสมการถดถอยพหุคูณ และไม่สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ระดับการศึกษา (ปัจจัยลักษณะประชากร) ไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เนื่องมาจากประชาชน/ชุมชนท้องถิ่นในปัจจุบันมีการศึกษาที่สูงกว่าในอดีต กล่าวคือส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีทำให้ประชาชน / ชุมชนท้องถิ่นมีความรู้เพิ่มมากขึ้น และสามารถศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม

ดังนั้น ระดับการศึกษาจึงไม่ใช่ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สรศักดิ์ จันทร์สว่าง (2546) ทำการศึกษาพบว่าระดับการศึกษาของราษฎร ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านวังกะ แต่ขัดแย้งกับ สรวิรัตน์ เศษวรรณ์ (2546) ทำการศึกษาพบว่าระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับความเชื่อมั่น 90%

4. อาชีพหลัก (X_5) เป็นปัจจัยที่ไม่ถูกคัดเลือกเข้าสมการถดถอยพหุคูณ และไม่สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ กล่าวคือ อาชีพหลัก (ปัจจัยลักษณะประชากร) ไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เนื่องมาจากอาชีพของชุมชนท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีอาชีพรับราชการ หรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ ซึ่งเป็นอาชีพที่ไม่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ดังนั้น อาชีพหลัก จึงไม่ใช่ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฉัตรชัย คิวงจาด (2545) ทำการศึกษาพบว่าอาชีพที่ต่างกัน ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5. รายได้ต่อเดือน (X_6) เป็นปัจจัยที่ไม่ถูกคัดเลือกเข้าสมการถดถอยพหุคูณ และไม่สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ กล่าวคือ รายได้ต่อเดือน (ปัจจัยลักษณะประชากร) ไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เนื่องมาจากรายได้ต่อเดือนของชุมชนท้องถิ่น เฉลี่ย 14,093.- บาท โดยที่จำนวนมากกว่าครึ่งมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000.- บาท และเป็นรายได้ที่มีได้มาจากการท่องเที่ยว

ดังนั้น รายได้ต่อเดือน จึงไม่ใช่ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สรศักดิ์ จันทร์สว่าง (2546) ทำการศึกษาพบว่ารายได้ของราษฎร ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านวังกะ มานะ บุญยานันต์ (2542) ทำการศึกษาพบว่า รายได้ ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

6. เจตคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (X_7) เป็นปัจจัยที่ไม่ถูกคัดเลือกเข้าสมการถดถอยพหุคูณ และไม่สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ กล่าวคือ เจตคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ปัจจัยเกื้อหนุน) ไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เนื่องมาจากประชาชน/ชุมชนท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีเจตคติในระดับที่เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี

ดังนั้น เจตคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงไม่ใช่ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นกมล สมแสน (2546) ทำการศึกษาพบว่าทัศนคติต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ มีความสัมพันธ์กับการจัดการอุทยานแห่งชาติ ไพบูลย์ เปลื่อนางช้าง (2543) ทำการศึกษาพบว่า ทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีผลต่อความต้องการในการใช้ที่ดินและความต้องการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี โดยทำการศึกษาดังปัจจัยต่างๆ ซึ่งจำแนกเป็น ปัจจัยลักษณะประชากร ได้แก่ อายุ เพศ สถานภาพ สมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และ รายได้ ร่วมกับปัจจัยเงื่อนไข ได้แก่ ความรู้ เจตคติ และการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งนี้คาดว่าปัจจัยที่ส่งผลไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งประกอบด้วย 1.) ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้า ปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความต้องการของชุมชน 2.) ร่วมคิดหา สร้างรูปแบบ วิธีการพัฒนาเพื่อ แก้ไข และลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน 3.) ร่วมวางแผนนโยบาย หรือ แผนงาน หรือ โครงการงาน หรือ กิจกรรม เพื่อจัด และ แก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน 4.) ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัด ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม 5.) ร่วมจัด หรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล 6.) ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน 7.) ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ และ 8.) ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการ และกิจกรรมที่ได้ทำไว้ โดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชน และ แบบสอบถาม ในการเก็บข้อมูลปฐมภูมิ ส่วนการเก็บข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากการรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบเอกสารงานวิจัยต่างๆ สอบถามจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และคณะผู้วิจัยปฏิบัติงานในพื้นที่ โดยกลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ 1.) ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ 2.) ผู้ให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว 3.) ผู้ประกอบการด้านการจำหน่ายอาหาร-ผลิตภัณฑ์ต่างๆ และ 4.) ประชาชนในพื้นที่ ที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอที่อยู่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ของจังหวัดราชบุรี ได้แก่ อำเภอเมืองราชบุรี อำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธาราม อำเภอดำเนินสะดวก และอำเภอวัดเพลง โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทำนาย และตัวแปรเกณฑ์ โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (r) โดยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้นำชุมชน พบว่าเพศชายมากกว่าเพศหญิง โดยมีอายุระหว่าง 29 ปี ถึง 68 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสแล้ว ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบระดับปริญญาตรี ส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 10,001.- บาท ถึง 20,000.- บาท จำนวนมากกว่าครึ่ง มีระยะเวลาการทำงานในจังหวัดราชบุรี น้อยกว่า 10 ปี ส่วนระยะเวลาที่อยู่อาศัยในจังหวัดราชบุรี น้อยกว่า 10 ปีเช่นกัน

เมื่อให้ผู้นำชุมชนประเมินตนเองโดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน พบว่า ผู้นำชุมชนมากกว่าครึ่งมีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับปานกลาง ส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวนเกือบครึ่งมีความคิดเห็นที่เห็นด้วยกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่าผู้นำชุมชนเกือบครึ่งได้รับข้อมูลที่มีระยะเวลานานกว่าเดือนละครั้ง โดยเกือบทั้งหมดยังมีความต้องการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในเรื่องเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากที่สุด และต้องการให้นำเสนอผ่านสื่อโทรทัศน์ เว็บไซต์ และหนังสือพิมพ์

ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของผู้นำชุมชน พบว่า ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ไขปัญหา และ ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยที่การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนด้านที่น้อยที่สุดคือ ร่วมลงทุนในกิจกรรม โครงการ ของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเองและของกลุ่ม

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการด้านการจำหน่ายอาหาร-ผลิตภัณฑ์ และประชาชนในพื้นที่ พบว่าเพศชายและเพศหญิงมีจำนวนใกล้เคียงกัน มีอายุระหว่าง 15 ปี ถึง 74 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสแล้ว ระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี มีอาชีพรับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ มีรายได้ต่ำกว่า 10,000.- บาทต่อเดือน มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับมาก ส่วนเจตคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อยู่ในระดับที่เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่อยู่ในระดับน้อย การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับน้อย

ลักษณะของการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการ ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในเรื่องการเสียดสแรงงานในกิจกรรมพัฒนาการท่องเที่ยว

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ อายุ มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการ ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งรายละเอียดจะนำเสนอในส่วนที่เกี่ยวกับข้อเสนอแนะ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี ประกอบด้วย การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ อายุ โดยคณะผู้วิจัยขออภิปรายผลการวิจัยเพื่อการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี ดังนี้

1. การพิจารณาให้ความสำคัญกับตัวแปรที่มีอิทธิพลกับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

1.1 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี จากการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยพบว่าต้องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากสื่อโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เว็บไซต์ และภาพยนตร์ สารคดี หรือวิดีโอเผยแพร่ ซึ่งจะเห็นได้ว่าสื่อต่างๆ ดังกล่าวมักจะเป็นสื่อจากส่วนกลาง โดยสื่อต่างๆ ในส่วนของจังหวัดที่สามารถนำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ โทรทัศน์ระบบเคเบิลทีวีของท้องถิ่น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เว็บไซต์ของจังหวัด หรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง หรือภาพยนตร์ สารคดี หรือวิดีโอ ที่จังหวัดทำขึ้นมาเป็นการเฉพาะเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.2 ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี โดยการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับแนวคิด และหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้วยวิธีการที่หลากหลายรูปแบบ นอกจากนี้สถานศึกษาควรจัดให้มีการเรียนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทั่วไป การจัดการการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดราชบุรี และประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ของ

จังหวัดราชบุรี เพื่อให้ตระหนัก และเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ของชาวจังหวัดราชบุรี อีกทั้งเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในจังหวัด ซึ่งจากการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับมาก โดยจะส่งผลดีในเรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนสามารถเข้าใจแนวคิด และหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.3 อายุ มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดราชบุรี ด้วยเหตุผลที่ว่าผู้ที่มีอายุน้อย เป็นผู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน มากกว่าผู้ที่มีอายุมาก อีกทั้งสังคมในปัจจุบันผู้ที่มีอายุน้อย มักจะใช้ชีวิตอยู่กับเทคโนโลยีต่างๆ ที่ทันสมัย และเป็นสังคมเมือง โดยไม่ได้มีความผูกพันกับธรรมชาติ และวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน อีกทั้งการโยกย้ายถิ่นฐานเพื่อการประกอบอาชีพหรือเพื่อการศึกษาต่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้ามาประกอบอาชีพ หรือศึกษาต่อในกรุงเทพมหานคร เนื่องจากการเดินทาง และระยะทางระหว่างจังหวัดราชบุรี และกรุงเทพมหานคร ไม่ไกลมากนัก

2. การพิจารณาตัวแปรที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

2.1 เพศ โดยส่วนใหญ่แล้วสังคมไทยในอดีต เพศชายจะเป็นผู้นำของครอบครัว โดยมักจะมีบทบาทในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนมากกว่าเพศหญิง แต่ในสังคมปัจจุบันเพศชาย และเพศหญิง มีบทบาทในสังคมพอๆ กัน อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้เพศหญิงเข้ามามีบทบาทกับกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น อาทิเช่น การจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์สตรีของชุมชนต่างๆ ในจังหวัดราชบุรี เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ภายในครอบครัวตามยุคสมัยปัจจุบัน

2.2 สถานภาพการสมรส จากสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่น ส่วนใหญ่ มักจะอยู่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ ทั้งพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ลูก หลาน แม้กระทั่งบุคคลที่มีครอบครัวแล้ว ก็ยังอาศัยอยู่ร่วมกัน หรืออาศัยอยู่ใกล้เคียงกัน จึงมีการพูดคุย หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆ ดังนั้นสถานภาพการสมรสของบุคคล จึงไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

2.3 ระดับการศึกษา สภาพปัจจุบันประชาชน/ชุมชนท้องถิ่น ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาถึงระดับปริญญาตรี เนื่องจากการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการต่างๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของคน โดยมุ่งปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต อีกทั้งการให้ชุมชนท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนในการกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนของสถานศึกษาในท้องถิ่นตนเอง นอกจากนี้สถาบันการศึกษาที่อยู่ในจังหวัดราชบุรีมีการ

พัฒนาศักยภาพของสถานศึกษา และยังส่งเสริมให้บุคลากรทุกสาขาอาชีพพัฒนาระดับการศึกษาให้สูงขึ้น ทั้งการจัดการศึกษานอกโรงเรียน การจัดการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ การจัดการศึกษาภาคพิเศษ สำหรับผู้ปฏิบัติงานประจำ การจัดการฝึกอบรม-สัมมนา ให้ความรู้กับประชาชนทุกอาชีพ จึงส่งผลทำให้ประชาชน/ชุมชนท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีความรู้ที่เท่าเทียมกัน แม้ว่าจะมีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน

2.4 อาชีพ ของประชาชน/ชุมชนท้องถิ่นของจังหวัดราชบุรีมีหลากหลายอาชีพ แต่จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าอาชีพส่วนใหญ่ คืออาชีพรับราชการ หรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ ซึ่งจัดได้ว่าเป็นอาชีพที่มีความมั่นคง และมีรายได้ที่เหมาะสม ซึ่งแตกต่างอาชีพภาคเกษตรกรรม ทั้งทำไร่ ทำนา ทำสวน หรือ เลี้ยงสัตว์ ที่ต้องพึ่งพาความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และฤดูกาล ซึ่งมักจะมีผลความเข้าใจในคุณค่า และความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติทางการเกษตร รวมทั้งการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของระบบนิเวศ และตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่น

2.5 รายได้ต่อเดือน จากการที่รัฐบาลได้มีการส่งเสริมให้ประกอบอาชีพในท้องถิ่นของตนเอง รวมทั้งนโยบายชักจูงความยากจนของรัฐบาล การส่งเสริมให้มีสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ การจัดให้มีกองทุนหมู่บ้าน การส่งเสริมและพัฒนาชุมชนระดับรากหญ้า ดังนั้นไม่ว่าประชาชน/ชุมชนท้องถิ่น จะประกอบอาชีพใด ก็สามารถสร้างรายได้ให้เพียงพอต่อการดำรงชีพของตนและครอบครัว โดยรายได้มาจากทั้งอาชีพหลัก และอาชีพเสริมที่ได้รับการส่งเสริมจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชน อีกทั้งยังได้เป็นอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

2.6 เจตคติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากการศึกษาพบว่าประชาชน/ชุมชนท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีเจตคติในระดับที่เห็นด้วยกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กล่าวคือ ซึ่งเป็นผลดีในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การพัฒนาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่น

ควรมีการส่งเสริมของชุมชนท้องถิ่นทำการวิจัยเพื่อท้องถิ่นตนเอง เพราะงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่มีความสมบูรณ์ตามแนวคิดการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในเชิงเนื้อหาและในเชิงกระบวนการ ภายใต้หลักการที่ว่า “เป็นปัญหาของชาวบ้าน ชาวบ้านเป็นทีมวิจัย และมีการปฏิบัติการเพื่อแก้ปัญหา” โดยทั่วๆ ไปมักเข้าใจว่าชุมชนท้องถิ่น คือชุมชนแบบที่รัฐกำหนด คือ หมู่บ้าน ตำบล

อำเภอ และจังหวัด โดยที่ชุมชนท้องถิ่น ยังไม่เป็นชุมชนตามธรรมชาติโดยไม่มีเส้นแบ่งเขตแดน ตามการปกครองของราชการมากำหนด อนึ่งถ้าเขตความเป็นท้องถิ่นไม่ชัดเจน มักจะเกิดปัญหา ตามมาคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเมื่อดำเนินการเสร็จแล้ว ใครจะเป็นผู้ใช้ ใครจะเป็นผู้ดำเนินการ เพราะไม่มีภาพความสัมพันธ์ของคนในท้องถิ่น ไม่มีภาพการมีจิตสำนึกของชาวบ้านที่เป็นคน ท้องถิ่นเดียวกัน ดังนั้นควรจะเริ่มพัฒนาจาก “คน” และพัฒนามาสู่ “ชุมชนท้องถิ่น” เพื่อให้มี ศักยภาพในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จะส่งผลในชุมชนท้องถิ่นมีการร่วมกันคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมเรียนรู้ และร่วมรับผิดชอบจากสิ่งที่คิด-ตัดสินใจ ร่วมกัน ซึ่งเป็นกระบวนการ แสวงหาความรู้ร่วมกันเพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่น และสร้างให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง ตามนโยบายของ รัฐบาล รวมทั้งสามารถนำไปใช้ได้จริง และเกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่การพัฒนาชุมชน และสังคมต่อไป

2. การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง

โดยการให้ความรู้ในเรื่องทั่วไปเกี่ยวกับกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น แนวคิด หลักการ ความหมาย ความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นต้น นอกจากนี้ควรเพิ่มเติมความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การส่งเสริมด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ การให้บริการ การซื้อดี-ข้อเสีย ผลกระทบ ปัญหา และอุปสรรค ในการจัดการท่องเที่ยว โดยสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ควรส่งเสริมให้บุคลากร ภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องได้ศึกษาคือเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชนท้องถิ่น ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เนื่องจากประชาชน/ชุมชนท้องถิ่น เป็นผู้ที่มีหน้าที่และมีความสำคัญ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน ให้คงอยู่สืบไป โดยผู้ที่สามารถเป็นผู้ประสานงาน แนะนำเรื่องการมีส่วนร่วมของ ประชาชน และชุมชนท้องถิ่น ได้ดีคือบุคลากรของภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริม ให้ประชาชน ชุมชนท้องถิ่น ตระหนักและเกิดจิตสำนึกในสิ่งที่ชุมชนท้องถิ่นมีอยู่

นอกจากนี้จากงานวิจัยได้ค้นพบว่าผู้นำชุมชน อาทิเช่น นายอำเภอ ปลัดอำเภอ นายกเทศมนตรี ปลัดเทศมนตรี องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และหัวหน้าส่วนราชการต่างๆ ระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ยังอยู่ในช่วงเริ่มดำเนินการ คือ ร่วมวางแผนนโยบาย แผนงาน โครงการต่างๆ และ ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการนั้นๆ โดยมุ่งคิดหา สร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและปัญหา ดังนั้นเมื่อระดับผู้นำชุมชนค้นพบวิธีการต่างๆ ที่เหมาะสม กับแต่ละชุมชนท้องถิ่นแล้ว บุคคลที่นำวิธีการต่างๆ ไปสู่ภาคปฏิบัติเพื่อให้ประชาชน/ชุมชน ท้องถิ่น ได้ร่วมดำเนินการในขบวนการ การมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกมิติ นั่นก็คือบุคลากร ของภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้บรรลุความสำเร็จตามเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้

3. ส่งเสริมการประสานงานระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง

การประสานงานของภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค เช่น กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กรมศิลปากร กรมป่าไม้ กระทรวงศึกษาธิการ องค์การพัฒนาเอกชน สมาคมโรงแรม สมาคมผู้ประกอบการนำเที่ยวไทย ผู้นำชุมชน ประชาชนในท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเริ่มตั้งแต่ว่างานร่วมกันทำการศึกษาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ร่วมสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนา ร่วมวางนโยบาย แผนงาน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปรับปรุง ร่วมลงทุน ร่วมปฏิบัติ ร่วมควบคุม ติดตามและประเมินผล โดยพิจารณาจากภารกิจของแต่ละส่วนเป็นหลัก เพื่อให้เกิดการประสานงาน สอดคล้องกันระหว่างแต่ละส่วนในแต่ละขั้นตอน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ในการประสานผลประโยชน์ร่วมกัน ระหว่างผลประโยชน์ของประชาชนท้องถิ่น และการคงอยู่ของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ชนบทธรรมนิยม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน ตลอดจนการปรับปรุง ปรับเปลี่ยนรูปแบบโครงสร้างขององค์กร และรูปแบบการบริหารจัดการ ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ อีกทั้งจัดตั้งหน่วยงานหรือองค์กรที่อำนาจในการตัดสินใจขาด ในกรณีที่เกิดความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ร่วมทั้งการเพิ่มศักยภาพให้ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการ หรือหน่วยงานอื่นที่จังหวัดเป็นผู้กำหนด ในการเป็นผู้ประสานงานเพื่อให้แผนงานของแต่ละหน่วยงานมีความสอดคล้องกัน มุ่งไปสู่ภาคปฏิบัติเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

4. การกำหนดแผนพัฒนา แผนการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การเปลี่ยนแปลงการบริหารส่วนราชการ ทำให้เกิด กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยแต่ละจังหวัดจะมีศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการ ซึ่งเป็นหน่วยงานใหม่ที่อยู่ในระหว่างการพัฒนาขีดความสามารถ อีกทั้งที่ผ่านมาศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการ ยังได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ และบุคลากร ในวงจำกัดจึงยังไม่สามารถทำงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังขาดศึกษาข้อมูล หรืองานวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวระดับอำเภอ หรือระดับจังหวัด ทั้งจากสถาบันการศึกษาภายในจังหวัด ภาคเอกชน หรือองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีได้แสวงหากำไร เพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนในการกำหนดแผนพัฒนา และแผนการจัดการด้านการท่องเที่ยวของจังหวัด

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ทำการศึกษาศักยภาพของคน การพิจารณากลุ่มคนที่เป็กลุ่มคนระดับรากหญ้าในที่นี้คือประชาชน หรือชุมชนท้องถิ่นที่แท้จริง จะเป็นกลุ่มบุคคลที่สามารถบอกถึงปัญหา และความต้องการของชุมชนตามสภาพที่เป็นอยู่จริง มิใช่มุ่งแสวงหาปัญหา หรือคำตอบจากระดับผู้นำ เช่น นายอำเภอ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกองค์การบริหารส่วนตำบล นายกเทศมนตรี ทั้งนี้เพราะผู้นำชุมชนในระดับสูง มิได้เป็นบุคคลที่อยู่ในพื้นที่ และบางตำแหน่งทางการบริหารงานจะกำหนดให้หมุนเวียนตำแหน่งตามวาระ หรือผู้นำที่เป็นผู้อยู่ในพื้นที่มักจะมองปัญหาของประชาชนระดับรากหญ้า ว่าไม่เป็นปัญหา ดังนั้นการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะต้องมีความหลากหลายของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย โดยพิจารณาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยวที่มีความความหลากหลายจากปัจจัยต่างๆ จึงจะได้คำตอบจากการศึกษาที่มีคุณค่า และสามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหา หรือปฏิบัติได้จริง

2. ขยายขอบเขตของการศึกษา ในเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการ ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาถึง ศักยภาพของประชาชน และชุมชนท้องถิ่น สามารถขยายขอบเขตการศึกษาให้ครบทั้งจังหวัด โดยพิจารณาถึงความสำคัญและโอกาสที่ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับจังหวัด เพื่อเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัด และระดับประเทศต่อไป

3. ศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพให้เพิ่มมากขึ้นโดยเริ่มตั้งแต่ให้ประชาชน หรือชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนในการกำหนดปัญหา หรือหัวข้อในการทำงานวิจัย รวมทั้งการกำหนดข้อคำถามที่ต้องใช้ในการสัมภาษณ์หรือใช้ในแบบสอบถาม นอกจากนี้ประชาชน หรือชุมชนท้องถิ่นจะต้องเข้ามามีบทบาทในการเป็นนักวิจัยร่วม หรือผู้ช่วยนักวิจัย ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การสัมภาษณ์ หรือการจัดการสนทนากลุ่ม และท้ายสุดต้องให้มีการนำผลที่ได้จากการวิจัย ไปสู่การปฏิบัติโดยประชาชน หรือชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งการประเมินผล หรือการช่วยกันบำรุงรักษา โครงการ และกิจกรรมให้คงอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อค้นพบ (บางส่วน) ในมุมมองของคณะวิจัยระหว่างลงพื้นที่

วัดในชุมชน

มุมมองด้านที่ควรส่งเสริม

1. วัด และเจ้าอาวาส (บางวัด) มีแนวคิดในการจัดการวัดให้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม โดยไม่ต้องการให้วัดกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งอาจจะส่งผลให้การปฏิบัติธรรมลดน้อยลงด้วยเหตุหลายประการ
2. วัดที่มีโรงเรียนอยู่ใกล้ และอยู่ใกล้ชุมชน จะมีการจัดการที่เรียกว่า “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) โดยทางโรงเรียนและบ้าน (ชุมชน) จะส่งเสริมให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนา หรือจัดให้มีมัคคุเทศก์น้อยสำหรับนำชมสถานที่ท่องเที่ยวหรือวัดในชุมชนนั้นๆ
3. วัด และ โรงเรียน ได้จัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนา สัปดาห์ละ 1 ครั้ง โดยใช้สถานที่ภายในบริเวณวัดเป็นห้องเรียนเพื่อเป็นการปลูกฝังให้เยาวชนกล้าที่จะเข้ามาภายในวัด
4. การจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เยาวชนที่กำลังศึกษาใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ หรือทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม และชุมชน เช่น การทำความสะอาดบริเวณวัด เป็นต้น
5. โรงเรียนสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ หรือจัดอบรมค่ายพุทธบุตรให้เยาวชนได้ใกล้ชิดวัดมากขึ้นนอกเหนือจากการเข้าวัดตามวันสำคัญทางพุทธศาสนา
6. จัดมีการสอนดนตรีไทยโดยสถานที่ภายในวัดเป็นสถานที่เรียน และไม่เก็บค่าใช้จ่ายใดๆ อีกทั้งเป็นการปลูกฝังให้ครอบครัว (พ่อ แม่ ลูก) ทำกิจกรรมร่วมกัน
7. วัดเป็นศูนย์รวมในการจัดอบรม ฝึกอบรม หรือส่งเสริมอาชีพให้กับชุมชนท้องถิ่น

มุมมองด้านที่ควรปรับปรุง

1. การเก็บรวบรวมเอกสารเกี่ยวกับประวัติวัด และสิ่งสำคัญต่างๆ ที่อยู่ภายในวัด รวมทั้ง วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ระหว่างชุมชนกับวัด หรือข้อมูลที่สำคัญ ส่วนใหญ่มักจะมีลักษณะเป็นการเล่าเรื่องจากรุ่นเก่าสู่รุ่นใหม่ โดยมิได้จัดทำเป็นเอกสาร หรือแสวงหาเอกสารที่มีหน่วยงานราชการได้จัดทำไว้แล้ว เพื่อนำไปเก็บรวบรวม หรือทำเอกสารประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่มีความสนใจได้ทราบถึงประวัติ และความสำคัญของสถานที่นั้นๆ
2. วัด (บางวัด) ไม่ให้ความสำคัญในการตอบข้อมูลในการทำวิจัยเพราะยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดทำข้อมูลของชุมชนที่อยู่ในบริเวณวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

3. วัด (บางวัด) ทราบข่าวจากโทรทัศน์ วิทยุ หรือการเล่าต่อกันมามีกลุ่มมิจฉาชีพที่เป็น ขบวนการเข้ามาหลอกลอบบริจาคเงิน ขโมยเงิน หรือขโมยโบราณวัตถุ ระหว่างที่พระไม่ได้สังเกต ไปจากวัดหลายๆ แห่ง บางวัดมีวิธีแก้ไขโดยขอคู หรือขอสำเนาบัตรประชาชน หรือบัตรที่ทางราชการออกให้

4. วัด (บางวัด) ขาดการบริหารจัดการ ขาดการดูแลบำรุงรักษา โบราณสถาน โบราณวัตถุที่สำคัญภายในวัด เช่น อุโบสถ ที่มีอายุ 100 ปีขึ้นไป มีสภาพทรุดโทรม บางวัดปล่อย ให้อร่อย หรือ ทุบทิ้งและสร้างอุโบสถใหม่ขึ้นมาแทนที่ของเดิม

5. วัด (บางวัด) สนใจที่จะเชิญชวนผู้ที่มีจิตศรัทธามาทำบุญในเชิงพุทธพาณิชย์ เช่น จัด ให้มีพิธีสะเดาะเคราะห์ การดูดวง ทำนายทายทัก ให้เช่าวัตถุมงคล และทำพิธีกรรมต่าง ๆ

โรงเรียนในชุมชน

1. ส่งเสริม และอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น ด้วยการให้นักเรียนแต่งกายในชุดประจำชนชาติ เดิมคือชาวไทยเชื้อสายรามัญ เช่น อำเภอโพธาราม และ อำเภอบ้านโป่ง โดยให้นักเรียนแต่งกาย ด้วยชุด หรือผ้าที่แสดงถึงความเป็นชาติมอญ สัปดาห์ละ 1 วัน

2. ส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาในโรงเรียน เพราะมีคนพูด และ รู้จัก น้อยลง มีเพียงคนรุ่น ปู่ ย่า ตา ยาย เท่านั้นที่รู้จัก และยังสามารถพูด ฟัง เขียนได้

3. จัดอบรมมัคคุเทศก์น้อยในชุมชนเพื่อให้เป็นมัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่น เพื่อให้รู้ประวัติ ความเป็นมาของชนชาติตนเอง อีกทั้งสามารถพานักท่องเที่ยวชมสถานที่ต่าง ๆ ได้ และเป็นการ เสริมสร้างรายได้ให้กับเยาวชนด้วยการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

4. ส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านในท้องถิ่น โดย มีวิทยากรเป็นคนใน ชุมชนสอนเกี่ยวกับสิ่งที่มียู่ หรือ อาชีพ ประจำท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ของชุมชนดั้งเดิมไว้ อีกทั้งยังสามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพในอนาคตได้

5. ส่งเสริมให้เยาวชนรุ่นใหม่ ศึกษาพระพุทธศาสนา ทั้งในและนอกเวลาเรียน

บรรณานุกรม

“ราชบุรีรื่องกรมศิลปากรเร่งบูรณะโบสถ์เก่า” คม ชัด ลึก (2 สิงหาคม 2547) : 40.

กรณิกา ชมดี. 2524. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี.

วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กระทรวงมหาดไทย, กระทรวงศึกษาธิการ และ กรมศิลปากร. 2543. หนังสือเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดราชบุรี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กนิษฐา หลิมสวัสดิ์. 2543. การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และการฟื้นฟูภูมิทัศน์ของชุมชนโคกสะอาด ตำบลสะแกโพรง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ไกรสร วิริยะ. 2543. การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางเศรษฐกิจสังคมกับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนของราษฎรบ้านสวนพุด ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ขนิษฐา. (2547, เมษายน). “จับกระแส ททท.,” อนุสาร อสท. : 17.

ฉัตรชัย ค้างจาด. 2545. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาความคิดเห็นชุมชนคลองบางกอกน้อย จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร มหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชุมพล ชัยชนะ. 2544. ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรบริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่ น้ำกาซี จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ที่ทำการปกครองจังหวัด. รายงานสถิติจำนวนประชากรและจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง. ธันวาคม 2546. อุดรธานี.

นภคณ สมแสน. การวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นกับการจัดการอุทยานแห่งชาติกรณีศึกษา อุทยานแห่งชาติเฉลิมรัตนโกสินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารทรัพยากรป่าไม้ บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- นาคม ชีรสุวรรณจกร. 2541. ความคิดเห็นของประชาชนท้องถิ่นต่อการมีส่วนร่วมในการ
 ท้องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา : อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
 มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นิรมล เปลี่ยนจรรณ. 2546. “ปัญหาการเข้าถึงจากภายนอกและการเดินทางเชื่อมโยงในประเทศ,”
 ใน เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกล การจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. หน้า 253-254.
 นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- _____. 2546. “ปัญหาการอพยพของแรงงานต่างถิ่น,” ใน เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกล การ
 จัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. หน้า 236-237. นนทบุรี : โรงพิมพ์
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- _____. 2546. “ปัญหาความไม่ปลอดภัยของนักท่องเที่ยว,” ใน เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกล
 การจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. หน้า 250-252. นนทบุรี : โรงพิมพ์
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- _____. 2546. “ปัญหาด้านการบริการที่ขาดมาตรฐานและขาดประสิทธิภาพ,” ใน เอกสาร
 ชุดฝึกอบรมทางไกล การจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. หน้า 256-257. นนทบุรี :
 โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- _____. 2546. “ปัญหาด้านการบุกรุกพื้นที่สาธารณะ,” ใน เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกล การ
 จัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. หน้า 239-240. นนทบุรี : โรงพิมพ์
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- _____. 2546. “ปัญหาด้านความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน,” ใน เอกสารชุดฝึกอบรม
 ทางไกล การจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. หน้า 242-243. นนทบุรี : โรงพิมพ์
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- _____. 2546. “ปัญหาด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ,” ใน เอกสารชุดฝึกอบรม
 ทางไกล การจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. หน้า 232-233. นนทบุรี : โรงพิมพ์
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- _____. 2546. “ปัญหาแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม,” ใน เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกล การ
 จัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. หน้า 246-248. นนทบุรี : โรงพิมพ์
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. 2527. กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการ
 พัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : สักดิ์โสภณการพิมพ์.

บริษัท เทสโก. 2545. “ข้อเสนอโครงการ การศึกษาการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่นและประชาชน
ในโครงการอนุรักษ์และการจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์.” กรุงเทพฯ.

ประวิทย์ อดิเรกวิญญูวาสน และ เมือง (เก่า) ราชบุรี. เนื่องในงานทอดผ้าป่าสามัคคีมหากุศล 8
กุมภาพันธ์ 2547.

พจนา สวนศรี. 2545. “องค์กรที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ,” ใน
เอกสารการสอนชุดวิชา การจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ. หน้า
200-202. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พิชัย เอกศิริพงษ์. 2543. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบ้าน
หลวง ตำบลสระจรเข้ อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชา
นโยบายและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกริก.

ไพบุลย์ เปลี่ยนบางช้าง. 2543. ความต้องการในการใช้ที่ดินและทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรท้องถิ่น
บริเวณอุทยานแห่งชาติปางสีดา จังหวัดปราจีนบุรีและจังหวัดสระแก้ว. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ไพรัตน์ เดชะรินทร์. 2527. “นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนา
ปัจจุบัน.” ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, หน้า 6-20. ทวีทอง หงษ์
วิวัฒน์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภารการพิมพ์.

มติชนรายวัน (9 สิงหาคม 2547) : 12.

มโน กลีบทอง. 2544. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ราชบุรี. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สมพันธ์.

มานะ บุญยานันต์. 2542. การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนซับจำปา อำเภอ
ท่าหลวง จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ราไพพรรณ แก้วสุริยะ. 2544. หน่วยที่ 14 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้
เบื้องต้นเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. สาขาวิชาวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี.

ละมัย นวลไขสวรรค์. 2543. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของคณะกรรมการกลุ่ม
ออมทรัพย์เพื่อการผลิตในจังหวัดนครพนม. ภาคนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
(พัฒนาสังคม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

วรรณมา ศิลปอาษา. 2546. “ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจ,” ใน เอกสารชุดฝึกอบรม
ทางไกล การจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. หน้า 217-219. นนทบุรี : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- _____. 2546. “ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่วัดด้านสังคมและวัฒนธรรม,” ใน เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกล การจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. หน้า 221-223. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- _____. 2546. “ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่วัดด้านสิ่งแวดล้อม,” ใน เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกล การจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. หน้า 225-227. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- _____. 2546. “มาตรการการป้องกันและแก้ไขผลกระทบของการท่องเที่ยว,” ใน เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกล การจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. หน้า 228-230. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- ศดพงษ์ สุนทรารักษ์. 2546. “การประสานงาน และการเกี่ยวข้องเชื่อมโยงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยว,” ใน เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกล การจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. หน้า 162-163. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- _____. 2546. “โครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และบทบาทของเทศบาลต่อการท่องเที่ยว,” ใน เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกล การจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. หน้า 145-146. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- _____. 2546. “โครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และบทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัดต่อการท่องเที่ยว,” ใน เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกล การจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. หน้า 150-151. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- _____. 2546. “โครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการท่องเที่ยว,” ใน เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกล การจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. หน้า 154-155. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- ศรีศักร วัลลิโภคม. 2536. “ลุ่มน้ำแม่กลอง” ใน ลุ่มน้ำแม่กลอง : พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม. หน้า 25-62. กรุงเทพฯ : บริษัท พิมพ์เศ พรินต์ติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด.
- สลิษา พึ่งแสงแก้ว. 2537. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้. วิทยานิพนธ์พัฒนาบริหารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม สถาบันพัฒนาบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ศูนย์วิจัยป่าไม้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2541. “คู่มือพัฒนาและออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์.” การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ.

- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2540. “การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.” การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ.
- สมบัติ พิมพ์ประสิทธิ์. 2543. ปัจจัยที่มีผลต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชนพระพุทธรบาทน้อย อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สรศักดิ์ จันทร์สว่าง. 2546. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านวังกะ ตำบลหนองตู อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์สาขาการบริหารทรัพยากรป่าไม้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สรวิรัตน์ เจริญรัตน์. 2546. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งพื้นที่ปากแม่น้ำนาหว้า จังหวัดจันทบุรีและตราด. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สันติ เล็กสุขุม. 2536. “บางวัดในชุมชนมอญและชุมชนลาว อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” ใน *ลุ่มน้ำแม่กลอง : พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม*. หน้า 182-190. กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์เพรส พรินท์ติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2539. “วัดหลวงพ่อดศฯ ศาสนสถานโฉมใหม่ เรือนไทยประยุกต์” ใน *ศิลปวัฒนธรรม*. หน้า 40-42. กรุงเทพฯ : บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน).
- สุริยา มีขุน. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในระบบป่าชุมชน กรณีศึกษาเฉพาะกรณีตำบลศรีละกอ อำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา.” *ข่าววิจัยทางการศึกษา*. (มิถุนายน – กรกฎาคม 2537) : 27-31.
- อำกรณ ช่างเกวียน. 2540. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาป่าชายเลน ตำบลไม้แก้ว อำเภอดงเค็ง จังหวัดตรัง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อินทรา สมบัติชัย. 2543. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน : กรณีศึกษากันตนาสวนพุด (พุด) และบ้านป่าอู ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- Cohen, John M., and Uphoff, Norman T. 1977. **Rural Development Participation : Concepts and Measure for Project Design Implementation and Evaluation.** New York : The Rural development Committee Center for International Studies, Cornell University.
- Drake, Susan P. 1991 . **“Local Participation in Ecotourism Projects.”** Nature Tourism : Managing for the Environment. California, U.S.A. : Island Press.
- Pearse, Andrew, and Stiefel, Mathias. (1979). **“ Inquiry in Participation a research Approach.”** In UNRISD participation program. Geneva.
- Reeder, William W. 1974. **“Some Aspects of the informal Social participation of Farm Families in New York State,”** Ph.D Dissertation, Cornell University.
- White, Alastair T. 1982. **Why Community Participation : A Discussion of the Argument Community Participation Current issue and Lesson learned.** New York : United Nations Children’s Fund.
- William, Erwin. 1976. **Participation management : Concept, theory and Implementation.** Atlanta Ga : Georgia state University.
- Yadav, Ram P. 1979. **“ People’s Participation : Focus on Mobilization of the Rural Poor.”** Alternative Strategies for development with Focus on local – Level Planning and Development. Bangkok : UN (ADI).

ภาคผนวก ก.

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์

อำเภอเมือง

1. นาวาอากาศเอกทองชัย แสงสินชัย	อดีตพระวัดมหาธาตุวรวิหาร รองผู้อำนวยการ กองอนุศาสนาจารย์ กรมพุทธศึกษาทหารเรือ	อดีตพระวัดมหาธาตุวรวิหาร	วัดมหาธาตุวรวิหาร อ.เมือง
2. จำเริญเอกบุญมา ศิริปกกละ	ไวยาวัจกร		วัดสุทธชาธาราม ตำบลหลุมดิน
3. พระอธิการสมวงศ์	เจ้าอาวาส		วัดบางกระ ต้าบหลุมกลางนา
4. พระอธิการณรงค์ รมมทร ไร่	เจ้าอาวาส		ต้าบหลุมบัว
5. นายคมสันต์ จันทรรอด	ปลัด อบต.		องค์การบริหารส่วนต้าบหลุมบัว
6. นายอุดม สมพร	อศิษฐ์าธารการครู		ต้าบหลุมบัว
7. พระครูพิพัฒนศาสนการ	เจ้าอาวาส		วัดแคทราย ต้าบหลุมบัว
8. นางคำพันธ์ ช่างแก้ว	ผู้ดูแลศูนย์ฯ		ศูนย์สืบเทอดศิลป์ได้จก ราชบุรี วัดแคทราย
9. นางบังอร จุ่นเจิม	แม่บ้าน		ชุมชนบริเวณวัดแคทราย ต้าบหลุมบัว
10. นางสาววิรัชดา มะลิวัลย์	เจ้าของผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP		กลุ่มสตรีสหกรณ์ผลิตผักไม้ดัด-ไม้มะพร้าวแปรรูป ต้าบหลุมบัว
11. นายประยูร สวนเพลง	นายกเทศมนตรี		เทศบาลต้าบหลุมชัยฉินส์ห์
12. พระครูธีรญาณประยุต	เจ้าอาวาส และเจ้าคณะต้าบเล		วัดใหญ่อ่างทอง ต้าบหลุมชัยฉินส์ห์

13. นายปรีชา พิมพ์ไพลกลาง	เจ้าของผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP	อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางและโกล
14. นางชยาภา ปรีเอกสุต	เจ้าของผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP	กลุ่มตุ๊กตาไทยวิจิตรอลส์ ตำบลบ้านไร่
15. นายสมภูมิ ไวกุล	นายกเทศมนตรี	องค์การบริหารส่วนตำบลเขา
16. พระครูวิมลรัตนคุณ	เจ้าอาวาส	วัดเขาถ้ำกุ่มจร ตำบลห้วยไผ่
17. นายสุทิน ศรีเจริญ	ผู้ดูแลร้านค้าชุมชนของ อบต.	ห้วยสำนักไม้เต็ง ตำบลน้ำพุ
18. นายปราโมทย์ จันเคลือบ		
19. นายอำพล เรืองเดช	เจ้าของร้านอาหาร	ร้านครัวหน้าเขื่อน ห้วยถ้ำแก่งเม้ง ตำบลน้ำพุ
20. พระมหาคณาพิพัฒน์ ทีปาไสโย		วัดเขาวัง

อำเภอบ้านโป่ง			
1. นายสุรพล แสงศักดิ์	นายอำเภอ	ที่ว่าการอำเภอบ้านโป่ง	
2. นายบุญชอบ ปิ่นทอง	พัฒนาการอำเภอ	สำนักงานพัฒนาชุมชน	
3. นางสอางค์ พรหมอินทร์	อดีตผู้ใหญ่บ้าน	พิพิธภัณฑวัดม่วง ตำบลวัดม่วง	
4. นายสวัสดิ์ เจริญศรี	ผู้ดูแลพิพิธภัณฑวัดม่วง	พิพิธภัณฑวัดม่วง ตำบลวัดม่วง	
5. นางอำไพ มัฆมาน	ผู้ดูแลพิพิธภัณฑวัดม่วง	พิพิธภัณฑวัดม่วง ตำบลวัดม่วง	
6. นายกวัด วังตาล	อดีตข้าราชการครู		
7. นายธวัชชัย พรหิรัญรัตน์	ประธานชมรมเยาวชนมอญ จ.ราชบุรี		
8. นางทิพวรรณ แสงทิมทอง	ผู้เชี่ยวชาญภาษามอญ	บ้านบางตาล ตำบลหนองกบ	
9. นางเจริญ ถ้วยทอง	ผู้ใหญ่บ้าน	กลุ่มอาชีพแกะสลักลายกระจก	
10. นายเอี่ยม ศรีพนมวรรณ	เจ้าของผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP	บ้านบางตาล ตำบลหนองกบ	
	เจ้าของร้านอาหารข้าวใส่กระพวงใบตอง	สถานีรถไฟหนองปลาดุก	
	เจ้าของผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP	ตำบลหนองกบ	
	เจ้าของผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP	กลุ่มสตรีบ้านสระตะโกผลิตแชมพูสมุนไพร	
	เจ้าของผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP	ตำบลหนองปลาดุก	
		สวนสมุนไพร	

อำเภอดำเนินสะดวก

1. นายวีรยุทธ บุตรศรีศรี
2. พันตำรวจเอก สุรัชย์ ควรตะตะบุต
3. นายสุรติ เล็กอุทัย
4. นางศรีศิริ วิจารณ์วิชา
5. นางเตือนใจ มั่งมี
6. นายสุพจน์ อักษรวิฑิตพงศ์
7. นางกนกพร อักษรวิฑิตพงศ์

นายอำเภอ

ผู้กำกับการ สกอ.

ผู้อำนวยการ รพ.

ผู้จัดการสำนักงานปลัด

กรรมาเจ้าของสวนน้ำตาลบึงและ

เจ้าของผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP

ที่ว่าการอำเภอดำเนินสะดวก

สถานีตำรวจภูธรอำเภอดำเนินสะดวก

โรงพยาบาลดำเนินสะดวก ตำบลท่านัด

สำนักงานประปาส่วนภูมิภาค อำเภอดำเนินสะดวก

สวนน้ำตาลบึงและ

กลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารทะเลของ ตำบลคลองตลาด

อำเภอวัดเพลง

1. นายไพศาล ส้าราษฎร์พิชัย
2. นายธนาศักดิ์ มาจะระริระ
3. นายชุมพล ลิขิตเสรีกุล
4. นางช่วงเกลียว ลิขิตเสรีกุล
5. คุณชนิดา รุจิรัตน์

นายอำเภอ

นายกเทศมนตรี

ประธานสภา อบต.

เจ้าของผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP

กลุ่มผู้อาวุโสเจ้าของผลิตภัณฑ์สินค้า

ที่ว่าการอำเภอวัดเพลง

เทศบาลตำบลวัดเพลง

กลุ่มผลิตภัณฑ์โบราณ ตำบลวัดเพลง

กลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้าน ตำบลวัดเพลง

คณะผู้วิจัย

สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ

เลขที่ 2 ถนนนางลิ้นจี่ แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตสาทร กรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์

10120

โทรศัพท์ 0-2287-3211 ถึง 25 โทรสาร 0-2286-3596

คณะผู้วิจัย และสัดส่วนที่ทำงานวิจัย (%)

ชื่อ-สกุล	นางสาวเบญจา จันทร
	Miss Benja Juntun
E-mail	benja_juntun@hotmail.com
คุณวุฒิ	ศศ.ม. (การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว)
ตำแหน่ง	อาจารย์ 2 ระดับ 6
	หัวหน้าแผนกวิชาการท่องเที่ยว
โทรศัพท์	0-2287-3211 ถึง 25 ต่อ 267,250 และ 0-9316-2869
สัดส่วนที่ทำงานวิจัย	30%

ชื่อ-สกุล	นางประทุมพร รังมีวงศ์
	Mrs. Prachoomporn Rangsiwong
E-mail	pchl267@hotmail.com
คุณวุฒิ	ศศ.ม. (คหกรรมศาสตร์ศึกษา)
ตำแหน่ง	อาจารย์ 2 ระดับ 7
	อาจารย์ประจำแผนกวิชาการโรงแรม
โทรศัพท์	0-2287-3211 ถึง 25 ต่อ 257 และ 0-9442-4169
สัดส่วนที่ทำงานวิจัย	30%

ชื่อ-สกุล	นายพงษ์ภี ศรีสวัสดิ์
E-mail	Mr.Pongrapee Srisawat prp1612@hotmail.com
คุณวุฒิ	ค.ม. (เทคโนโลยีอุตสาหกรรม)
ตำแหน่ง	อาจารย์ 2 ระดับ 6 อาจารย์ประจำแผนกวิชาอิเล็กทรอนิกส์
โทรศัพท์	0-2287-3211 ถึง 25 ต่อ 367 และ 0-1341-7082
สัดส่วนที่ทำงานวิจัย	40%

ห้องสมุดวิชาเขตเทคนิคกรุงเทพ

ACM 910.11253ร 2547
เบญจา จันทร์

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส
วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบ
32000000545154 0005

